

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Nikola Vargová

Postoj Ruska k oblasti Podněstří

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Žídková Ph.D., M.A.

OLOMOUC 2017

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 2. května 2017

.....

Nikola Vargová

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Markétě Žídkové PhD., M.A. za veškerou pomoc, ochotu a lidský přístup nejen po dobu psaní této práce, ale během celého magisterského studia. Zároveň moc děkuji celé své rodině a nejbližším za podporu během mých studií.

Obsah

Úvod.....	5
1. Teoretické ukotvení	11
1.1 Terminologický vývoj pojmu kvazistát	11
1.2 Mezinárodně neuznané kvazistáty	16
1.3 Kvazistáty a role vnějšího patrona	22
2. Přístup Ruska k postsovětskému prostoru	27
2.1 Vývoj ruského přístupu k postsovětskému prostoru.....	27
2.1.1 Reflexe postsovětského prostoru v zahraničněpolitických konceptech.....	32
2.2 Zájmy Ruska v postsovětském prostoru	34
2.3 Charakteristika Dněsterského regionu	37
3. Ruské zapojení v oblasti Podněstří	40
3.1 Vojenská a bezpečnostní sféra	40
3.2 Ekonomická sféra.....	48
3.3 Diplomatická a politická sféra	55
3.4 Shrnutí.....	64
Závěr	68
Literatura.....	73
Seznam použitých zkratk	86
Abstrakt.....	87
Abstract.....	88

Úvod

Přelom 80. a 90. let minulého století bude již navždy částí dějin, která je charakteristická výraznou proměnou rozložení moci nejen v Evropě, ale i ve světě. Toto období bylo poznamenáno rozpadem tzv. východního bloku, v jehož čele stál Svaz sovětských socialistických republik (SSSR), jenž přestal existovat v prosinci roku 1991. Na politické mapě Evropy se objevilo 15 nástupnických států SSSR, v nichž rostlo, stejně jako v zemích na Balkánském poloostrově, národní uvědomění. Jednou z těchto zemí bylo také Moldavsko, které deklarovalo svou nezávislost na SSSR na konci srpna 1991. V rámci Moldavska se však začaly vyskytovat separatistické snahy ze strany dvou skupin, které do doby pádu komunistického bloku na konci 80. let existovaly vcelku poklidně v rámci jednoho společného státu. Snahy o odtržení od území Moldavska se projevíly v Gagauzsku¹ a v Podněstří, kde dokonce v roce 1992 proběhl několik týdnů trvající ozbrojený konflikt.

Právě Podněsterská moldavská republika, jak zní oficiální název separatistického útvaru, je součástí tématu této diplomové práce. Podněstří lze z hlediska geografického charakterizovat jako úzký, podlouhlý pruh země, jež z velké části leží na levém břehu řeky Dněstr, která tvoří přirozenou hranici mezi separatistickým Podněstřím a Moldavskou republikou. Jediným sousedním státem, jenž obklopuje Podněstří z východní strany, je Ukrajina. Navzdory velké blízkosti Černého moře, Podněstří postrádá přímý přístup k tomuto geopoliticky významnému vodstvu. Z hlediska demografického se na území Podněstří vyskytují tři velikostně podobné etnické skupiny – Moldavané, Rusové a Ukrajinci. Právě převaha obyvatelstva slovanského původu na území Podněstří vedla na přelomu 80. a 90. let ke sporům s Moldavskem, které více inklinovalo k románské kultuře a Rumunsku. Rozbuškou konfliktu se pak staly dle podněsterských elit romanizující jazykové zákony, jež byly v Moldavsku uvedeny v platnost v roce 1989 a jež měly z pohledu Podněstří předznamenávat budoucí sjednocení Moldavska s Rumunskem. Tento předpoklad se stal pro Podněstří ústřední hrozbou a vedl k utužení jeho separatistických nálad, které eskalovaly v násilný konflikt.

---

¹ Autonomní územní jednotka Gagauzsko je administrativní region se zvláštním statusem nacházející se v jižní části Moldavska. Jedná se o území o rozloze 1 830 km², což tvoří cca 5 % celkové rozlohy Moldavska. V průběhu roku 1990 zde postupně narůstaly separatistické nálady, které vedly až k jednostrannému vyhlášení Gagauzské republiky v rámci SSSR. Tento útvar fungoval jako mezinárodně neuznaný kvazistát až do roku 1994, kdy bylo dosaženo kompromisu s moldavskou vládou a došlo ke vzniku Autonomního regionu Gagauzsko v rámci hranic Moldavské republiky. (Calus 2014: 2)

Ruská stopa v otázce Podněstří je velmi patrná již od samého počátku, kdy se Rusko samo stylizovalo do role podporovatele separatistických snah uvnitř Podněstří. V ozbrojeném konfliktu odehrávajícím se v roce 1992 se Rusko postavilo na stranu podněsterských separatistů a významně tak přispělo v boji proti moldavské armádě. Angažovanost Ruska v oblasti Podněstří však pokračovala i po uzavření příměří, je patrná do dnešních dnů a nic nenasvědčuje tomu, že by tomu do budoucna mělo být jinak.

Tématem této diplomové práce je postoj Ruska k oblasti Podněstří. Ačkoli Podněstří deklarovalo svou nezávislost prostřednictvím referenda již v prosinci 1991, do současnosti jeho nezávislost neuznal žádný jiný suverénní stát. Uznání se dočkalo pouze od jiných mezinárodně neuznaných entit, jakými jsou Náhorní Karabach, Jižní Osetie nebo Abcházie. Uznat Podněstří jako suverénní stát odmítlo dokonce i partnerské Rusko, které s Podněstřím již od počátku jeho deklarace nezávislosti sdílí speciální vztah lišící se od přístupu ostatních zemí k tomuto neuznanému útvaru. Cílem této práce je objasnit, proč se Rusko angažuje v oblasti Podněstří a jakým způsobem k této angažovanosti dochází. V souladu s cílem práce jsou stanoveny výzkumné otázky, které znějí takto: *Jaké důvody vedou Rusko k angažovanosti v oblasti Podněstří? Ve kterých sférách a jakými prostředky se Rusko v oblasti Podněstří angažuje?*

Práce se pohybuje v časovém období od přelomu 80. a 90. let, kdy v rámci východního bloku dochází k projevům demokratizace a emancipace. V těchto letech se dostávají na povrch separatistické myšlenky v Podněstří, přičemž od ozbrojeného střetnutí v roce 1992 nabírá v tomto konfliktu na významu role Ruska. Pozorování postoje Ruska k oblasti Podněstří pak končí v první polovině roku 2017 s ohledem na nejnovější vývoj. V práci jsou tedy zohledněny i obměny na prezidentských postech jak v Podněstří, tak i v Moldavsku. V obou subjektech se v prosinci 2016 konaly důležité prezidentské volby. V Podněstří byl novým prezidentem zvolen Vadim Krasnoselskij, jenž porazil dosavadního prezidenta Jevgenije Ševčuka. Do prezidentského úřadu v Moldavsku nově nastoupil Igor Dodon, který je médií označován jako proruský orientovaný politik.

Ačkoli se v blízkém okolí Ruska nachází více mezinárodně neuznaných entit (např. v oblasti Zakavkazska), v jejichž vnitřních záležitostech je Rusko ve větší či menší míře zapojeno, případ Podněsterské moldavské republiky je pro tuto práci vybrán z toho důvodu, že se jedná o mezinárodně neuznaný subjekt, který je situovaný ve velmi těsné blízkosti hranic Evropské unie (EU). Nevyřešený status Podněstří trvá již více než jedno čtvrtstoletí a ani během tak dlouhého období nebylo ze strany EU a jiných mezinárodních

organizací nalezeno optimální řešení, které by bylo přijatelné pro všechny zúčastněné strany. Pro EU však tato oblast představuje poměrně vážnou bezpečnostní hrozbu, jelikož je zde ve velkém rozsahu provozována nelegální činnost, která spočívá v pašování zbraní až po obchod s lidmi.

Pozice Ruska, jako aktéra ve vztahu k oblasti Podněstří, je mimořádně atraktivní z důvodu jeho vlivu, který je v této oblasti schopno uplatňovat. Role Ruské federace patří v otázce Podněstří mezi ty zajímavější, poněvadž se v tomto konfliktu angažuje od samého počátku a vystupuje jako třetí strana, která se různými prostředky primárně snaží o dosažení svých zájmů, jež v daném regionu má. Ruská aktivita v oblasti Podněstří je také o něco poutavější s ohledem na události na Ukrajině probíhající od roku 2014. Po ruské anexi Krymu se napříč mediálním světem začaly šířit spekulace, že by se Rusko mohlo v brzké době pokusit anektovat právě i Podněstří.

Teoretický rámec práce se nachází v první kapitole a spočívá v objasnění terminologického vývoje pojmu kvazistát, kterým jsou mezinárodně neuznané entity často označovány. Dochází k představení východisek několika různých autorů a jejich chápání pojmu kvazistát. Následně je pozornost věnována vzniku, výskytu a charakteristice mezinárodně neuznaných subjektů, přičemž jsou opět prezentovány odlišné přístupy autorů zabývajících se touto problematikou. S tématem práce je pak nejvíce spjato teoretické uchopení role vnějšího patrona ve vztahu k mezinárodně neuznané entitě.

Z metodologického hlediska dochází v této práci k využití jednoho z typů kvalitativní metody, kterým je metoda případové studie. Případová studie je typická analýzou jednoho případu, kterým je v této práci mezinárodně neuznaný kvazistát Podněstří. Renomovaný nizozemský politolog působící v USA Arend Lijphart, jenž se věnuje zejména komparativní politologii, rozlišuje celkem šest ideálních typů případových studií. Dle Lijphartovy typologie případových studií, která se objevuje v příspěvku z roku 1971 s názvem *Comparative Politics and the Comparative Method*, se metoda použitá v této práci blíží typu ateoretické případové studie, která je tradičně analýzou jedné země a která je z větší části spíše popisného charakteru. (Lijphart 1971: 691)

Tato práce je strukturována do tří hlavních kapitol. První kapitola je věnována teoretickému ukotvení práce. Tématem této kapitoly je problematika mezinárodně neuznaných kvazistátů, poněvadž právě Podněstří se do této skupiny entit řadí. Jelikož

však dochází k častému terminologickému zmatení, je v této kapitole objasněn vývoj pojmu kvazistát a způsob jeho pojetí jednotlivými autory. Na závěr první podkapitoly pak dochází k přijetí terminologie, kterou používá norský profesor Pål Kolstø. Pozornost je v první kapitole následně věnována výskytu, vzniku a charakteristice mezinárodně neuznaných kvazistátů. Závěrečná část první kapitoly se zabývá úlohou vnějšího patrona ve vztahu k fungování mezinárodně neuznaného kvazistátu, přičemž v případě tématu této práce roli vnějšího patrona zastává Ruská federace.

Následující kapitola směřuje svou pozornost na přístup Ruska k zemím bývalého SSSR, mezi které patří i Moldavská republika včetně Podněstří. Dá se tedy říci, že se tato kapitola snaží vysvětlit postoj Ruska k oblasti Podněstří v rámci kontextu postsovětského prostoru. V této kapitole je nejprve sledován vývoj přístupu ruské zahraniční politiky vůči postsovětskému prostoru, a to od vzniku Ruské federace v prosinci 1991. Pozornost je věnována také tomu, jak je postsovětský region reflektován ve všech pěti oficiálních zahraničněpolitických konceptech, ve kterých jsou stanoveny postoje a priority ruské zahraniční politiky. Následně jsou v této kapitole nastíněny zájmy, jež Rusko na území postsovětského prostoru má a na základě kterých se snaží v této oblasti udržovat svůj vliv. Součástí druhé kapitoly je rovněž charakteristika Dněsterského regionu, jenž spadá do postsovětského prostoru a jehož součástí je mimo jiné právě Podněstří. Uvedením základních atributů tohoto regionu povede k lepšímu pochopení toho, proč je pro Rusko tento region z více důvodů důležitý.

Závěrečná, třetí kapitola práce se věnuje již samotnému přístupu Ruska k oblasti Podněstří. V rámci tří sfér (vojenské a bezpečnostní, ekonomické, diplomatické a politické), které jsou zároveň podkapitolami, je vystiženo ruské působení v oblasti Podněstří. V každé ze tří oblastí jsou uvedeny způsoby, kterými Rusko uplatňuje svůj vliv v tomto kvazistátu a prosazuje tak své zájmy, které se vztahují k celému regionu. V rámci této kapitoly je kladen důraz na důvody angažovanosti Ruské federace v oblasti Podněstří, které jsou následně shrnuty v závěrečné části třetí kapitoly.

V průběhu zpracování tématu je pracováno s primárními zdroji, ze kterých jsou čerpány přímé citace a mezi které lze zařadit oficiální zahraničněpolitické koncepty Ruské federace nebo dokumenty vydané mezinárodními organizacemi jako Severoatlantická aliance (NATO), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) nebo Organizace spojených národů (OSN). Do výčtu primárních zdrojů lze taktéž zahrnout dekret prezidenta Ruské federace ze září 1995, Ústavu Moldavské

republiky platnou od roku 1994 nebo rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) vydaný v roce 2004. V rámci použité literatury však větší podíl zaujímají sekundární zdroje, kterými jsou zejména články z odborných časopisů. Příkladem může být mezinárodní periodikum *Communist and Post-Communist Studies* pokrývající výzkum všech komunistických a postkomunistických zemí, především jejich domácí politiky a mezinárodních vztahů, nebo časopis s názvem *Nationalities Papers*, jenž se věnuje tématu nacionalismu, etnickým konfliktům a národní identitě, a to nejen v oblasti bývalého SSSR. Čerpáno je taktéž z interdisciplinárního a mezinárodního dvouměsíčníku *Journal of Peace Research*, který se zaměřuje na výzkum míru a řešení konfliktů a který je úzce spjatý s renomovaným Institutem pro výzkum míru v Oslu (Peace Research Institute in Oslo, PRIO).

Velmi přínosným zdrojem informací jsou odborné články, jejichž autorem je norský profesor Pål Kolstø, který se dlouhodobě věnuje studiu Ruska a oblasti východní Evropy. Zejména článek s názvem *The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States* z roku 2006 poskytl velmi srozumitelný pohled na fungování mezinárodně neuznaných kvazistátů. Stěžejním zdrojem první kapitoly je také publikace *Proměny politické mapy po roce 1945* od odborníka na politickou geografii Martina Riegla. Autor této knihy předkládá zevrubný výklad problematiky mezinárodně neuznaných a zhroucených států. Neméně užitečným zdrojem pro tuto práci je článek vydaný v odborném časopisu *Problems of Post-Communism* s názvem *The Next Crimea? Getting Russia's Transnistria Policy Right*, který detailně zachycuje postoj Ruska k oblasti Podněstří. Kladem tohoto textu je především to, že byl vydán v roce 2016, tudíž je jeho obsah velmi aktuální. Významným zdrojem informací je také kapitola ze sborníku „*Frozen conflicts*“ in Europe, která je věnována konfliktu v Podněstří. Předností této kapitoly je kvalitní vhled do procesu řešení konfliktu v Podněstří a taktéž reflexe událostí až do roku 2015.

Práce vychází především z cizojazyčné odborné literatury, poněvadž problematika mezinárodně neuznaného kvazistátu Podněstří je v českém odborném prostředí poněkud opomíjena a není zde k dostání žádné komplexní pojetí tohoto tématu. Výjimku tvoří článek od dvojice autorů Davida Behenského a Davida Šance s názvem *Podněstří – kvazistátní struktura na politické mapě Evropy*, jenž přináší ucelený pohled na vznik a fungování této entity, přičemž se věnuje rovněž politickému statusu Podněstří a přináší možné scénáře dalšího vývoje. Tento článek je však z roku 2011, tudíž

nereflektuje vývoj situace v Podněstří v posledních letech, včetně dvou prezidentských voleb. Kromě zdrojů v anglickém jazyce je čerpáno rovněž z ruskojazyčných zdrojů, a to zejména z důvodu přímých citací ruských politických představitelů. Citováno je například z ruského listu *Kommersant* nebo ze zpravodajského portálu *RBC*.

1. Teoretické ukotvení

Podněsterská moldavská republika se řadí mezi státy, jejichž nezávislost není uznána mezinárodním společenstvím. Kvůli tomu je Podněstří často označováno pojmy jako *kvazistát*, *de facto stát* nebo *pseudostát*, jejichž účelem je odlišit Podněstří a další neuznané entity od suverénních států. Ne všechny termíny jsou však vyhovující. Jedním z cílů následující kapitoly je tedy objasnit terminologii užívanou pro mezinárodně neuznané státy a předejít tak terminologickému zmatení. Sledováno je především různé chápání pojmu kvazistát, jenž se v souvislosti s mezinárodně neuznanými entitami často objevuje. Následně se tato kapitola zabývá charakteristikou mezinárodně neuznaných států a prostředky, které jim pomáhají přežít v mezinárodní izolaci, v níž se ocitají. Vzhledem k tématu práce je dále větší pozornost věnována problematice vztahu mezinárodně neuznaného státu a jeho patrona, který pochází zvnějšku a který významně přispívá k pokračující existenci neuznaného subjektu. V případě této práce se jedná o vztah mezi Podněstřím jakožto neuznaným státem a Ruskem, které se svými činy stylizovalo do role jeho vnějšího patrona.

1.1 Terminologický vývoj pojmu kvazistát

Před samotným definováním a ujasněním terminologického uchopení států, které postrádají mezinárodní uznání nezávislosti, je třeba definovat znaky plnohodnotného státu. Klasická kritéria státu nabízí Martin I. Glassner a Harm J. de Blij v knize s názvem *Systematic Political Geography*. Autoři rozlišují dvě skupiny kritérií, jež charakterizují stát. První skupinou jsou kritéria geografická, mezi která řadí území, stálé obyvatelstvo, vládu, organizovanou ekonomiku a oběhový systém, kterým jsou myšleny všechny formy dopravy a komunikace ve státě. Samotná geografická kritéria však dle autorů nestačí a rozhodující roli sehrávají kritéria politická, mezi něž patří suverenita a uznání. (Glassner, De Blij 1989: 37, 39)

Podobně popisuje definiční charakteristiky státu i dánský profesor mezinárodních vztahů Georg Sørensen, jenž uvádí, že stát musí disponovat vymezeným územím, obyvatelstvem, určitou formou vlády a konstituční nezávislostí. Poslední zmíněnou charakteristiku chápe jako uznání státu v souladu s mezinárodním právem za člena mezinárodního společenství států. (Sørensen 2005: 90) Nejznámější formulace základních kritérií státnosti se však nachází v článku 1 Konvence z Montevidea o právech

a povinnostech státu² pocházející z roku 1933. Zde je uvedeno, že stát jako aktér mezinárodního práva by měl obsahovat následující prvky: stálé obyvatelstvo, jasně vytyčené území, vládu a způsobilost vstoupit do mezinárodněprávních vztahů s jinými státy. (Crawford 2007: 45). Státy bez mezinárodního uznání zpravidla splňují první tři podmínky a nárokují si možnost plnit i podmínku čtvrtou.

Již před koncem studené války se v pracích akademiků začal vyskytovat termín kvazistát, kterým byla označována anomální forma státu vychylující se od obvyklého vnímání politického prostoru jasně rozčleněného na suverénní státy a závislá území. (Riegl 2010: 57) Terminologii politické geografie rozšířila o pojem kvazistát dvojice již zmíněných autorů - M. I. Glassner a H. J. de Blij. Ti termín kvazistát zařadili v rámci anomálních politických jednotek do speciální kategorie tzv. území s přechodným statutem, mezi něž kromě kvazistátů řadí taktéž rozdělené státy, kolonie nebo protektoráty³. Do skupiny kvazistátů autoři zařazují výčet útvarů, mezi kterými se nachází například Andorra, Vatikán, Taiwan nebo jihoafrické bantustany. Celkově se jedná o poněkud nesourodou skupinu jednotek, do které autoři řadí i ty entity, jež nesplňují geografické charakteristiky státu. Jejich jediným společným pojítkem je, že si nárokují status suverénního státu, avšak nevyhovují všem definičním kritériím, jež jsou u suverénních států vyžadována. (Glassner, De Blij 1989: 117–118; Riegl 2013: 62)

Další výzkum v rámci mezinárodních vztahů začal pojem kvazistát dávat do souvislosti se zcela jinými politickými entitami než doposud. Termín kvazistát byl postupně více spojován s jednotkami, které se potýkají s problémem ohledně vnitřní suverenity a z toho důvodu nenaplňují definiční kritéria suverénního státu. (Riegl 2013: 58) V tomto bodě je vhodné zmínit americké politology Roberta H. Jacksona a Carla G. Rosberga, kteří se zaměřili právě na státy, jež se potýkají s nedostatkem vnitřní suverenity. Autoři popisují vlády, které pravidelně přestávají mít kontrolu nad značnou částí teritoria a nad obyvatelstvem dané země. Jako příklady uvádí země subsaharské Afriky (Angola, Čad, Etiopie, Nigérie, Súdán atd.), které dle jejich názoru přestaly být státy v empirickém slova smyslu, poněvadž jejich ústřední vlády ztratily během vnitřních sporů s politickou opozicí dohled nad důležitými oblastmi, jež primárně spadají do jejich

---

² Tato úmluva byla podepsána americkými státy v hlavním městě Uruguaye dne 26. prosince 1933. (Riegl 2013: 16)

³ Jako příklady autoři uvádějí Puerto Rico, Cookovy ostrovy, Faerské ostrovy, Severní Mariany a jiné. (Glassner, De Blij 1989: 118)

kompetence. Tento typ států autoři označují termínem *juridical statehood* (Jackson, Rosberg 1982: 1) Právě první polovina 80. let 20. století, kdy došlo k vytvoření spojitosti mezi konceptem *juridical statehood* a slabými státy subsaharské Afriky, je považována za počátek ucelenějšího výzkumu jevu s označením kvazistát. (Riegl 2013: 58)

Podstatný zlom v terminologickém vývoji je spjat s osobou R. H. Jacksona, jenž nahradil svůj dřívější a výše uvedený pojem *juridical statehood* novým termínem *quasi-state*, který chápal ve smyslu zhrouceného státu a dával jej do souvislosti se svou teorií negativní suverenity. (Riegl 2010: 58) R. H. Jackson ve své knize s názvem *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World* poukazuje na fakt, že většina evropských kolonií v Africe, které v průběhu 50. a 60. let získaly nezávislost, byly špatně připraveny na státní suverenitu. Navzdory absenci základních atributů, které byly v minulosti považovány za nepostradatelné pro suverenitu státu, však tyto postkoloniální státy nepřestaly existovat. (Kolstø 2006: 724) V poválečném systému států bylo mezinárodní uznání státům udělováno na ryze formální bázi, poněvadž v době dekolonizace během 50. a 60. let se právo na sebeurčení stalo prakticky nezpochybnitelnou hodnotou. Každé území s koloniální historií usilující o nezávislost se na zásadu sebeurčení mohlo odvolat a bylo jen stěží myslitelné, že by byla zpochybněna. (Piknerová 2009: 38) Dle Jacksona byl výsledkem této praxe vznik kvalitativně nového typu státu – kvazistátu. Od kolapsu se tyto útvary chrání tím, že se spoléhají na oporu tvořenou vnějším mezinárodním uznáním, než aby se opíraly o vnitřní strukturu institucí a právo. Fakt, že jsou kvazistáty před vnějším narušením chráněny pouze mezinárodním právem, dle Jacksona znamená, že se mohou pyšnit pouze vnější neboli negativní suverenitou. (Kolstø 2006: 724)

Tento koncept kvazistátu, který označuje neefektivní státy nacházející se v určité etapě rozpadu státních institucí, byl však ze strany řady autorů podroben kritice kvůli své vágnosti. Jacksonovo pojetí kvazistátu bylo kritizováno také z toho důvodu, že neuvádí úplný výčet jednotlivých kvazistátů. (Riegl 2013: 58) R. H. Jackson byl mimo jiné nařčen i z toho, že příliš generalizuje a na všechny země třetího světa nahlíží stejnou optikou, aniž by bral v potaz rozsáhlé rozdíly, které panují mezi jejich státními strukturami a kapacitami. Tohoto úskalí si všímá například profesor politologie Jeffrey Haynes, jenž recenzoval Jacksonovu výše zmíněnou knihu *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World*:

„Dle Jacksona jsou všechny země třetího světa neefektivní, nelegitimní a vnitřně nestabilní. Může tomu tak být? Mohou být efektivní, legitimní a vnitřně stabilní státy jako Botswana, Ghana, Gambie, Namibie, Mauricius a Thajsko postaveny bez zdráhání na stejnou úroveň s roztržštěnými zeměmi jako Libérie, Angola, Somálsko nebo Barma?“ (Haynes 1994: 144)⁴

Za nešťastnou je považována i Jacksonova terminologie, poněvadž nyní se v žurnalistice a politické mluvě používají jiné termíny popisující stejný fenomén, kterému se Jackson věnoval a nazýval ho pojmem kvazistát. Dnes se pro pojmenování státu, jenž postrádá vnitřní suverenitu, nejčastěji používají pojmy jako *failed state* nebo *weak state*. (Kolstø 2006: 725)

Kvazistáty se jako předmět zkoumání dostaly do popředí zájmu akademiků především v 90. letech, kdy rezonovaly důsledky konce bipolárního uspořádání světa. Výzkum dvojice autorů Petera Wallensteena a Lotty Harbom zabývající se výskytem ozbrojených konfliktů ve světě mezi lety 1989–2006 ukazuje, že právě v období let 1989–1992 dochází k výraznému nárůstu množství vnitrostátních konfliktů v porovnání s ostatními typy konfliktu, které v uvedené éře zaznamenávají spíše útlum. (Harbom, Wallenstein 2007: 625) Důsledkem těchto vnitrostátních konfliktů je kromě oslabení státní moci a institucionálního rozpadu státních struktur rovněž vytvoření tzv. mezinárodně neuznaných států vyskytujících se v různých částech světa⁵. Tyto útvary vyhovují vnějším znakům státu (státní symboly, instituce atd.), avšak postrádají důležitou politickou charakteristiku státu, kterou je vnější suverenita nebo jinými slovy mezinárodní uznání. Takový typ státu začal být označován termíny *de facto state* nebo *unrecognized state*, avšak zájem politologů o jejich výzkum se projevil o něco později, když jej srovnáme se zájmem o kvazistáty, kterým schází suverenita vnitřní. (Riegl 2013: 59–60) Toto zpoždění zájmu o mezinárodně neuznané kvazistáty lze mimo jiné přičíst tomu, že jejich „boom“ v Evropě nastal až s koncem studené války a s rozpadem SSSR.

Současné moderní státy disponují dvojitou suverenitou, přičemž její rozlišení je v případě anomálních politických entit poměrně stěžejní, poněvadž výrazně ovlivňuje terminologii užívanou v této oblasti. Suverenita jako politická charakteristika státu je chápána ve formě vnitřní a vnější. Vnitřní suverenita znamená existenci svrchované autority působící na daném území. Na druhé straně vnější suverenita je definována jako ústavní nezávislost na jiném státě. (Lynch 2002: 835) Jednoduše řečeno, vnitřní

---

⁴ Překlad autorky.

⁵ Jedná se především o region subsaharské Afriky, Balkán a Kavkaz.

suverenita je ve vztahu k vlastním občanům a suverenita vnější ve vztahu k ostatním státům.

Avšak dva typy politických územních jednotek nenaplňují obě formy suverenity současně. Některé entity postrádají vnitřní suverenitu, což znamená, že autority ve státě jsou mezinárodně uznané jako jediní představitelé státu, avšak nejsou schopni zajistit služby svým občanům a zajistit jejich ochranu. V druhém případě stát není mezinárodním společenstvím přijímán jako legitimní. Na první pohled je zřejmé, že se od sebe tyto dvě odchylky od běžných států podstatně liší. Navzdory tomu jsou oba fenomény často označovány stejným pojmem, kterým je kvazistát. (Kolstø 2006: 724) Tento jev vede k poměrně velkému terminologickému zmatení ohledně toho, co si pod pojmem kvazistát vlastně představít.

Kromě termínu kvazistát se v rámci politických věd ustavily i jiné pojmy užívané k pojmenování obou typů anomálních jednotek z hlediska absentujícího druhu suverenity. K označení států, jež se potýkají s nedostatkem vnitřní suverenity, se užívají pojmy jako již zmíněný *juridical statehood*, *pseudo-state*, *weak state*, *failed state*, *collapsed state* a další. Podobné množství termínů se objevuje i v případě subjektů, které efektivně fungují jako státy, ale nejsou mezinárodně uznané, tudíž jim chybí suverenita vnější. Jednotliví autoři jim přisuzují termíny jako *de facto state*, *unrecognized state*, *pseudo-state*, *para-state* atd. (Riegl 2010: 59) Tento nadměrný počet užívaných výrazů, které navíc každý autor může aplikovat v různém významu, příliš nepřispívá k přehlednosti dané problematiky.

Řešení tohoto terminologického chaosu, především v otázce dvojího použití termínu kvazistát, nabízí norský profesor Pål Kolstø, který působí na univerzitě v Oslu a věnuje se studiu Ruska a oblasti východní Evropy. Navrhuje používat termín kvazistát striktně pouze pro ty entity, které fungují jako státy, avšak bez uznání suverenity ze strany mezinárodního společenství. Pro skupinu *de iure* států, které jsou však vnitřně neefektivní, by dle něj měl být používán pojem rozpadající se/rozpadlý stát neboli *failed state*. (Behenský, Šanc 2011: 39) Zároveň P. Kolstø zohledňuje, že jiní autoři pro pojmenování států bez vnější suverenity preferují jiné termíny, kterými jsou např. *de facto state*, *para-state* nebo *pseudo-state*, avšak ty dle něj nejsou dostatečně výstižné a přesné. P. Kolstø užití termínu kvazistát pro tento typ entit zdůvodňuje tím, že tento pojem vystihuje, významným rozdílem navzdory, nápadnou podobu mezi útvary bez vnitřní

suverenity a bez vnější suverenity. (Kolstø 2006: 725) Vzájemnou podobnost vysvětluje následovně:

„Obě kategorie se nacházejí na samém okraji mezinárodního systému států a zpochybňují jeho základní předpoklady. Navíc je lze často najít na stejném území ve formě mateřského státu a secesionistického regionu. Entity obou typů tíhnou k tomu být neklidnými oblastmi v mezinárodní politice.“ (Kolstø 2006: 725)⁶

Na závěr P. Kolstø uvádí, že pokud se některému s neuznaných kvazistátů podaří uspět a získá mezinárodní uznání, je zde velká pravděpodobnost, že se z něj nestane rozvinutý stát, ale spíše se transformuje do podoby uznaného kvazistátu, tak jak jej popisuje R. Jackson. (Kolstø 2006: 725) Terminologické uchopení pojmu kvazistát, tak jak jej představil P. Kolstø, je pro svou přehlednost a jasnost použito i v této práci.

Na první pohled je vývoj termínu kvazistát a způsob jeho použití v praxi poněkud chaotický a v důsledku jeho rozdílného chápání ze strany jednotlivých autorů došlo ke značnému terminologickému zmatení, co se pod tímto termínem vlastně skrývá. Pro zjednodušení lze však říci, že společným znakem jednotlivých pojetí pojmu kvazistát je, že se jedná o politicko-geografické útvary, jejichž hlavním záměrem je získat postavení suverénního státu. Avšak v tomto jejich cíli jim brání skutečnost, že nevyhovují některé z klíčových charakteristik, jež definují suverénní stát.

1.2 Mezinárodně neuznané kvazistáty

Jelikož je objektem této práce Podněsterská moldavská republika, která dle vymezení v předchozí podkapitole spadá do skupiny států postrádajících vnější suverenitu, bude nyní pozornost věnována právě problematice mezinárodně neuznaných kvazistátů. Primárním zájmem těchto entit je získání uznání ze strany mezinárodního společenství, které je tvořeno suverénními státy sdruženými v OSN.

Případ útvarů s omezeným mezinárodním uznáním se po skončení druhé světové války stal významnou anomálií v politickém prostředí, poněvadž vyvolává mnoho otázek a nepanuje shoda na jednotné definici. V období po roce 1945 se objevilo větší množství anomálních politických jednotek, které nevyhovovaly všem klíčovými kritériím suverénního státu, přičemž chybějícím článkem bylo především mezinárodní uznání. Jednotlivé případy se od sebe odlišují rozsahem uznání, které se jim podařilo získat, nebo

---

⁶ Překlad autorky.

také schopností ovládat své území. Postavení jednotlivých mezinárodně neuznaných kvazistátů je významně ovlivněno geopolitickými podmínkami, které panovaly v době jejich vzniku. Tyto geopolitické okolnosti poté rovněž podstatně ovlivnily schopnost mezinárodně neuznaných jednotek vyvinout se ve funkční suverénní stát. (Riegl 2013: 132–133)

Mezinárodně neuznané kvazistáty lze v poválečné periodě nalézt v Evropě, Asii a Africe, přičemž některé z nich již byly eliminovány a jiné přežívají až do současnosti. Po kolapsu bipolárního uspořádání světa se vyskytl větší počet takových entit na území bývalého SSSR a bývalé Jugoslávie. Jedná se například o dosud existující Republiku Náhorní Karabach v rámci Ázerbájdžánu nebo o již zaniklou Republiku srbskou Krajinu⁷ a Republiku srbskou⁸. V Africe se od dekolonizace vyskytly nejméně čtyři kvazistáty, mezi něž patřila například Eritrea, která získala mezinárodní uznání. Takový úspěch neznamenaly entity Katanga (1960–1963) a Biafra (1967–1970), které byly eliminovány. Mezi africké dosud existující mezinárodně neuznané kvazistáty se řadí Somaliland situovaný na severu Somálska. (Kolstø 2006: 726)

Mezinárodně neuznané kvazistáty se často vyskytují v oblastech, kde se v minulosti střetávaly říše a civilizace a kde se nachází pestrá směsice obyvatelstva. Tyto říše spolu v minulosti po několik dekad soupeřily a jádrem jejich sporu byly často oblasti, které jimi byly chápány jako strategicky důležité. Takové regiony se jako důsledek války následně pravidelně přesouvaly z jedné strany na druhou, což přispělo k zesílení nejasnosti forem identity, jež se na daném území vyskytovaly. (Kolossof, O'Loughlin 1998: 155) Právě Podněstří se zdá být vhodným příkladem, který se shoduje s touto charakteristikou.

Vznik mezinárodně neuznaných kvazistátů je úzce spjat s jednostranným vyhlášením nezávislosti, kterému většinou předchází teritoriální konflikt. Za jeho příčinu lze označit ekonomickou, společenskou nebo politickou diskriminaci regionu, jenž je osídlen geograficky koncentrovanou menšinou. V momentě, kdy tato diskriminace ze strany vládnoucí garnitury dosáhne určitého stupně, rozhodne se utlačovaná menšina pro odtržení. Ještě před tímto aktem však zváží všechny politické a ekonomické náklady

---

⁷ Tento útvar byl v roce 1991 během války v Jugoslávii zřízen srbskými milicemi na chorvatském území, které bylo osídleno Srby. (Naimark 2006: 145)

⁸ Republika srbská byla kvazistátem do roku 1995, kdy byla podepsána Daytonská dohoda, kterou byla Republika srbská uznána jako entita v rámci federativní Bosny a Hercegoviny. (Kolstø 2006: 726)

a zisky tohoto kroku. V případě, že je skupina secesionistů rozhodnuta a schopna vytvořit nezávislý stát, přičemž neusiluje pouze o změnu statusu dotčeného území (např. ve smyslu zvýšení autonomie), dochází k ustavení de facto státu. Jak již bylo naznačeno výše, po roce 1945 se vyskytlo mnoho takových případů nejen v Evropě. Avšak jen v případě Eritreji a Bangladéše byl pokus o vytvoření nezávislého státu v rámci již existujícího mezinárodně uznaného státu úspěšný. Obě tyto entity se staly legitimní součástí mezinárodního společenství. Mezi entity s částečným mezinárodním uznáním lze zařadit například Západní Saharu. Anomálním případem je Severokyperská turecká republika, která spadá do skupiny entit, jež mezinárodně uznal stát, který fakticky garantuje jejich existenci.⁹ (Riegl 2010: 65) Obecně ale převažuje počet neúspěšných pokusů o secesi a vyhlášení nezávislosti. Pouze výjimky z řad mezinárodně neuznaných států dokáží uhájit svůj status nezávislosti.

Pro získání mezinárodního uznání se představitelé kvazistátů snaží využít různých prostředků, které by mezinárodní společenství přesvědčily ke změně stanoviska. Separatističtí lídři se například často spoléhají na prvky přímé demokracie a zakládají tak svoje snahy na výsledcích voleb a referend. Právě referenda o nezávislosti se na separatistických územích těší velké oblibě.¹⁰ V mnoha případech se v referendech, která se na separatistických územích konají, objevuje značná podpora většiny obyvatelstva pro nezávislost (v rozmezí 65–99 %). Avšak i v případě silné a vytrvalé podpory nezávislosti je záležitostí vlády, aby zvážila, jak na tuto situaci reagovat. (Crawford 2007: 417) Slabinou těchto hlasování je, že obvykle nejsou pod mezinárodní kontrolou, poněvadž jsou pořádána proti vůli mezinárodně uznaného mateřského státu a v přímém rozporu s jeho územní celistvostí. Nadto je třeba vzít v potaz skutečnost, že ve velkém množství kvazistátů, které postrádají mezinárodní uznání, se vyskytuje nedemokratický politický systém, tudíž konající se referenda lze vnímat jen stěží jako zcela důvěryhodný a relevantní ukazatel o aktuálním rozpoložení v kvazistátě. (Riegl 2013: 137)

Jelikož ne každé separatistické skupině se podaří uhájit svůj nezávislý status a po určité době mohou být její snahy o nezávislost v různém časovém horizontu potlačeny, stanovili někteří autoři podmínky, za jakých se na tuto entitu bude nahlížet již jako na

---

⁹ V případě Severokyperské turecké republiky, která se nachází v severní části ostrova Kypr, se jedná o Turecko. Ekonomický růst této entity je možný jen díky výrazné ekonomické pomoci ze strany Turecka, která za období let 1974–2004 vyšplhala na více než 3 miliardy dolarů. (Sonan 2007: 9)

¹⁰ Prvky přímé demokracie byly běžně využívány k legitimizaci separatistických snah i v době rozpadu Jugoslávie v 90. letech.

mezinárodně neuznaný kvazistát. P. Kolstø předkládá tři kritéria, která daná entita musí splňovat. První podmínkou je, že její vedoucí představitelé musí kontrolovat teritorium, které si jednostranně nárokují. Dále musí usilovat o mezinárodní uznání své nezávislosti, aniž by ho dosáhli. Poslední podmínka spočívá v tom, že taková entita musí ve stavu neuznání existovat minimálně dva roky. (Kolstø 2006: 725–726) „Výše uvedené podmínky pak kvazistáty vymezují jako relativně homogenní skupinu entit, jejichž primárním cílem je získat nezávislost. Mezi ‚ukázkové‘ kvazistáty můžeme zařadit Podněsterskou republiku (usilující o odtržení od Moldavska), Somaliland (na úkor Somálska), Severokyperskou tureckou republiku (ležící v severní části ostrova Kypr a uznávanou pouze Tureckem).“ (Piknerová 2009: 39)

Delší časové kritérium oproti P. Kolstøvi uvádí Jeffrey Herbst, který stanovuje období pěti let, během kterých musí secesionistická entita udržovat na daném území kontrolu a řád. Pod pojmem řád si autor představuje funkční vojenský, policejní a soudní systém, což jsou dle něj základní předpoklady pro následný politický a ekonomický rozvoj celého státu. (Herbst 1996–1997: 136) Široce přijímanou obecně vyznívajícím definici mezinárodně neuznaných kvazistátů pak předkládá Scott Pegg, jenž pro tyto útvary používá pojem *de facto* státy. Jeho představa *de facto* státu obsahuje organizované politické vedení, které má podporu veřejnosti a dosáhlo dostatečné kapacity k výkonu veřejných služeb ve vztahu k obyvatelstvu. To vše má fungovat v rámci definovaného teritoria, nad kterým je udržována kontrola po delší časové období, které však autor blíže nespécifikuje. *De facto* stát podle Pegga nahlíží sám na sebe jako na schopného vstupovat do vztahů s ostatními státy a usiluje o plnou ústavní nezávislost a široké mezinárodní uznání ve smyslu suverénního státu. Navzdory tomu však není schopen dosáhnout uznání a je na něj očima mezinárodního společenství nadále nahlíženo jako na nelegitimní entitu. (Pegg 1998: 1) Z definice S. Pegga je patrné, že na mezinárodně neuznané kvazistáty nahlíží jako na vnitřně efektivní jednotky, které zvládají svou správu a liší se tak od vnitřně nesuverénních kvazistátů. Zdaleka ne všichni autoři však s tímto tvrzením souhlasí a objevuje se polemika o tom, zda mezinárodně neuznané kvazistáty nepostrádají nejen suverenitu vnější, ale i vnitřní.

S názorem S. Pegga se shoduje například Charles King, jenž ve svém článku *The Benefits of Ethnic War: Understanding Eurasia's Unrecognized States* studoval

mezinárodně neuznané kvazistáty na území bývalého SSSR¹¹ a vnímá je jako stabilní. Zásahu na tom dle něj mají územní separatisté z počátku 90. let, ze kterých se během dekády stali budovatelé státu a kterým se podařilo vybudovat kvazistáty srovnatelně rozvinuté se státy, kterých jsou teoreticky stále součástí. Dle Kinga nejsou produkty válek souvisejících s rozpadem SSSR zamrzlé konflikty, ale spíše relativně úspěšné případy vytváření států pomocí válek. (King 2001: 525) Zcela opačný názor zastává Dov Lynch, který se taktéž soustředí na postsovětský prostor a na zde situované mezinárodně neuznané kvazistáty pohlíží jako na hroutící se entity s nedostatečnou vnitřní suverenitou. Ve své studii s názvem *Separatist states and post-Soviet conflicts* je D. Lynch popisuje takto:

„Války z kraje 90. let zdevastovaly jejich ekonomiky a zhoršily potíže plynoucí ze samotného kolapsu SSSR. Od ukončení ozbrojených střetů byl proveden pouze malý pokrok směrem k ekonomickým reformám. Přetrvávající hrozba války zkombinovaná spolu se špatným ekonomickým hospodařením vyústila v hyperinflaci, demonetizaci ekonomik, kolaps sociálních služeb a rozsáhlou kriminalizaci ekonomických aktivit.“ (Lynch 2002: 841)¹²

Lynchův pohled sdílí rovněž profesor mezinárodních vztahů Charles Fairbanks, jenž mezinárodně neuznané kvazistáty označuje za nejslabší z možných. Jako příklad takových entit jmenuje například Kosovo, Podněstří, Abcházii, Jižní Osetii nebo Náhorní Karabach. Fairbanks uvádí, že tyto entity jsou často odříznuty od diplomatických vztahů, západní pomoci, monitorování lidských práv a obecně od běžných součástí světového trhu. (Fairbanks 2002: 141)

V otázce vnitřní efektivity mezinárodně neuznaných kvazistátů tedy v akademickém prostředí nepanuje soulad. Avšak při pohledu na výsledky případových studií, jež se věnují vnitřnímu fungování v jednotlivých mezinárodně neuznaných entitách, nelze velké množství z nich označit za vnitřně efektivní. Některé entity v různém rozsahu nezvládají kontrolovat část svého území (např. Somaliland, Jižní Osetie, Abcházie), jiným se zase nepodařilo ustavit efektivní instituce nutné pro správu teritoria nebo nedokázaly uhájit svou nezávislost v průběhu konfliktu s ústřední vládou. Mezi vnitřně velmi efektivní mezinárodně neuznané kvazistáty je možné zařadit pouze Taiwan, Severokyperskou tureckou republiku nebo Jižní Rhodésii na začátku své existence. (Riegl 2010: 66–67)

---

¹¹ Jedná se o čtyři subjekty: Náhorní Karabach (Ázerbájdžán), Podněstří (Moldavsko), Abcházie a Jižní Osetie (Gruzie).

¹² Překlad autorky.

V případě, že dojde k přijetí teze, že mezinárodně neuznané kvazistáty nejsou vnitřně efektivní a činí jim problémy spravovat své vnitropolitické záležitosti, vyvstává otázka, jakým způsobem a díky čemu jsou tyto entity schopny nadále přežít. D. Lynch předkládá soubor vnitřních a vnějších faktorů, které velkou měrou přispívají k pokračující existenci mezinárodně neuznaných kvazistátů. První vnitřní faktor dle Lynche tkví v neústupnosti představitelů kvazistátu získat absolutní suverenitu. Další vnitřní hnací silou je nejistota a strach. Za veškerou rétorikou ohledně suverenity, práva na sebeurčení a spravedlnosti se skrývají mocenské kalkulace, které vedou separatistické autority k zajištění bezpečnosti pouze na základě síly. Strach byl hlavním faktorem, jenž dal na samém počátku podnět ke konfliktu, přičemž nejistota se od konce ozbrojených střetů stala určující životní podmínkou v nově vzniklých kvazistátech. (Lynch 2002: 836, 839) Třetí interní faktor Lynch jmenuje jako „syndrom existenčního minima“. Ten spočívá ve faktu, že mezinárodně neuznané kvazistáty jsou poháněny především politickými, spíše než ekonomickými zásadami. Z toho vyplývá, že ekonomické potíže, kterým čelí, je nedonutí ke kompromisům při vyjednávání status quo. Ekonomická izolace naopak posílí zmíněný syndrom, kdy jsou autority kvazistátu rozhodnuty přežít za každou cenu a za tímto účelem rozvíjí vhodnou strukturu. „Syndrom existenčního minima“, který je dle Lynche založen na kombinaci pevného politického odhodlání, hluboké ekonomické slabosti a rozsáhlé kriminalizace, je klíčovou součástí vnitřní logiky přežití mezinárodně neuznaných kvazistátů. (Lynch 2002: 841–842)

K těmto interním faktorům přidává Lynch další trojici externích. Prvním vnějším faktorem je role metropolitního státu, což je země, od které se separatisté rozhodli původně odtrhnout. Někdy se používá také označení „mateřská země“¹³. Následující faktor, který Lynch specifikuje nejvíce, je role Ruska. Tato země s historií imperiální říše má v postsovětských konfliktech významný vliv, který nemůže být opomenut. Jako poslední vnější zdroj existence kvazistátů autor uvádí státní, substátní a suprstátní aktéry. (Lynch 2002: 845, 847) Soubor těchto šesti prvků dává podle Lynche kvazistátům pevný základ pro zachování jejich existence v prostředí mezinárodní izolace.

Jiný soubor faktorů, které přispívají k pokračující existenci mezinárodně neuznaných kvazistátů, přináší P. Kolstø. Tento autor zastává názor, že pokud tyto entity nejsou podporovány mezinárodním uznáním, musí být jejich existence udržována něčím

---

¹³ V cizojazyčných odborných textech je používáno sousloví „parent state“.

jiným. Kolstø navíc ve své analýze pracuje s předpokladem, že mezinárodně neuznané kvazistáty jsou slabé a jejich typickým sklonem je slabá ekonomika a slabé státní struktury. Z tohoto důvodu se rozhodl identifikovat pětici faktorů, které přispívají k jejich životaschopnosti. Jedná se o budování národa s využitím symbolů, militarizaci společnosti, slabost mateřského státu, od kterého se separatisté odtrhli, podporu od vnějšího patrona a konečně o nedostatečný zájem ze strany mezinárodního společenství. (Kolstø 2006: 723, 729)

1.3 Kvazistáty a role vnějšího patrona

Jelikož existence kvazistátů není oficiálně uznána státy sdruženými v OSN, což výrazně oslabuje jejich pozici na mezinárodním poli, musí se tyto entity spoléhat na jiné prostředky podporující jejich přežití v těžkých podmínkách mezinárodní izolace. Z výše uvedeného souboru faktorů, které stanovil P. Kolstø, je mimořádně zajímavý faktor, jenž je uveden ve výčtu jako čtvrtý v pořadí, a to podpora ze strany vnějšího patrona. Patronem je myšlen stát, jenž ze své vlastní vůle rozličnými prostředky podporuje mezinárodně neuznaný kvazistát. Podpora patronského státu spočívá v poskytování zdrojů a ochrany kvazistátu před hrozbou možného zániku v důsledku akcí mateřského státu. (Kanol 2015: 66) Problematika vnějšího patronského státu je zajímavá hlavně z hlediska jeho zájmů, v jejichž rámci poskytuje podporu vybranému kvazistátu. Za pozornost stojí rovněž vzájemný vztah mezi oběma aktéry, jenž není tak jednoznačný, jak by se mohlo na první pohled zdát.

Navzdory absenci mezinárodního uznání dokázaly některé kvazistáty vybudovat relativně funkční státní instituce a někdy dokonce i provést demokratické reformy. S ohledem na tyto úspěchy tak často jejich představitelé deklarují, že efektivní státnosti může být dosaženo i bez mezinárodního uznání. Skutečnost, že dokázali vybudovat životaschopnou státní strukturu, se stává ústředním argumentem jejich strategie za získání vnějšího uznání. Mezinárodní uznání si dle jejich logiky zaslouží proto, že prokazují svou funkčnost a životaschopnost. Tato strategie má však jednu zásadní trhlinu, kterou je nezohlednění značné závislosti kvazistátů na podpoře zvenčí. Vznik a přežití kvazistátů je totiž úzce spjato s podporou od patronského státu. (Caspersen 2009: 47–48) Je takřka nemožné posuzovat fungování mezinárodně neuznaného kvazistátu, aniž by byla brána v potaz role externího aktéra (patrona), jehož vliv je nezanedbatelný.

Kvůli závislosti na vnějším patronovi jsou kvazistáty často nařčeny z toho, že jsou pouze loutkami v rukou externího aktéra. Například kvazistáty nacházející se v postsovětském prostoru jsou označovány za satelity Ruska. Tyto entity by totiž jen stěží dosáhly svého separátního statusu bez vojenské, ekonomické a politické asistence poskytnuté z ruských zdrojů. Z tohoto důvodu na ně autoři odmítají nahlížet jako na suverénní entity.¹⁴ Kontrola vykonávaná domácím státem byla v těchto subjektech nahrazena neformální, ale za to velmi silnou závislostí na jiné zemi, což z nich dělá de facto satelity. (Stanislawski et al. 2008: 373) Zdaleka ne všichni autoři však s tímto tvrzením souhlasí a tvrdí, že vlády kvazistátů nejsou pouhé figurky bezhlavě sloužící patronskému státu. Mezi zastánce tohoto přístupu patří i německá politoložka Silvia von Steinsdorff:

„I kdyby tyto entity silně závisely na patronském státu v oblastech ekonomické, vojenské a infrastrukturální pomoci, stále jsou schopny činit svá vlastní rozhodnutí ohledně nastavení politických institucí, způsobu voleb a politického plánování.“ (von Steinsdorff 2012: 201–202)¹⁵

Také profesorka politologie Nina Caspersen nesouhlasí s přílišným zjednodušováním a poznamenává, že vztah mezi kvazistátem a patronem není tak jednotvárný a je naopak poznamenán častými výkyvy. Dle jejího pohledu mají kvazistáty svou vlastní agendu, která je často v rozporu se zájmy externího patrona, což je příčinou napětí v jejich vzájemném vztahu. (Caspersen 2009: 48, 58)

Ačkoli by tedy míra závislosti a poslušnosti kvazistátu vůči patronovi neměla být zveličována, kvazistáty přece jen jsou pod tíhou absence mezinárodního uznání a tlaku ze strany mateřského státu náchylné k přílišnému vlivu ze strany svého patrona. Nadměrným vlivem je myšlen ten, který brání svobodnému výkonu moci vzhledem k elementární zásadě spočívající v tom, že každá liberální demokracie by měla činit svá rozhodnutí bez vměšování cizích zemí. (Kanol 2015: 63) Na této zásadě fakticky stojí i předpoklad vnitřní suverenity kvazistátu, která může být touto závislostí oslabována.

Důležitým prvkem vztahu mezi kvazistátem a jeho vnějším patronem je jeho oboustranná výhodnost. Ze vzájemné interakce profitují obě dvě strany, ačkoli každá jiným způsobem. Bylo by naivní předpokládat, že se externí patron zhostí role podporovatele kvazistátu bez vidiny naplnění vlastních zájmů. Obvyklým cílem patrona

---

¹⁴ Kolektiv autorů kolem Bartosze Stanislawského hovoří o pěti konkrétních entitách (Abcházie, Jižní Osetie, Podněstří, Náhorní Karabach a Čečensko) a používají pro ně termín almost-states.

¹⁵ Překlad autorky.

je maximalizovat své ekonomické a politické zisky, avšak roli mohu hrát i etnické a strategické zájmy. Jisté je, že patronský stát neposkytuje ekonomickou a vojenskou podporu kvazistátu pouze z dobré vůle, ale že za to něco očekává. V ideálním případě by měla být v neuznané entitě přijímána politická rozhodnutí, která jsou v souladu se zájmy patrona. Obecně je v zájmu patronského státu to, aby byly záležitosti v kvazistátu spravovány v souladu s jeho potřebami a preferencemi, i když se mohou diametrálně lišit od těch, které zastává zvolená vláda v kvazistátě. (Kanol 2015: 66, 68)

Stát v postavení externího patrona se k podpoře mezinárodně neuznaného kvazistátu může rozhodnout na základě následujících motivů. Dle některých autorů slouží kvazistát externímu patronovi jako politický nástroj, pomocí kterého může patronský stát vyvíjet určitý tlak na stát mateřský, od kterého se separatisté odtrhli. Obecně může jít také o snahu patrona promítnout svůj vliv do celého regionu. P. Kolstø sice uznává, že patronské státy často mají takové záměry, ale připomíná, že zkušenost již několikrát ukázala, že kvazistáty nejsou jen přizpůsobivými klienty konajícími příkazy svého pána.¹⁶ (Kolstø 2006: 733) Vnějšího patrona může k podpoře separatistů vést taktéž snaha způsobit náklady mateřskému státu nebo etnická solidarita se separatisty. Důvodem podpory může být rovněž vidina budoucí anexe sporného území ze strany vnějšího patrona. (Buzard, Graham, Horne 2014: 9) Příkladem posledně jmenovaného bodu může být případ Arménie poskytující podporu Náhornímu Karabachu.

Podpora zahraničního patrona je téměř ve všech případech mezinárodně neuznaných entit nezbytná k udržení jejich statusu. V případě, že vnější patron stáhne svou podporu nebo zcela absentuje, je velmi pravděpodobné, že dojde vojenskou cestou k opětovnému dobytí separatistického území ze strany mateřského státu. Výjimkou potvrzující pravidlo je Somaliland, jenž dokázal uhájit svou existenci i bez externího patrona. Jedná se ale o specifický případ, kde toto bylo možné kvůli extrémní slabosti mateřského státu, kterým je Somálsko. (Buzard, Graham, Horne 2014: 26) Kromě skutečnosti, že je externí patron nezbytným faktorem pro přežití kvazistátu, lze tvrdit, že se jedná i o faktor nevyhnutelný, a to vzhledem k mezinárodní izolaci, ve které se neuznaná entita nachází. Mezinárodní systém suverénních států sdružených v OSN totiž kvazistáty mezi sebe odmítá pustit, čímž je vrhá do ne příliš příznivého stavu izolace.

---

¹⁶ Autor uvádí příklad neuznaného Podněstří, jehož vedení v roce 1993, během probíhajícího boje o moc v Moskvě, otevřeně podpořilo politické oponenty tehdejšího ruského prezidenta Borise Jelcina. (Kolstø 2006: 733)

Kvazistátu je tím odepřen přístup k mezinárodnímu obchodu, půjčkám a jiným výhodám. Vhodnou alternativou pro kvazistát se tak stává spolehnout se na externího patrona. (Caspersen 2009: 51) Tato volba se kvazistátům nabízí jako snadné východisko ze svízelné situace, které s sebou však přináší i negativa, jež jsou popsána níže.

Role externího aktéra není stěžejní pouze v udržení existence kvazistátu, ale již v době jeho samotného vzniku. Vybudování státních struktur a vnitřní legitimacy je jen zřídkakdy výsledkem čistě domácích procesů uvnitř státu. Poválečné a rozvojové státy potřebují podporu externích aktérů, ať již formou ekonomické pomoci, asistence při demokratizaci nebo přímé poskytnutí bezpečnosti. (Bakke et al. 2014: 6) Funkci vnějšího patrona vůči mezinárodně neuznaným kvazistátům tak lze připodobnit k úloze mezinárodního společenství, kterou naplňuje ve vztahu ke zhrouteným státům. V případě kvazistátů je však role mezinárodního společenství jako garanta pokračující existence slabého státu převedena do soukromých rukou patrona. (Kolstø 2006: 733)

Zajímavým aspektem vztahu mezi oběma aktéry je rovněž postoj, s jakým se obyvatelé kvazistátu staví k vnějšímu patronovi. Analýza čtveřice autorů okolo Kristin Bakke totiž prokázala, že pokud obyvatelstvo cítí důvěru k patronskému státu, má to významný a pozitivní dopad na to, jak lidé vnímají další budoucnost kvazistátu a také jak důvěřují vlastnímu prezidentovi. Důvěra v patrona však rovněž negativně utváří názor lidu na to, zda má být nezávislost jejich státu konečným politickým výsledkem. (Bakke et al. 2014: 15–16) Tato skutečnost může být pro vedoucí zástupce kvazistátu problémem, když se vezme v potaz, že právě dosažení nezávislosti a mezinárodního uznání je primárním cílem jejich snažení.

Z pohledu představitelů kvazistátu je podpora od vnějšího aktéra přínosem, ale i komplikací. Pozitivním aspektem je bezesporu možnost poskytovat svým občanům veřejné statky a mít důvěryhodného patrona, což je dobrý základ pro posílení vnitřní legitimacy a dlouhodobé stability. Nicméně jako negativní se může jevit fakt, že role patronského státu je uskutečňována nad rámec kontroly autorit kvazistátu. Tato obava je o to více zesílena, pokud je v roli patrona geopolitická velmoc (např. Rusko) se svými vlastními širšími zájmy. (Bakke et al. 2014: 16) „*I přesto je pro většinu kvazistátů podpora od externího patrona zásadně důležitá, jejich šance na přežití by se drasticky snížily, pokud by došlo k jeho stažení.*“ (Kolstø 2006: 733–734) N. Caspersen však poukazuje na paradox, který vzniká tím, že kvazistáty spoléhají na externí podporu a aktivně ji vyhledávají. Tyto entity totiž usilují o nezávislost, ale využíváním pomoci od

patrona se od tohoto cíle prakticky samy vzdalují, protože aktivně pěstují závislost na něm. (Caspersen 2009: 48) Podpora patronského státu se tak pro kvazistáty nakonec stává spíše kontraproduktivní.

Vzhledem k výše uvedeným záporům, které jsou spojeny se závislostí na vnějším patronovi, se mezinárodně neuznané kvazistáty mohou ohlížet po jiných možnostech podpory zvnějšku. N. Caspersen nabízí hned několik alternativních zdrojů, které mohou kvazistátu umožnit širší autonomii od externího patrona. První možností je podpora od diaspory, která hrála klíčovou roli například v Náhorním Karabachu¹⁷ nebo v Somalilandu. Další alternativou je přísun zdrojů a podpory skrze nadnárodní sítě, kam se řadí i aktivity v rámci šedé ekonomiky, které však dle některých autorů spíše kvazistát oslabují. Zisk prostředků pomocí nadnárodních sítí činí z kvazistátu produkt globalizace. Pro mezinárodně neuznaný kvazistát sice v soustavě suverénních států neexistuje oficiální místo, ale i tak si tyto entity dokáží najít svůj manévrovací prostor v globálním systému. (Caspersen 2009: 54)

---

¹⁷ Značná část infrastruktury nacházející se na území Náhorního Karabachu byla opravena nebo úplně nově vybudována z financí, které poskytla právě diaspora nacházející se mimo sporné teritorium. (Caspersen 2009: 53)

2. Přístup Ruska k postsovětskému prostoru

Tématem této kapitoly je postoj Ruské federace k zemím bývalého SSSR a rovněž jeho role, kterou na tomto území zastává. Do skupiny zemí postsovětského prostoru patří i zkoumaná samozvaná Podněsterská moldavská republika, která byla téměř do doby rozpadu SSSR součástí Moldavska, jež se řadí mezi nástupnické státy bývalého SSSR¹⁸. Cílem této kapitoly je tedy představit postoj Ruska k Podněstří v rámci širšího kontextu postsovětského prostoru. V této kapitole je věnována pozornost stručnému vývoji přístupu Ruska k této oblasti od vzniku samostatného státu na konci roku 1991 a taktéž zájmům, jež Rusko v této oblasti sleduje. Způsob ruského zapojení v tomto prostoru a jeho příčiny lze pak vztáhnout i na samotný případ Podněstří. V souvislosti s tématem postsovětského prostoru je rovněž vysvětlen pojem „blízké zahraničí“, který se v rámci ruské zahraniční politiky často vyskytuje. V potaz jsou brány i oficiální dokumenty Ruské federace, a to zahraničněpolitické koncepty, ve kterých lze najít oficiální postoje ruského ministerstva zahraničí k postsovětskému prostoru. Součástí kapitoly je také vymezení Dněsterského regionu, v němž se Podněstří nachází, a jeho charakteristice, která umožní lépe pochopit, proč je tento region pro Rusko z mnoha důvodů důležitý.

2.1 Vývoj ruského přístupu k postsovětskému prostoru

Se zhroutil SSSR a vznikem nástupnických republik v postsovětském prostoru došlo na počátku 90. let k nastolení zcela nového strategického prostředí, které s sebou neslo mnoho transformačních procesů v politické i ekonomické oblasti. Tato situace si žádala přijetí zrenovovaného souboru hodnot a myšlení o nově vzniklém postsovětském prostoru, který je tvořen 15 zeměmi bývalého SSSR, a o jeho roli na světové scéně. Především od Ruska se očekávalo, že přijme novou strategii, se kterou bude v éře postbipolárního světa přistupovat k ostatním zemím postsovětského prostoru.

V důsledku hlubokých změn spojených s koncem studené války se změnila rovněž strategická pozice Ruska ve světě, na což bylo nutné reagovat. V počáteční fázi se tedy ruská zahraniční politika soustředovala především na reflexi nově nastolených okolností a na redefinici globálního postavení Ruské federace. Cílem bylo zachovat Rusko v takové

---

¹⁸ Mezi nástupnické země patří celkem 15 postsovětských republik: Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Estonsko, Gruzie, Kazachstán, Kyrgyzstán, Litva, Lotyšsko, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina, Uzbekistán.

pozici, aby si i nadále udrželo vliv na vývoj mezinárodněpolitické reality, tak jako tomu bylo i v průběhu studené války. (Kuchyňková 2006: 16) Počáteční zahraničněpolitické úvahy se tedy ubíraly hlavně tímto směrem, přičemž téma postsovětského prostoru bylo spíše opomíjeno.

V měsících následujících po rozpadu SSSR byla v rámci ruské zahraniční politiky zjevná snaha o vybudování Ruska jako postimperiální mocnosti. Rusko mělo vést běžnou zahraniční politiku bez imperiálních ambicí, jež byly spojovány s politikou SSSR zejména vůči bývalým satelitům nacházejícím se ve střední a východní Evropě. Tato strategie navazovala na politiku Michaila Gorbačova a Eduarda Ševardnadzeho, která byla prosazována již v posledních letech existence SSSR (1987–1990). Ruská zahraniční politika se tak z počátku projevovala spíše nižší mírou aktivismu, aby nebyla obviňována z revanšistických a imperiálních záměrů. (Souleimanov, Hoch 2012: 67) Tento trend se projevil i ve vztahu k zemím postsovětského prostoru, avšak strach z takovýchto nařčení byl pouze jedním z důvodů.

Důvodem, proč Rusko zpočátku nekladlo větší důraz na postsovětský prostor, byla prioritní snaha tehdejšího prezidenta Borise Jelcina a ministra zahraničí Andreje Kozyreva o navázání těsných vztahů s vyspělými státy nacházejícími se na západ od Ruska, zejména však se Spojenými státy americkými (USA). (Litera et al. 1998: 10) Rezort ministerstva zahraničních věcí byl totiž zpočátku veden prozápadními liberály v čele s A. Kozyrevem, kteří byli přesvědčeni o tom, že ruské zájmy jsou nejlépe prosazovány pomocí úzkých vazeb s euroatlantickým světem. Tito politici nahlíželi na Rusko jako na součást západní civilizace. Prozápadní přístup ruské zahraniční politiky byl ještě více umocněn přátelstvím mezi prezidentem B. Jelcinem a tehdejším americkým prezidentem Billem Clintonem. (Shevel 2015: 6) V té době byl ve veřejných prohlášeních B. Jelcina a poslanců Nejvyššího sovětu¹⁹, kteří podporovali jeho kroky, rozpad SSSR interpretován jako pozitivní skutečnost pro Rusko, jež bylo nyní osvobozeno od finančního břemena, které spočívalo v podpoře ostatních svazových republik. Rozpad impéria tedy nebyl popisován jako ztráta kontroly Ruska nad těmito zeměmi, avšak tento pohled brzy doznal změny. (Rywkin 2015: 230)

---

¹⁹ Nejvyšší sověť Ruské federace zastával na počátku 90. let funkci parlamentu, který se zabýval aktuální legislativou a sloužil k politickým rozpravám. Tento zákonodárný orgán byl volen Sjezdem lidových poslanců. K jeho zániku došlo v říjnu 1993 prezidentským dekretem B. Jelcina. (Sakwa 2002: 46)

Kromě ideologického hlediska byla příčinou nižší aktivity v rámci postsovětského prostoru taktéž vnitropolitická situace v Ruské federaci. Po kolapsu SSSR se vláda Jegora Gajdara pustila do implementace radikálních reforem, což způsobilo odklon od zemí v postsovětském prostoru. (Šimov, Venzera 2004: 12) Ruští představitelé byli v prvních měsících existence nového státu zaměstnáni především vnitřními záležitostmi, které se týkaly konstituování nové státní struktury a transformace ekonomiky a společnosti. Pozornost se tedy stáčela více na problémy vnitřního rázu a sblížování s postsovětskými republikami bylo odsunuto na vedlejší kolej.

Jednou z mála výraznějších aktivit vzhledem k postsovětskému prostoru bylo vytvoření Společenství nezávislých států (SNS), které však nelze chápat čistě jako iniciativu ruské zahraniční politiky, poněvadž SNS bylo zformováno v prosinci roku 1991 a je na něj nahlíženo jako na jeden z důsledků hektického procesu rozpadu SSSR. Vytvoření SNS bylo vnímáno i takto: „(...) jako odraz snahy o opětovnou reintegraci celého postsovětského prostoru, zpočátku na poměrně širokém, především nesovětském základě.“ (Kuchyňková 2006: 18) Záměrem pro vytvoření tohoto uskupení bylo nadefinování vztahů mezi v té době již suverénními postsovětskými republikami. Do SNS ihned vstoupily, kromě tří pobaltských zemí a Gruzie, všechny postsovětské státy. Pobaltské země se od SSSR (respektive Ruska) distancovaly již v roce 1991 a odmítly do uskupení vstoupit, zatímco Gruzie se stala jeho součástí až v roce 1993. (Běloševský 2007: 134–135)

Slabý zájem čelných politických představitelů o postsovětský prostor a integrace ve formě SNS založená na velké míře dobrovolnosti měly vážný dopad na ruskou domácí politickou scénu, poněvadž se začaly objevovat stále silnější hlasy, které s takovýmto laxním přístupem nesouhlasily. V dubnu 1992 bylo ruskému ministerstvu zahraničí zadáno vypracování celkové politické strategie vůči postsovětskému prostoru, avšak zmíněný úřad nebyl schopen tuto politiku naformulovat, což svědčí o bezradnosti a nezájmu tehdejší administrativy vzhledem k této oblasti. Naopak mnohem důraznější postoj vůči postsovětskému prostoru zastával v té době ruský parlament a v neposlední řadě rovněž armáda, jež se tou dobou angažovala v konfliktech v Moldavsku, Tádžikistánu a v Zakavkazsku. (Litera et al. 1998: 11)

Na přelomu let 1992 a 1993 se vzhledem k okolnostem začal objevovat konsenzus ohledně asertivnější zahraniční politiky vůči zemím postsovětského prostoru. Toto stanovisko bylo výsledkem tlaku, jenž byl vyvinut ze strany zastánců tvrdší linie na

prezidenta B. Jelcina a jenž jeho administrativu donutil ke změně zahraničněpolitického kursu. (Kulhánek 2006) Jedním z prvních signálů, který značil počátek změny přístupu vůči zemím SNS, byla analýza náměstka ministra zahraničních věcí F. Šelova-Kovědajeva, jenž byl do své funkce uveden v březnu 1992. Jeho úkolem bylo zabývat se zeměmi postsovětského prostoru neboli blízkému zahraničí, což byl termín, který právě v té době vznikl a stal se oficiálním. (Litera et al. 1998: 11) Ruská diplomacie totiž začala pracovat s politikou „koncentrických kruhů“, která spočívala v rozlišování vzdáleného a blízkého zahraničí. Vzdálené zahraničí neboli zahraničí jako takové zahrnovalo světové mocnosti Západu i Východu, se kterými Moskva měla za cíl udržovat rovnocenné partnerské svazky. Naopak oblastí blízkého zahraničí byly myšleny země SNS. (Běloševský 2007: 135) Pomocí této strategie se Rusko snažilo deklarovat, že se v nové postbipolární éře stává tvůrcem integrace a upevňování v novém regionálním systému bývalého sovětského prostoru. Tento projekt měly opodstatňovat historické, sociální a ekonomické svazky, jež Rusko zdědilo po zaniklém SSSR. (Ticu 2014: 56) Slovy uznávaného polsko-amerického politologa Zbigniewa Brzezinského: „*Blízké zahraničí začalo být heslem podporujícím politiku, jež kladla největší důraz na potřebu zrekonstruovat určitou životaschopnou strukturu v geopolitickém prostoru dříve ovládaném Sovětským svazem, přičemž Moskva se měla ocitnout ve vedoucím a rozhodujícím postavení.*“ (Brzezinski 1999: 110) V souladu s touto tezí se v ruských kruzích začal rozšiřovat názor, že ruská zahraniční politika, která byla do té doby více orientovaná na Západ, je pro Rusko příliš nákladná, nepřináší dostatek užitku, a navíc usnadňuje Západu zneužívat situaci, která nastala s kolapsem SSSR. (Brzezinski 1999: 110)

V průběhu let 1993 a 1994 se administrativa B. Jelcina aktivně věnovala tématu blízkého zahraničí, které se fakticky překrývá s postsovětským prostorem. Toto směřování zahraniční politiky se odrazilo i v prezidentském dekretu, který byl vydán 14. září 1995 a který lze chápat jako jednoznačný projev zájmu Ruska o blízké zahraničí. (Litera et al. 1998: 12) Tento prezidentský výnos č. 940 s názvem „Strategie Ruské federace vůči členským zemím Společenství nezávislých států“ má za cíl formulovat ruskou politiku vůči SNS a celému postsovětskému prostoru. Hned v úvodu dokumentu je uvedeno, že rozvoj SNS vyhovuje životně důležitým zájmům Ruské federace a že vztahy s členskými zeměmi SNS jsou důležitým faktorem pro začlenění Ruska do

globální politické i ekonomické struktury. Dále je v textu uvedeno, z jakého důvodu jsou vztahy se zeměmi SNS považovány v rámci ruské politiky za prioritní:

„Na území zemí SNS se soustřeďují naše hlavní životně důležité zájmy v oblasti ekonomiky, obrany, bezpečnosti, ochrany práv Rusů, jejichž zajištění tvoří základ národní bezpečnosti země. Efektivní spolupráce se zeměmi SNS se ukazuje jako faktor, který napomáhá odolávat odstředivým tendencím v samotném Rusku.“ (Ob utverždění Strategičeskogo kursa Rossijskoj Feděracii s gosudarstvami – účastníky Sdružestva Něžavisimych Gosudarstv 1995)²⁰

Celkové vyznění dokumentu lze okomentovat těmito slovy: *„Závěr je evidentní. Rusko chtělo využít integrace SNS k posílení vlastní pozice nejen v daném prostoru, nýbrž také k podpoře své slábnoucí pozice na mezinárodní scéně.“* (Litera et al. 1998: 14)

V lednu 1996 celková změna kursu zahraniční politiky Ruska vyústila ve výměnu na postu ministra zahraničních věcí. Dosavadního ministra A. Kozyreva od odchodu z tohoto postu nechránila ani jeho postupná ochota ke kompromisům v otázce posílení pozice Ruska v blízkém zahraničí, ani umírnění jeho prozápadního směřování zahraniční politiky. Na jeho místo byl dosazen Jevgenij Primakov, jenž byl znám svou eurasijskou orientací v zahraničněpolitické sféře. J. Primakov stanovil celkem čtyři priority ruské zahraniční politiky, mezi kterými byla i podpora integračních tendencí v rámci SNS. (Varol 2013: 65)

Nejpozději s rokem 1995 podstupuje ruská zahraniční politika vůči státům SNS změnu směrem k pragmatičtějšímu přístupu. Rusko, vědomo si svých vlastních limitů, začíná ve vztahu k zemím SNS prosazovat více realistickou zahraniční politiku založenou na ekonomických výhodách. Tento trend spočívající v dalším posilování ekonomických vztahů mezi Ruskem a státy postsovětského prostoru pokračoval i po nástupu Vladimira Putina do funkce prezidenta v roce 2000. Nadále byl kladen důraz i na téma speciální role Ruska v blízkém zahraničí, která se projevovala v nastavení politiky Ruska vůči zemím SNS a také v zahraničněpolitických konceptech. (Kulhánek 2006)

Ačkoli V. Putin mohl sdílet jistý sentimentální pohled na možnost znovuvytvoření určitého typu postsovětského integrovaného prostoru, jeho přístup v praxi byl jasně realistický. Nově zvolený prezident si byl vědom, že platforma SNS není schopná sloužit jako nástroj pro hlubší integraci. Pro Putina neměla tato organizace žádné vlastní zájmy, ale byla spíše bezprostřední sférou pro prosazování ruských zájmů. V. Putin se snažil

---

²⁰ Překlad autorky.

najít efektivnější nástroj k institucionalizaci vztahů se zeměmi SNS. Rusko usilovalo o znovuoživení Eurasijského ekonomického společenství²¹ a Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti, jejíž zakládající smlouva byla podepsána v roce 1992 v Taškentu a která reprezentuje jeden z úspěšnějších pokusů vytvořit široké multilaterální těleso v rámci struktury SNS. (Sakwa 2004: 230–231) V současnosti roli integrační ekonomické organizace v rámci postsovětského prostoru zastává Eurasijský ekonomický svaz, jehož zakládající smlouva byla podepsána v roce 2014.

2.1.1 Reflexe postsovětského prostoru v zahraničněpolitických konceptech

Oficiální zahraničněpolitické koncepty Ruské federace, kterých bylo od vzniku federace do současnosti vydáno celkem pět²², nastiňují základní linie ruské zahraniční politiky a téma postsovětského prostoru je jejich nepostradatelnou součástí. V kategorii vymezující regionální priority se postsovětský prostor pravidelně objevuje na čele výčtu a je řazen mezi prioritní oblasti zájmu zahraniční politiky Ruska.

Mezi jednu z priorit v prvním zahraničněpolitickém konceptu z roku 1993 patří právě vybudování od základů nových, rovných a vzájemně výhodných vztahů mezi Ruskem, státy SNS a ostatními státy blízkého zahraničí. V kategorii klíčových oblastí zahraničněpolitických aktivit jsou v tomto konceptu na první místo zařazeny země SNS a blízkého zahraničí. (Melville, Shakleina 2005: 32–33) První zahraničněpolitická koncepce na zájmy Ruska v postsovětském prostoru nahlížela zejména ze strategicko-bezpečnostního hlediska. Do této oblasti jsou totiž podle koncepce situovány nové bezpečnostní hrozby pro ruskou národní bezpečnost, mezi které patří separatistické tendence nebo vznik a možnost eskalace konfliktů v blízkosti hranic Ruska. Úkolem ruské zahraniční politiky tak má být urovnání konfliktů v bezprostřední blízkosti Ruska a zamezení možnosti jejich rozšíření na teritorium Ruska. (Kuchyňková 2006: 35–36) Další zahraničněpolitický koncept byl vydán až v roce 2000 s nástupem nového ruského

---

²¹ Jednalo se o mezinárodní ekonomickou organizaci, která byla vytvořena za účelem efektivní podpory vůči projektu budování celní unie a jednotného ekonomického prostoru původně mezi šesti zeměmi SNS: Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán. Smlouva o vytvoření byla podepsána v říjnu 2000. (Vousinas 2014: 951)

²² První koncept byl vydán v roce 1993, dále následovaly koncepty z let 2000, 2008, 2013. Nyní je v platnosti koncept vydaný na konci roku 2016.

prezidenta. Stejně tak došlo i k vydání nové Koncepce národní bezpečnosti Ruské federace.

Ve druhém zahraničněpolitickém konceptu z roku 2000 je potvrzena vedoucí pozice postsovětského prostoru v kategorii regionálních priorit, kdy je na prvním místě věnována pozornost SNS těmito slovy:

„Prioritní oblastí ruské zahraniční politiky je zajištění souladu multilaterální a bilaterální spolupráce s členskými zeměmi SNS a národních bezpečnostních úkolů země. Důraz bude kladen na rozvoj sousedských vztahů a na strategické partnerství se všemi členskými zeměmi SNS.“ (The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2000)²³

V tomto konceptu došlo k posunu v deklarovaných vztazích vůči SNS. Oproti předešlému konceptu z roku 1993 je nyní kladen větší důraz na bilaterální vztahy se zeměmi SNS než na formu multilateralismu. Jedná se o přístup, který V. Putin zastával od začátku svého působení na prezidentském postu. (Sakwa 2004: 214) *„Multilaterální integraci, která by zahrnovala co nejvíce bývalých sovětských republik, proto čím dál více nahrazoval model selektivní integrace omezené na posilování speciálních vazeb pouze s některými bývalými členy SSSR (často na regionální bázi) a pouze v některých oblastech. Bilaterální vazby v postsovětském prostoru stále více nahrazovaly vazby multilaterální, což je jasný trend v praktické zahraniční politice RF od počátku jejího vzniku, i když jej právě koncepční dokumenty příliš nereflektují.“ (Kuchyňková 2006: 42)* Kromě většího důrazu na ekonomický rozměr spolupráce se zeměmi SNS je v koncepci taktéž zdůrazněna potřeba zajistit ochranu ruským etnickým menšinám, které se nacházejí v zemích bývalého SSSR. (The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2000)

V konceptu z roku 2008 je potvrzen pokračující zájem o rozvoj bilaterální a multilaterální spolupráce se zeměmi SNS, která má být založena na rovnosti, oboustranné výhodnosti, respektu a ohledu na zájmy každého člena. Mimořádná pozornost je věnována sektoru bezpečnosti ve vztahu k postsovětskému prostoru. Rusko se zavazuje, že zintenzivní spolupráci se zeměmi SNS s cílem zajistit vzájemnou bezpečnost. Spolupráce má spočívat ve snaze porazit společné hrozby, které zahrnují primárně mezinárodní terorismus, extrémismus, obchod s drogami, mezinárodní zločin a ilegální migraci. (The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2008) V souvislosti s konfliktem v Podněstří je pak stěžejní následující citace:

---

²³ Překlad autorky.

„Rusko bude na základě mezinárodního práva pokračovat v aktivní podpoře mírového řešení konfliktů v oblasti zemí SNS s respektem k dřívějším dohodám a bude hledat dohodu mezi zúčastněnými stranami tak, že se zodpovědně zhostí svojí role mediátora ve vyjednáváních a peacekeepingu.“ (The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2008)²⁴

V pořadí čtvrtý zahraničněpolitický koncept, jenž byl vydán v roce 2013, je vzhledem k tématu významný z toho důvodu, že je v něm jako v prvním konceptu explicitně zmíněno Podněstří. V konceptu je deklarováno, že Rusko bude nadále zastávat svou aktivní roli v politickém a diplomatickém řešení konfliktů v prostoru zemí SNS. Rusko bude participovat na řešení problému v Podněstří na základě respektu k suverenitě, územní celistvosti a neutrálnímu statusu Moldavské republiky při poskytnutí speciálního statusu Podněstří. (The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2013) Podobně vyznívá i poslední zahraničněpolitický koncept, který je v platnosti od konce roku 2016:

„Rusko silně podporuje politické a diplomatické řešení konfliktů v postsovětském prostoru, obzvláště pak Rusko pracuje v rámci stávajícího multilaterálního vyjednávacího mechanismu s cílem najít celkové řešení pro případ Podněstří s respektem k suverenitě, teritoriální integritě a neutrálnímu statusu Moldavska při stanovování speciálního statusu Podněstří.“ (The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2016)²⁵

Na základě rozboru těchto pěti koncepčních dokumentů ruské zahraniční politiky lze vidět, že v nich téma Podněstří buď úplně absentuje, nebo je zde postoj k této oblasti formulován příliš vágně, tak jako tomu je v případě posledních dvou konceptů.

2.2 Zájmy Ruska v postsovětském prostoru

Nejen ze zahraničněpolitických konceptů Ruska vyplývá, že postsovětský prostor hraje v současné ruské zahraniční politice stěžejní roli. Moskvou je tato oblast vnímána jako ideální k naplňování velmocenských ambicí Ruska v novém mezinárodním prostředí. V rámci úsilí o opětovné posílení mezinárodního vlivu Ruska je jeho ústřední pozice v postsovětském prostoru chápána jako nezbytná podmínka pro obnovu Ruska jako významné velmoci. (Mankoff 2010: 39) Ruská zahraniční politika se proto zaměřuje na udržení vlivu v blízkém zahraničí a rovněž se snaží zabránit rozsáhlejšímu průniku cizích vnějších mocností do této oblasti, který by mohl vést k podkopání pozice Ruska. (Kulhánek 2006) Na tyto hlavní mocenské předpoklady navazují zájmy, jež Rusko

---

²⁴ Překlad autorky.

²⁵ Překlad autorky.

v postsovětském prostoru prosazuje, a taktéž prostředky, pomocí nichž se jich snaží dosáhnout.

Jedním z důvodů, který vedl hlavně v 90. letech ruské představitele k vyšší míře zapojení v zemích postsovětského prostoru, byla snaha zabezpečit blahobyt velkého množství Rusů, kteří se po kolapsu SSSR ze dne na den ocitli v neruských nástupnických státech, kde nadále žili a pracovali. (Adams 1998: 52) Přibližně 17,4 % (v přepočtu cca 25,3 milionu obyvatel) z celkového ruského obyvatelstva bývalého SSSR se po kolapsu ocitlo na území států blízkého zahraničí. Z toho 11,3 milionu na Ukrajině, 6,2 milionu v Kazachstánu, 1,7 milionu v Uzbekistánu, 1,3 milionu v Bělorusku a skoro půl milionu na území Estonska. (Sakwa 2002: 393) „*To představovalo pro udržování potenciálního vlivu Ruska v oblasti na jedné straně i nezpochybnitelný pozitivní efekt, postsovětský prostor tak mohl hrát po celá 90. léta roli prostoru ruských národních zájmů, a to i v očích mezinárodních organizací, sloužících v evropském či mezinárodním měřítku k ochraně lidských práv.*“ (Kuchyňková 2006: 19)

Problematiky početné ruské menšiny žijící v postsovětských státech mimo Rusko se ve svém každoročním projevu k Federálnímu shromáždění dotkl V. Putin v roce 2005:

„Především je třeba si uvědomit, že kolaps SSSR byl největší geopolitickou katastrofou století. Pro ruský národ se stal skutečným dramatem. Desítky milionů našich spoluobčanů a krajanů se ocitlo mimo ruské území.“ (Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation 2005)²⁶

Právě za účelem ochrany ruských krajanů nacházejících se mimo hranice Ruské federace v rámci bývalého sovětského prostoru se Moskva snaží legitimizovat přítomnost ruské armády na území států SNS. (Ticu 2014: 56) Vojenské intervence vedené pod záminkou ochrany této skupiny obyvatel představují jeden z konkrétních kroků Ruska s cílem obnovit svůj vliv v blízkém zahraničí. S nadsázkou lze říci, že ruská armáda chrání a garantuje práva těchto krajanů usilovněji, než jakákoli mezinárodní organizace zabývající se ochranou menšin v Evropě a Eurasii. (Bobick 2014: 4) Právě vojenské zastoupení Ruska v postsovětském prostoru je dalším význačným rysem ruského zapojení v tomto regionu.

Vojenské a bezpečnostní zájmy zcela zřetelně figurují v ruském postoji vůči blízkému zahraničí, což platí zejména pro jižní křídlo zemí SNS. Tato oblast je totiž vnímána jako obranný val proti militantnímu islámskému extrémismu, jenž přichází

---

²⁶ Překlad autorky.

z jihu.²⁷ Nejen z tohoto důvodu však Rusko usiluje o vojenskou přítomnost v regionu postsovětského prostoru. Vedle toho byl rozpad SSSR doprovázen četnými ozbrojenými konflikty politické nebo etnické povahy. Jejich společným bodem bylo to, že narušovaly regionální stabilitu. Tyto události byly ze strany Moskvy vnímány jako bezpečnostní hrozba, a proto se Rusko do těchto konfliktů rozhodlo zapojit jak v roli peacekeepera, tak i v roli mediátora mezi stranami konfliktu. (Kulhánek 2006)

Lze říci, že Rusko se ve vztahu k zemím blízkého zahraničí stylizovalo do role jakéhosi bezpečnostního garanta, kterou pomocí své armády naplňovalo hlavně v konfliktních oblastech jako je Kavkaz nebo Tádžikistán. Zatímco ze strany mezinárodního společenství si ruský způsob řešení konfliktů vysloužil kritiku, mezi politickými elitami v Rusku postupně rostla spokojenost s efektivitou těchto vojenských nástrojů, které přispívaly k obnově statusu velmoci Ruska. (Baev 1999: 78) Avšak právě tato skutečnost byla Rusům nejvíce vyčítána. Kritici ruského „peacekeepingu“ v blízkém zahraničí poukazovali na to, že Moskva prostřednictvím svých peacekeeperů usiluje pouze o zachování své sféry vlivu. (Kulhánek 2006)

Již během roku 1993 B. Jelcin dokonce vyjádřil záměr, že by se Rusko mělo stát tím státem, který bude primárně zodpovědný za udržení stability v ruské sféře životně důležitých zájmů, která zahrnuje celý bývalý sovětský prostor. Tato role bezpečnostního garanta spočívala i v manipulování konfliktů (včetně těch secesionistických) tak, aby se ruská vojenská přítomnost v těchto státech stala nepostradatelnou. (Baev 1999: 84) Role ruského vojenského zapojení byla od roku 1993 zdůrazňována i ve výrocih ministra zahraničí A. Kozyreva. „*Zdůraznil totiž, že ruské zájmy spočívají v zachování ruské vojenské přítomnosti v příslušných zemích a v zajištění jejich bezpečnosti, dále ve společné obraně hranic celého společenství, zachování jednotného ekonomického prostoru a obraně lidských práv ruské diaspory v těchto zemích.*“ (Litera et al. 1998: 11)

Když se vezme v úvahu důležitost energetických zdrojů pro Rusko, není s podivem, že právě energetická politika má tendenci dominovat v ruských vztazích vůči zemím SNS. Pod kontrolu Ruska spadají hlavní energetické exportní trasy, což znamená, že většina vývozu energie ze zemí SNS prochází ruským územím. Tato skutečnost

---

²⁷ Rusko se obává přílivu radikálního islámu z regionu Blízkého východu směrem na území severního Kavkazu, které je součástí Ruské federace. Tato část Ruska je charakteristická svými separatistickými úvahami a muslimskou populací. Hlavní obavy Moskvy tedy spočívají v podněcování extrémismu a terorismu vlivem myšlenek radikálního islámu, což by v konečném důsledku mohlo vést k narušení územní celistvosti Ruska. (Trenin 2010: 4)

poskytuje Rusku významný vliv především v zemích střední Asie, které vyvážejí ropu a zemní plyn. (Kulhánek 2006) Energetická politika se stala efektivním nástrojem k prosazování zájmů v postsovětském prostoru, poněvadž Rusko má tendenci poskytovat svým partnerům ze zemí SNS dodávky energií (ropa a zemní plyn) za zvýhodněné ceny. V důsledku toho tyto země nejsou nuceny intenzivně hledat způsoby, jak diverzifikovat své zdroje energie, což je vystavuje politickému a ekonomickému vlivu Ruska. (Šimov, Venzera 2004: 16)

2.3 Charakteristika Dněsterského regionu

Pojem Dněsterský region označuje strategicky významnou oblast, která zahrnuje Moldavsko, Podněstří a Ukrajinu a která se nachází mezi dvěma mocenskými centry, jimiž jsou Západ a Rusko. Ve srovnání s jinými částmi Evropy se Dněsterský region vyznačuje svou geopolitickou a geostrategickou důležitostí, která předurčuje jeho funkci jakéhosi mostu mezi oběma již zmíněnými centry. Ze své podstaty se region těší zájmu ze strany velmocí, jež se zde snaží prosazovat své zájmy, což ovlivňuje vnitřní situaci regionu, ale i vnitropolitickou situaci samotných států. (Ticu 2014: 54–55) Jedná se o zónu, kde dochází ke kontaktu mezi třemi různorodými světy – románským, slovanským a tureckým. Právě z toho důvodu se v tomto regionu po dlouhá staletí střetávala impéria a docházelo zde opakovaně ke změně politických hranic podle aktuálního rozložení moci. (O’Loughlin, Kolossov, Tchepalyga 1998: 336) Důsledky tohoto turbulentního vývoje jsou v regionu znatelné do dnešních dnů.

Z geografického hlediska se jedná o oblast situovanou kolem řeky Dněstr, podle které dostal tento region i svůj název. Dněstr lze vnímat jako strategickou linii, která symbolicky odděluje slovanský prostor od zbytku Evropy, přičemž již za existence Osmanské říše tato řeka několik desítek let sloužila jako přirozená hranice na severovýchodě říše. (Bencic, Hodor 2011: 411) Celková rozloha tohoto regionu je bezmála 637 000 km² a počet obyvatel se pohybuje okolo 50 milionů. Důležitým údajem vzhledem k již zmíněné strategické důležitosti je délka pobřeží s Černým mořem, kterým Dněsterský region disponuje. Délka této hranice čítá celkem 1355 km. (Ticu 2014: 57) Na rozdíl od Moldavska a Ukrajiny je Podněstří o přímý přístup k Černému moři ochuzeno, ale i přesto je území Podněstří vnímáno jako jedna z důležitých tras, jak se k tomuto strategicky významnému vodstvu dostat.

Tato výjimečná zeměpisná poloha regionu nepřetržitě vzbuzuje ruský zájem, který je umocněn tím, že se z pohledu ruského geostrategického myšlení jedná o okrajovou zónu blízkého zahraničí. I díky své pozici a politické a ekonomické roli, kterou zastává, se jedná o region s velmi bohatou historií. Po rozpadu SSSR přišla nově vzniklá Ruská federace o přímou hranici s jihovýchodní Evropou, mezi ní a Ruskem se nyní rozkládá právě Dněsterský region, tudíž je přirozené, že se tato oblast stala centrem zájmu ruské geopolitiky. „*V tomto kontextu zjišťujeme, že Dněsterský prostor (obzvláště Ukrajina), představuje ústřední geopolitický bod, poněvadž existence Ukrajiny a Moldavské republiky jako nezávislých států přispívá ke geopolitické proměně Ruska.*“ (Ticu 2014: 58) K této změně došlo nejen z důvodu ztráty velkého množství obyvatel, kteří mají etnicky a nábožensky velmi blízko k Rusům, ale i z důvodu částečné ztráty geostrategické pozice Ruska v oblasti Černého moře. Například přístav Oděsa, který dnes náleží Ukrajině, byl Rusy chápán jako brána k obchodním stykům se Středoziemím, ale i Balkánem. (Ticu 2014: 58) Samotné území Podněsterské moldavské republiky pak bývalý velitel ruské 14. armády, jež bude součástí tématu v další části práce, generál Alexandr Lebed' označil za „klíč k Balkánu“. (Kolossova, O'Loughlin 1998: 164) Ruku v ruce s tímto prohlášením jde i rozhodnutí dolní komory ruského parlamentu prohlásit oblast Podněstří za geostrategickou zónu zájmu Ruska, což bylo v Tiraspolu přijato s velkým nadšením. V reakci na tuto skutečnost představitelé Podněstří veřejně prohlásili, že jejich historickou misí je odolat západní expanzi, a slíbili, že budou pokračovat v obraně ruských geopolitických zájmů. (Bencic, Hodor 2011: 411)

Stále ještě z pohledu geopolitiky je konkrétně území Moldavska, a to včetně Podněstří, podle Ruska strategicky významné nejen kvůli přístupu k Černému moři, ale i kvůli přístupu k veletoku Dunaj. V roce 1991, kdy se Ukrajina stala nezávislou zemí, se strategická důležitost Moldavska ještě zvýšila, protože se při obejití Ukrajiny stalo jedinou přístupovou cestou pro Rusko k této významné řece. Moldavsko je v tomto případě chápáno jako nástroj k udržení ruského vlivu v dunajském regionu²⁸. Tuto situaci lze připodobnit k ruské exklávě ve východní Evropě, kterou je Kaliningradská oblast²⁹ a která slouží k uplatňování vlivu Ruska ve Skandinávii a Pobaltí. (Dressler 2006: 29)

---

²⁸ Dunajským regionem jsou myšleny evropské státy, jejichž území spadá do povodí řeky Dunaj.

²⁹ Jedná se o území o rozloze přibližně 15 000 km² situované mezi Polskem a Litvou při pobřeží Baltského moře. Hlavním městem je Kaliningrad, který je nejzápadnějším městem Ruské federace. Tato oblast je strategickým bodem Ruskem, poněvadž se nachází uvnitř pomyslných hranic EU. (Cybriwsky 2013: 117)

Dněsterský region je pro Rusko klíčový také proto, že představuje jakýsi štít proti nebezpečí vojenskému, ale i politickému, které by mohlo přijít ze Západu. Tato oblast je Ruskem chápána rovněž jako ochrana před potenciálním dalším rozšířením NATO, které je Moskvou vnímáno jako hrozba pro bezpečnost a územní celistvost Ruské federace. (Ticu 2014: 58, 60) Podobně je však v rámci NATO vnímáno rozpínání Ruska na úkor jiných suverénních států, které je v posledních letech více než zjevné.

V neposlední řadě je Dněsterský region pro Rusko klíčový i z hlediska ekonomického a energetického, poněvadž přes jeho území kvůli strategické poloze vedou hlavní tranzitní trasy pro přesun přírodních zdrojů. Tato oblast zdělila širokou síť plynovodů, která zde byla vybudována v sovětských dobách, a po kolapsu SSSR se tak stala jednou z velmi významných zón v energetické sféře. Přes toto území vedou nejdůležitější tranzitní cesty dopravující nerostné suroviny původem z Ruska do západní Evropy. Z toho vyplývá další geopolitický zájem Ruska v této oblasti, kterým je opětovné dosažení vlivu na evropském kontinentu. (Ticu 2014: 61)

3. Ruské zapojení v oblasti Podněstří

Role Ruska byla v separatistické oblasti Podněstří znatelná již od prvních měsíců existence Podněstří, které jednostranně deklarovalo svou nezávislost na Moldavské republice v průběhu srpna 1991. Významným zásahem Ruska do záležitosti Podněstří bylo jeho zapojení do ozbrojeného střetu mezi Moldavskem a Podněstřím, který se odehrával na přelomu jara a léta roku 1992. Ukončením ozbrojeného konfliktu, kterého se na podněsterské straně aktivně zúčastnila část ruské armády, však role Ruska v Podněstří neskončila, ba právě naopak. Tato kapitola se zabývá způsoby, kterými se Rusko snaží vyvíjet vliv v oblasti Podněstří a kterými tudíž prosazuje svoje zájmy, jež v tomto regionu považuje za stěžejní. Důraz je kladen také na důvody ruského působení v Podněstří. Podle oblastí, v jejichž rámci se Rusko v Podněstří angažuje, je rozdělena tato kapitola na část vojenskou a bezpečnostní, ekonomickou a diplomatickou a politickou.

3.1 Vojenská a bezpečnostní sféra

V důsledku odlišného vnímání vlastní identity, kulturních a historických kořenů a rovněž v důsledku rozdílných představ o další budoucnosti země na přelomu 80. a 90. let rostlo mezi Moldavskem a Podněstřím napětí. Tato názorová nesourodost vyplula na povrch jako součást emancipačních procesů v době kolapsu SSSR. Politická konfrontace a občasné násilné střety mezi oběma stranami vyvrcholily 2. března 1992 vypuknutím krátkého ozbrojeného konfliktu, jenž byl ukončen uzavřením příměří 21. července téhož roku. Do konfliktu se na straně separatistů z Podněstří zapojila skupina ruských kozáků³⁰ a ruská 14. armáda, která byla v oblasti Podněstří (respektive v Moldavsku) přítomná již od roku 1956. (Sanchez 2009: 157)

Na přelomu 80. a 90. let, kdy již uvnitř SSSR probíhaly dezintegrační procesy, setrval status ruské 14. armády po určitou dobu nedefinován. Zatímco Kišiněv už tehdy požadoval její stažení z moldavského území, vedení v Podněstří naopak usilovalo o získání kontroly nad tímto silovým útvarům. Po rozpadu SSSR byl prezidentem

---

³⁰ Kozáci se do Tiraspolu začali sjíždět ze všech koutů SSSR během jara 1992 s cílem podpořit separatistický režim. Ačkoli autority v Podněstří popíraly, že by kozáci přijížděli na základě pozvání, přičemž je od příjezdu dle svých slov spíše odrazovaly, služby kozáků byly nakonec přijaty. (Kolstø, Edemsky, Kalashnikova 1993: 987) Zbraně a vojenská technika byla ruským kozákům poskytnuta ze skladů 14. armády. (Gribincea 2001:163)

B. Jelcinem v dubnu 1992 podepsán dekret, jenž záležitost vyjasnil a podřídil 14. armádu pod kontrolu Ruska. (Kolstø, Malgin 1998: 111) V době tohoto rozhodnutí již několik týdnů probíhal otevřený násilný konflikt mezi moldavskými a podněsterskými silami a po krátkém počátečním váhání právě 14. armáda otevřeně podpořila v boji separatisty. Ruské síly poskytly Podněstří materiální podporu a jejich pozice na straně Podněstří se utužila v okamžiku, kdy velení nad 14. armádou převzal³¹ generál A. Lebed'³². (O'Loughlin, Kolossov, Tchepalyga 1998: 346) Vedle toho, že se Moldavsku hrubě nelíbila přímá vojenská podpora separatistů ze strany Ruska, vyčítala moldavská strana Moskvě rovněž to, že umožnila separatistům převzít zbraně ze skladů bývalé sovětské armády, jež se na území Podněstří nacházely. (Gombos 2007: 199)

Ačkoli byla 14. armáda oficiálně neutrální, od samého počátku podněsterských separatistických snah tvořila základní kámen plánů podněsterského vedení, v jehož čele stál historicky první prezident Podněstří Igor Smirnov, jenž tuto funkci zastával až do volební porážky v roce 2011. S ruskou 14. armádou bylo rovněž počítáno jako s prostředkem, který měl zajistit další přežití Smirnovova nově vytvořeného kvazistátu a jeho vlády. (Sanchez 2009: 162) Tento předpoklad se později ukázal jako opodstatněný, protože bez značné podpory právě z ruské strany by byla budoucnost Podněstří silně ohrožena.

V průběhu ozbrojeného střetu se aktivní zapojení 14. armády naplno projevilo spíše až v závěrečné části konfliktu a ukázalo se jako stěžejní. V červnu 1992 se bojovalo na více frontách, avšak nejtvrďší střety probíhaly ve městě Bendery³³, které 19. června dobyly moldavské vojenské a policejní jednotky. Pod kontrolou Moldavska však vydrželo jen krátký čas. V noci z 20. na 21. června překročily tanky 14. armády most přes řeku Dněstr vedoucí z Tiraspolu do Bendery a poměr sil se dramaticky změnil. Moldavské jednotky byly v několika hodinách z města vytlačeny. (Kolstø, Malgin 1998: 110) Bez

---

³¹ Stalo se tak v druhé polovině června roku 1992, kdy byl z tohoto postu odvolán generálplukovník Jurij Netkačev. (Kolstø, Malgin 1998: 111)

³² A. Lebed' byl velmi charismatickým a populárním ruským velitelem, který byl v celém Rusku široce znám kvůli své účasti v sovětské afghánské válce. Po krátké válce v Podněstří byl v médiích označován za „zachránce“ města Bendery a celého Podněstří. (O'Loughlin, Kolossov, Tchepalyga 1998: 349) Tato výrazná osobnost ruské armády a později i politiky hrála klíčovou roli i v první čečenské válce, kterou A. Lebed' pomohl dovést ke konci. Zemřel v roce 2002 při havárii helikoptéry, přičemž existuje několik nepodložených teorií o tom, že se stal obětí atentátu. (Englund 2014)

³³ Město Bendery leží na pravém břehu řeky Dněstr, tudíž se nachází v rámci mezinárodně uznaných hranic Moldavska. Navzdory tomu je město pod kontrolou Podněsterské moldavské republiky. V Bendery žije převážně slovanské obyvatelstvo. (Kolstø, Edemsky, Kalashnikova 1993: 975)

vydatné podpory 14. armády by Bendery jistě zůstalo v rukou Moldavska, což by nejspíš ovlivnilo další průběh války, její konec a zejména budoucí uspořádání. Dle názoru P. Kolsta by podněsterský kvazistát bez zapojení 14. armády pravděpodobně úplně zmizel z mapy. (Kolstø 2006: 733) O původu střetu ve městě Bendery a jeho okolí však kolují určité pochybnosti: „*Existují dokonce důkazy o tom, že Moskva vyprovokovala nejkrvavější bitvu Podněsterské války, která probíhala v Bendery v červnu 1992, aby tak mohla ospravedlnit otevřenou vojenskou intervenci a nastolit příměří na základě podmínek Moskvy (a Tiraspolu).*“ (Kaufman, Bowers 1998: 132) Tento předpoklad však nikdy nebyl s jistotou potvrzen a jedná se tedy pouze o spekulace, které již stejně nemají v dnešní situaci větší opodstatnění.

Před samotným přímým zapojením ruské 14. armády do konfliktu v bitvě o Bendery spočívala ruská pomoc podněsterským separatistům v materiální podpoře. K poskytování materiální pomoci ze strany Moskvy docházelo ještě dříve před vypuknutím ozbrojeného konfliktu v roce 1992. Během války pak velitelé 14. armády umožňovali přesun lidských zdrojů a zbraní z jejich rezerv k vyztužení separatistických řad. Dle informací od rumunského senátora a bývalého člena 14. armády měl být Podněstří během války poskytnut materiál od 14. armády přibližně v následujícím množství: 24 tanků, 12 bojových helikoptér, 37 000 kulometů a samopalů a 120 děl. (Sanchez 2009: 162–163) Zajímavým aspektem složení 14. armády je fakt, že většina jejich vojáků byla místními rekruty, kteří se zde narodili a svoji účast v tomto konfliktu tedy chápali jako patriotický boj za svou rodnou zem. (O’Loughlin, Kolossov, Tchepalyga 1998: 346)

Ukončení ozbrojených střetů a nastolení příměří bylo oficiálně dosaženo podpisem „Dohody o principech mírového urovnání podněsterského vojenského konfliktu v Moldavské republice“. Tato smlouva byla podepsána moldavskou a ruskou stranou 21. července 1992 v Moskvě.³⁴ (Behenský, Šanc 2011: 44) Obsah článku č. 4 tohoto dokumentu byl věnován postavení ruské 14. armády. Na úvod je řečeno, že by měl tento útvar, nacházející se na moldavském území, zachovávat přísnou neutralitu, kterou se zavazují respektovat obě strany konfliktu. (United Nations 1992) Opatrně nastíněn je také budoucí status ruské 14. armády:

---

³⁴ Dokument byl podepsán prezidenty obou zemí – za Rusko to byl B. Jelcin a za Moldavsko připojil podpis Mircea Snegur. Z toho důvodu je tato smlouva někdy označována jako Dohoda Jelcin-Snegur.

„Záležitosti týkající se statusu této armády a postup a harmonogram jejího postupného stažení by měly být řešeny prostřednictvím vyjednávání mezi Moldavskou republikou a Ruskou federací.“ (United Nations 1992)³⁵

Stěžejní roli Ruska a jeho armády v tomto konfliktu dokládá skutečnost, že právě Rusko bylo jedním ze dvou signatářů této dohody, a to i přesto, že se jednalo primárně o konflikt mezi Moldavskem a separatisty v Podněstří.

Jelikož se Moldavsko ostře vymezovalo proti nadále trvající vojenské přítomnosti Ruska v rámci mezinárodně uznaných hranic Moldavska, kterou již od rozpadu SSSR vnímalo jako bezpečnostní hrozbu, rozhodla se moldavská vláda podniknout kroky vedoucí k vyřešení tohoto problému. Po dosažení příměří v červenci 1992 tedy Moldavsko v souladu s uzavřenou dohodou s Ruskem obnovilo složitá vyjednávání o stažení ruských jednotek z oblasti Podněstří. Výsledkem dvoustranných negociací byla dohoda³⁶, která byla ruskou a moldavskou vládou podepsána 21. října 1994 v Kišiněvě. (Gribincea 2006) Článek č. 2 této dohody zní následovně:

„Ruská strana se, s přihlédnutím k technickým aspektům a k času potřebnému k přemístění jednotek na jiné místo, zavazuje k přemístění svých jednotek během tří let od data, kdy tato dohoda nabyde platnosti. Praktická stránka přesunu vojenských jednotek Ruské federace z území Moldavské republiky v rámci stanovených podmínek musí být synchronizována s politickým řešením regionu Podněstří v Moldavské republice.“ (Gribincea 2006)³⁷

Tento dokument však nikdy nevstoupil platnost, poněvadž nebyl ratifikován dolní komorou ruského parlamentu – Dumou. (Bencic, Hodor 2011: 406)

Vedle ruských vojenských jednotek se Moldavsko snažilo vyřešit i otázku obrovských vojenských a muničních skladů, které se nacházejí ve městě Colbasna³⁸. V těchto skladech byl uložen veškerý vojenský materiál, který obsahoval těžkou výzbroj, munici a vybavení ve vlastnictví ruské 14. armády a munici ruských jednotek, které se v době kolapsu východního bloku na počátku 90. let stahovaly ze zemí východní Evropy. (Hedenskog 2005: 145) V roce 1991, kdy Moldavsko deklarovalo nezávislost, se v těchto skladech nacházelo přibližně 45 490 tun vojenského materiálu a jednalo se tak o jeden z největších skladů výzbroje v Evropě. (Baban 2015)

---

³⁵ Překlad autorky.

³⁶ „Agreement between the Russian Federation and the Republic of Moldova, on the Legal Status, Procedures and Terms of Withdrawal of the Military Forces of the Russian federation, Temporarily Stationed on the Territory of the Republic of Moldova“. (Gribincea 2009: 292)

³⁷ Překlad autorky.

³⁸ Colbasna je město nacházející se v severní části Podněstří v těsné blízkosti hranic s Ukrajinou.

Část střeliva byla zničena pomocí vybavení, které poskytla OBSE. Avšak celý proces destrukce způsoboval škody na životním prostředí a vedl ke stížnostem ze strany místních obyvatel, tudíž byl přerušen. Zbylý materiál schopný přesunu měl být naložen na železniční vagony a přemístěn do Ruska. (Hedenskog 2005: 145) To se však ukázalo jako nemožné, protože část vojenského vybavení byla už příliš stará a nevhodná pro transport (např. dělostřelecké granáty a bomby z období před druhou světovou válkou). Dalšími důvody byla nákladnost celé akce a protest Ukrajiny proti převozu výbušného materiálu přes její území. (Kolossof, O'Loughlin 1998: 169) Proti odvozu ruského vojenského materiálu se navíc postavily autority v Podněstří, které prohlašovaly, že veškeré vojenské vybavení nacházející se na území Podněstří považují za majetek státu. Pokud by tedy mělo dojít k odvozu těchto zásob, žádalo Podněstří ekonomickou kompenzaci. Různé organizace byly dokonce připraveny blokovat železniční trasy, aby tak zabránily převozu. (Kolstø, Malgin 1998: 112; Hedenskog 2005: 145) Podle ruských dat se v období kolem roku 2009 množství munice a výzbroje v těchto skladech 14. armády pohybovalo okolo 21 000 tun. (Sanchez 2009: 170)

V březnu 1995 bylo v Podněstří uspořádáno referendum, ve kterém měli lidé vyjádřit, zda si přejí další setrvání 14. armády na území Podněstří. Výsledek referenda byl přesvědčivý, poněvadž 93 % hlasujících se vyslovilo pro setrvání. Toto referendum ilustrovalo zejména závislost Podněstří na ruských ozbrojených silách. (O'Loughlin, Kolossof, Tchepalyga 1998: 349) Čelní představitelé Podněstří totiž chápou přítomnost ruských ozbrojených sil jako bezpečnostní záruku uchování nezávislosti Podněstří a obecně jeho existence.

Pár měsíců poté došlo k rozhodnutí restrukturalizovat 14. armádu, přičemž výsledkem této restrukturalizace bylo rozmístění Operační skupiny ruských sil³⁹, jež byla vytvořena k 1. červenci 1995. Tento útvar byl založen v souladu s nařízením ministerstva obrany Ruské federace (nařízení č. 314/2/0296) a je považován za přímého nástupce 14. armády. (Gribincea 2001: 142) Kromě toho se Rusko v této oblasti angažuje i ve formě peacekeeperů, kteří jsou součástí trojčlenné peacekeepingové síly⁴⁰, jež má za úkol dohlížet na implementaci dohody o příměří z roku 1992. Nacházejí se v demilitarizované zóně podél řeky Dněstr pod správou Společné kontrolní komise. (Baban 2015) Úloha

---

³⁹ The Operational Group of Russian Forces (OGRF).

⁴⁰ Kromě pěti ruských vojenských praporů zde operují i tři moldavské a dva podněsterské. (Rogstad 2016: 3)

ruských vojenských jednotek na území Podněstří se dá shrnout do dvou bodů. Prvním úkolem je již zmíněný peacekeeping a druhým úkolem je ochrana obrovských skladů zbraní a vojenského vybavení, které se během několika desetiletí nashromáždilo v oblasti Podněstří. (Kolossova, O'Loughlin 1998: 169)

Po krachu dohody z roku 1994, která se týkala stažení ruských vojenských jednotek, byl další krok tímto směrem učiněn v roce 1999. V uvedeném roce se v listopadu konal summit OBSE v Istanbulu, kde se Rusko zavázalo ke stažení svých vojenských sil a materiálu z oblasti Podněstří. K reálnému naplnění tohoto slibu mělo dojít nejpozději do konce roku 2002. (Sakwa 2004: 231) Dohoda obsahovala jasný harmonogram odsunu, podle kterého měly být zbraně staženy do konce roku 2001, zatímco vojáci a uskladněné vybavení do konce roku 2002. (Belitser 2015: 47) Během dalšího summitu OBSE v Portu, jenž se konal v prosinci 2002, byl termín odsunu prodloužen o rok do konce roku 2003. Avšak ani tato lhůta nebyla dodržena. (Hedenskog 2005: 145) K neochotě ruské strany dostát svým závazkům se v roce 2008 vyjádřilo i Parlamentní shromáždění NATO prostřednictvím rezoluce č. 371, která se věnovala tématu budoucnosti vztahů mezi NATO a Ruskem. V bodě č. 11 je naléháno na vládu a parlament Ruska, aby mimo jiné:

„(...) respektovaly své závazky, které byly přijaty na summitu OBSE v Istanbulu v roce 1999, a v nejbližší budoucnosti stáhly svou nelegální vojenskou přítomnost z moldavského regionu Podněstří.“ (North Atlantic Treaty Organization 2008)⁴¹

Během 90. let 20. století došlo k podstatnému snížení velikosti ruského kontingentu v Podněstří. V roce 1992 sloužilo v tomto útvaru okolo 9600 vojáků, avšak po nátlaku OBSE, EU a dalších mezinárodních organizací se počet vojáků omezil na 2600 v roce 1999. O sedm let později se toto množství snížilo na 2000, avšak mnozí ruští vojáci zůstali v Podněstří a stali se součástí jednotek podněsterské armády. (Horák 2006: 9) V roce 2015 podle oficiálních dat ruská vojenská přítomnost v Podněstří čítala zhruba 1500 jednotek v rámci Operační skupiny ruských sil a cca 400 ruských peacekeeperů. *„Avšak moldavské zdroje uvádí, že tato síla je výrazně větší co do velikosti a mohla by snadno dosáhnout až 10 000–12 000, pokud by se k tomu připočetlo i množství podněsterských vojenských a bezpečnostních sil.“* (Baban 2015)

I přes toto postupné snižování stavů však vojenské zastoupení Ruska v Podněstří nadále trvá, s čímž nesouhlasí Moldavsko. Pokračující přítomnost ruské armády na území

---

⁴¹ Překlad autorky.

Podněstří je pro Moldavsko neakceptovatelná zejména z hlediska právního, poněvadž je to v přímém rozporu s ústavou Moldavské republiky, která je v platnosti od srpna 1994. (Gombos 2007: 200) Stěžejní je článek č. 11, který hovoří o neutrálním statusu země:

„Moldavská republika proklamuje svou neustálou neutralitu. Moldavská republika neuznává rozmístění cizích vojenských jednotek na svém území.“ (Constitution of the Republic of Moldova 1994)⁴²

Podněstří se sice separovalo a funguje mimo moldavské státní struktury, ale Moldavská republika na toto území nadále pohlíží jako na svou nedílnou součást, proto je znění tohoto článku vztahováno právě i na situaci v Podněstří.

Moldavsko tedy nadále opakovaně žádá o eliminaci ruské vojenské přítomnosti a usiluje o to, aby byly ruské peacekeepingové síly nahrazeny mezinárodní pozorovatelskou misí. Tyto požadavky byly předneseny moldavskými představiteli například na schůzce Rady ministrů OBSE v Athénách v prosinci 2009, avšak bez hmatatelných výsledků. (Benes 2010: 23)

Navzdory nespočtu jednání, dohod a slibů si Moskva nadále udržuje svou vojenskou přítomnost na území Podněstří a otázku stažení vojenských jednotek se na základě nejrůznějších záminek snaží oddalovat. Strategie Ruska spočívá v tom, že vytváří spojitost mezi trvalým řešením situace v Podněstří a stažením ruských jednotek a vojenského materiálu. Moskva prohlašuje, že dokud nebude učiněn výrazný posun v otázce řešení statusu Podněstří, je pravděpodobné, že dojde k oddálení ruského vojenského stažení. (Hedenskog 146) Moskva využívá tuto zdržovací taktiku v naději, že Moldavsko nakonec přistoupí na legalizaci ruské vojenské přítomnosti na svém území. (Baban 2015)

Zapojení Ruska do války v Podněstří v roce 1992 bylo Moskvou obhajováno tím, že šlo o ochranu etnických Rusů ve městě Bendery, kteří byli vystaveni nebezpečí ze strany moldavských bezpečnostních složek. Následné setrvání 14. armády na území Podněstří bylo odůvodňováno podobným stylem, kdy měl tento útvar poskytovat ochranu ruské etnické menšině. (Sanchez 2009: 163) Této argumentaci odpovídalo i zkreslené dobové informování ruských médií o střetnutí ve městě Bendery, kde se výrazněji zapojila právě 14. armáda. Spolu s politiky zastávajícími tvrdou linii zahraniční politiky totiž média posilovala u Rusů pocity etnické solidarity s lidmi z Podněstří. Například

---

⁴² Překlad autorky.

viceprezident Ruské federace Alexandr Ruckoj veřejně obvinil Moldavany z masové vraždy civilního obyvatelstva. Podobně ostrá slova používal i tehdejší poradce prezidenta B. Jelcina Sergej Stankevič, jenž hovořil o nemilosrdném vyvražďování. (Kaufman, Bowers 1998: 133) Posílit podporu ruského veřejného mínění pro intervenci na straně Podněstří se snažila například moskevská rozhlasová stanice Odin, která nepravdivě šířila informaci o tom, že o sjednocení Moldavska s Rumunskem je již prakticky rozhodnuto. V televizním vysílání se zase opakovaně objevovalo, že Rumunsko poskytuje v konfliktu pomoc Moldavsku. (Kaufman, Bowers 1998: 132)

Oficiálně je tedy ruská podpora Podněstří v bezpečnostní a vojenské oblasti spojená s ochranou Rusů, kteří žijí v tomto separatistickém regionu a kteří zde podle odhadů tvoří cca 30,4 % populace. Avšak ve skutečnosti je zapojení Ruska v Podněstří spojené spíše s geostrategickými a geopolitickými zájmy ve vztahu k Moldavsku, Ukrajině a euroatlantickému společenství. Argumentace na základě etnicity je spíše záminkou, kterou Moskva uplatňuje i ve vztahu k jiným zemím postsovětského prostoru, aby měla pod dohledem hlavní zahraničněpolitické kroky jejich vlád a předešla tak rozhodnutím, která by mohla potenciálně narušit zájmy Ruska. Platí, že čím blíže se postsovětská republika posouvá euroatlantickým směrem, tím více tlačí Moskva na tuto etnickou otázku. (Baban 2015)

Na případu vojenského zastoupení Ruska v Podněstří se v praktické rovině prokázaly teze týkající se přístupu Ruska k postsovětskému prostoru, které byly nastíněny v předchozí kapitole. Rusko usiluje o obnovu vlivu v oblasti blízkého zahraničí, kterou považuje za svou sféru vlivu, a to pomocí vojenské přítomnosti v zemích SNS. K legalizování této strategie Moskva využívá argument, že se v důsledku kolapsu SSSR v těchto zemích nacházejí výrazné etnické menšiny Rusů a je nutné, aby Moskva zajistila jejich ochranu a bezpečnost. V případě Podněstří se taktéž potvrdila snaha Ruska angažovat se v konfliktech v blízkém zahraničí, které vnímá jako narušování regionální stability, kromě jiných forem i v podobě peacekeepingových sil.

Vedle toho se ukázala stěžejní role Ruska ve vztahu k existenci a bezpečnosti Podněstří. Nebýt značné ruské vojenské podpory během války v roce 1992, Podněstří by nebylo schopné ubránit svou jednostranně deklarovanou nezávislost a bylo by znovusjednoceno s Moldavskem. V bezpečnostní a vojenské oblasti se tedy projevila podstatná závislost Podněstří, jakožto mezinárodně neuznaného kvazistátu, na vnějším patronovi, kterého představuje Rusko. Vojenská přítomnost Ruska v Podněstří je přítom

oboustranně výhodná. Kvazistátu byla zajištěna pokračující existence a došlo k uhájení deklarované nezávislosti na Moldavsku, zatímco Rusko je přítomno v Dněsterském regionu a může zde uplatňovat svůj vliv a dohled.

3.2 Ekonomická sféra

Vedle bezpečnostní a vojenské oblasti Rusko poskytuje separatistickému regionu Podněstří podporu a asistenci i ve sféře ekonomické. Jelikož je Podněstří vnitrozemským regionem s nízkým demografickým potenciálem a nedostatkem nerostných surovin, určitá vnější ekonomická podpora ze strany Ruska je pro oblast Podněstří výraznou pomocí. (Baban 2015) Ekonomická situace Podněstří je rovněž negativně ovlivněna statusem mezinárodně neuznaného kvazistátu, který s sebou přináší mezinárodní izolaci především v oblasti ekonomické. Kvůli nejasnému politickému statusu se Podněstří potýká s problémy při navazování plnohodnotných a rovných zahraničních ekonomických vztahů. Dalším negativním důsledkem je větší zranitelnost zahraničního obchodu kvazistátu vůči vnějším šokům a jeho přílišná závislost na vnějších okolnostech. (Center for Strategic Studies and Reforms 2007: 4)

Rusko pro Podněstří představuje primárního a nejspolehlivějšího ekonomického partnera. V obtížných ekonomických situacích je to právě ruský trh a byznys, který zachraňuje slabou podněsterskou ekonomiku od bankrotu. Rusko ve vztahu k oblasti Podněstří zastává stěžejní roli hlavního sponzora (ať už jde o poskytování zdrojů energie nebo investic) a také se řadí mezi přední spotřebitele zboží pocházejícího z Podněstří.⁴³ (Center for Strategic Studies and Reforms 2007: 7) Vedle toho Rusko poskytuje Podněstří v různých formách hospodářskou pomoc, která se pro životaschopnost Podněstří jeví jako klíčová. Dle odhadů se uvádí, že bez této pomoci by byla ekonomika Podněstří udržitelná pouze po dobu dvou až tří měsíců. (Baban 2015)

Ekonomická asistence Ruska vůči oblasti Podněstří se objevuje zkraje 90. let, kdy se v rámci Moldavska začaly naplno projevovat separatistické tendence. Náznaky finanční podpory z ruských zdrojů směrem k podněsterským separatistům zde existovaly již v březnu 1992, tedy hned zkraje války mezi moldavskými a podněsterskými silami.

---

⁴³ Záchraná role Ruska se projevila například v roce 2005, kdy se evropské trhy prakticky uzavřely proti dovozu kovu z Podněstří. Vývoz této komodity z Podněstří byl tedy zajištěn do Ruska. (Center for Strategic Studies and Reforms 2007: 7)

V té době měly finance plynout konkrétně z Centrální banky Ruské federace. Lze s jistotou říci, že bez této podpory by Podněstří nemělo prostředky jak na vládnutí, tak ani na dotování války proti Kišiněvu. (Kaufman, Bowers 1998: 132) Pro uhájení nezávislého statusu Podněstří byla tedy stěžejní nejen ruská podpora ve formě vojenské, ale i ve formě ekonomické.

Po uzavření příměří a následné konsolidaci Podněstří jako samozvané nezávislé entity se ekonomická podpora ze strany Ruska vůči nově vzniklému kvazistátu postupem času vyvinula do několika různých podob. Pro zjednodušení lze ruskou podporu rozdělit na přímou, která spočívá ve finančních dotacích určených na rozmanité účely, a nepřímou, jež se týká dodávek ruského zemního plynu do Podněstří.

Prvně zmíněná přímá ekonomická podpora je Moskvou oficiálně nazývána jako „humanitární pomoc“. Jedná se například o značné finanční příspěvky k měsíčně vypláceným mzdám pro všechny obyvatele Podněstří. Podobně ruská strana podporuje i penzisty žijící v Podněstří, kteří poskytovaný finanční bonus každý měsíc obdrží jako příspěvek k penzi. Tento přídavek k penzím si na počest ruského prezidenta vysloužil pojmenování „Putinka“. (Tanas 2014)

Pro lepší představu, o jak velký objem financí se jedná, lze uvést konkrétní sumu. „Podle ruských úřadů Rusko mezi rokem 2007 a polovinou roku 2010 převedlo celkem 55,5 milionu dolarů ‚humanitární pomoci‘ do Podněstří.“ (Secieru 2011: 252) Avšak do tohoto období spadá i éra světové hospodářské krize, jež ohrožovala i ekonomiku Podněstří. Tento faktor se tedy výrazně podepsal na objemu poskytnuté finanční pomoci ze strany Ruska a od krizového roku 2008 lze sledovat její výrazný nárůst. (Calus 2013: 5)

V reakci na tuto hospodářskou katastrofu Rusko v roce 2008 implementovalo v Podněstří tzv. humanitární projekt, který měl formu sociálních dávek pro nejméně zabezpečené skupiny obyvatelstva, jež byly nejvíce ohrožené dopady hospodářské krize. Rusko si je dobře vědomo, že ekonomické krize způsobují politickou nepředvídatelnost populace a způsobují náchylnost ke krizím politickým. Dle Ruska Podněstří nemuselo být výjimkou, tudíž měl tento nástroj sloužit k udržení kontroly nad situací v podněsterském kvazistátu. (Devyatkov 2012: 59)

V rámci tohoto projektu měly být finance v Podněstří použity na zajištění dodávek jídla pro nejchudší a rovněž na zvýšení penzí. Kromě předem fixně stanovených převodů

nabízela ruská strana také nepravidelné dotace na specifický účel. Například zkraje roku 2010 Rusko vyčlenilo 14 milionů dolarů na doplnění finančního příspěvku pro 137 000 penzistů v Podněstří. O rok později Podněstří od Ruska získalo 10 milionů dolarů na podporu a rozvoj drobného podnikání. Další subvence z Moskvy ve výši 30 milionů dolarů pak v roce 2012 směřovala na stabilizaci podněsterské měny. (Secieru 2011: 252; Calus 2013: 5) Pomocí těchto prostředků se Rusko snažilo pomoci Podněstří přečkat hospodářskou krizi a předejít tak nečekaným politickým otřesům, které by zde v důsledku zhoršené ekonomické situace mohly nastat. Moskva tak chtěla zabránit výraznější změně politické situace v Podněstří, která by mohla ohrozit ruské zájmy v této oblasti.

Forma přímé finanční podpory Podněstří z ruských zdrojů probíhá od počátku 90. let, avšak během této dlouhé doby byla několikrát z politických, ale i ekonomických důvodů omezena nebo na nějaký čas úplně přerušena, což se na ekonomické situaci v Podněstří pokaždé znatelně projevilo. Ekonomická závislost Podněstří na financích z Ruska se tak v rukou Moskvy může měnit v mocný politický nástroj k prosazování vlastních zájmů.

Výrazný problém s ruským financováním Podněstří nastal po prezidentských volbách, které se v Podněstří konaly na konci roku 2011 a ze kterých jako vítěz překvapivě vyšel bývalý předseda Nejvyššího sovětu⁴⁴ Jevgenij Ševčuk. Přerušeni finanční pomoci bylo vyjádřením nespokojenosti Ruska s výsledkem těchto voleb, které nedopadly podle ruských představ, protože v nich zcela propadl Moskvou prosazovaný kandidát Anatolij Kaminskij⁴⁵. Tato reakce Ruska postavila novou vládní elitu v Podněstří do extrémně složité situace, poněvadž kvůli přerušeni toku financí z Moskvy došlo k výraznému zpoždění vyplácení důchodů a platů. Hrozilo oslabení pozice Ševčukovy vlády, jež čelila opozici v parlamentu ovládaném stranou *Obnova*, která byla Ševčukovým hlavním politickým rivalem.⁴⁶ (Belitser 2015: 52) Po Ševčukově naléhání byla nakonec dohodnuta obnova ruské pomoci. V polovině března Moskva oznámila, že Podněstří poskytne podporu ve výši 150 milionů dolarů. Ke konci dubna téhož roku pak

---

⁴⁴ Nejvyšší sovět je jednokomorovým parlamentem v Podněstří.

⁴⁵ A. Kaminskij byl jednou z výraznějších tváří podněsterské politické scény. V minulosti zastával funkci předsedy Nejvyššího sovětu a byl rovněž předsedou vlivné politické strany *Obnova* (*Obnovlenie*). V rozhodujícím druhém kole prezidentských voleb obdržel A. Kaminskij pouze 24 % hlasů. (Socor 2012)

⁴⁶ J. Ševčuk byl jedním z prvních lídrů strany *Obnova*, avšak kvůli vzájemným sporům ho strana zbavila v roce 2009 funkce mluvčího Nejvyššího sovětu. Ševčuk setrval v čele strany, avšak i na tento post v roce 2010 rezignoval a rozhodl se vybudovat vlastní politické hnutí s názvem *Obroda* (*Vozrozhdeniye*), které se postavilo do opozice vůči *Obnově*. (Balmaceda 2013: 447)

bylo dodatečně Moskvou přislíbeno investovat další desítky milionů dolarů na stabilizaci podněsterské měny, kterou je Podněsterský rubl. (Kosienkowski 2012: 28)

Zatím posledním výraznějším odchýlením od standardu bylo omezení finanční podpory Podněstří z důvodu zhoršené ekonomické situace Ruska v roce 2014, která byla zapříčiněna i vyššími náklady Ruska v konfliktu na Ukrajině. Negativně na ruskou ekonomiku zapůsobily rovněž hospodářské sankce uvalené v červenci 2014 ze strany Západu.⁴⁷ V důsledku těchto okolností byl například zrušen měsíční bonus pro penzisty v Podněstří, který v té době činil 15 dolarů. (Calus 2015)

Proudící finanční podpora z Ruska také občas významně ovlivňuje dění na domácí politické scéně v Podněstří. Výrazně se tento trend projevil v již zmíněných prezidentských volbách v roce 2011. Rusko se poprvé rozhodlo v těchto volbách nepodpořit kandidaturu dlouholetého prezidenta I. Smirnova. Jako jeden z primárních důvodů zavržení Smirnova Moskvou byla uváděna rozsáhlá zpronevěra financí poskytnutých ze strany Ruska, které se měli dopouštět právě členové Smirnovovy rodiny. Zpronevěra ruské finanční pomoci byla v Podněstří dlouhodobým jevem, avšak v roce 2011 nabyla takové velikosti, že již nebylo možné ji nadále utajit. (Balmaceda 2013: 451)

Kromě finančních příspěvků, ze kterých benefitují přímo obyvatelé Podněstří, Rusko přímo financuje taktéž vnitřní bezpečnostní orgány Podněstří. Zejména se jedná o armádu a o ministerstvo státní bezpečnosti⁴⁸, jak se nazývá zdejší státní tajná služba. (Baban 2015) Rozsah této podpory však není zveřejněn, tudíž je těžké hodnotit, jak velký vliv s sebou nese. (Calus 2013: 5) Tato ruská podpora nespočívá tolik ve snaze pomoci Podněstří ve vybudování pevné bezpečnostní struktury státu, záměrem Moskvy je spíš pomocí financování získat dohled a vliv nad touto důležitou sférou.

Nejvýznamnější formou ekonomické podpory, kterou Rusko poskytuje Podněstří nepřímou cestou, jsou dodávky ruského zemního plynu, ze kterého má Podněstří následně své vlastní zisky. Tiraspol k výdělku přichází tak, že dodaný zemní plyn z Ruska dále poskytuje k prodeji, aniž by ho však zaplatil. Celý mechanismus funguje tak, že dodávka

---

⁴⁷ Sankce byly uvaleny ze strany USA a EU v reakci na ruskou anexi Krymu v březnu 2014 a následnou podporu separatistů v konfliktu na východní Ukrajině. Ekonomické sankce měly především způsobit újmu ruským bankám tím, že omezovaly jejich přístup na mezinárodní finanční trhy. (Logendran 2015: 48) Platnost sankcí EU je pravidelně prodlužována, přičemž naposledy se tak stalo dne 13. března 2017. Rozhodnutím Rady Evropské unie došlo k prodloužení sankcí o šest měsíců, tedy do září 2017. (consilium.europa.eu 2017)

⁴⁸ Ministerstvo Gosudarstvennoi Bezopasnosti – známé spíše pod zkratkou MGB.

pocházející z Ruska je odebrána moldavskou společností MoldovaGaz⁴⁹. Následně MoldovaGaz zprostředkuje dodávku zemního plynu podněsterské společnosti TiraspolTransGaz-Pridnestrovye, která je největším dodavatelem zemního plynu v Podněstří a která dodaný zemní plyn prodává na domácím trhu. (Calus 2013: 4) Důležitý aspekt této struktury vztahů se nachází v tom, že největší dodavatel ruského zemního plynu Gazprom má s Moldavskem uzavřenou pouze jednu smlouvu o dodávkách, přičemž zásobuje zemním plynem nejen Moldavsko, ale i Podněstří, jež se však vytrvale vyhýbá placení za svůj odebíraný podíl. (Baban 2015) Tímto způsobem, který spočívá v prodeji zemního plynu dodávaného Gazpromem prakticky zadarmo, si Podněstří ročně přijde na 300 až 400 milionů dolarů. (Calus 2016) Tyto zisky však nejsou zohledněny v rozpočtu a jsou dány k dispozici vládě v Tiraspolu. Peníze jsou uloženy na speciálním účtu v jedné z podněsterských bank a jsou používány například k zaplnění mezer v rozpočtu. (Calus 2013: 4)

Nedoplatky Podněstří za dodaný zemní plyn z Ruska se akumulují již od roku 1993 a celkový dluh se stále nezadržitelně zvětšuje. Pro ilustraci lze uvést vývoj dlužné částky v posledních několika letech. V roce 2007 činil celkový dluh Podněstří za zemní plyn včetně pokut přes 1,3 miliardy dolarů, což bylo tou dobou třikrát víc než jeho roční HDP a skoro desetkrát víc, než činil jeho roční rozpočet. (Center for Strategic Studies and Reforms 2007: 12) Dluh roste skutečně astronomickou rychlostí, protože na konci roku 2011 se vyšplhal již do výše 3 miliard dolarů. Dlužná částka rostla dál a podle prezidenta společnosti MoldovaGaz Alexandra Guseva ke konci roku 2013 činila již 4,5 miliardy dolarů. (Kosienkowski 2012: 24; Tanas 2014) Poslední údaj uvádí, že výše podněsterského dluhu za dodávky zemního plynu k 1. lednu 2017 dosahuje bezmála 5,8 miliardy dolarů. (Liubec, Romanescu 2017) Společnost MoldovaGaz nadále toleruje rostoucí dluh Podněstří, poněvadž ruský Gazprom v této společnosti drží kontrolní podíl.⁵⁰ (Calus 2013: 4) Do budoucna nic nenasvědčuje tomu, že by se měl postoj Podněstří ke svým závazkům výrazně změnit, tudíž lze očekávat další nekontrolovatelný růst dluhu.

---

⁴⁹ MoldovaGaz je moldavským národním operátorem trhu se zemním plynem. Od roku 1999 přesně 50 % této společnosti patří ruskému gigantu a největšímu exportéru zemního plynu na světě Gazpromu. (osw.waw.pl 2011)

⁵⁰ Podíl akcií ve společnosti MoldovaGaz je následující: ruský Gazprom vlastní 50 %, moldavská vláda drží 35,33 % a separatistická Podněsterská moldavská republika 13,44 %. (Vlas 2016)

Pro Podněstří je tato situace velmi výhodná, protože se v posledních několika letech nesnaží za dodávky platit už ani malou část, tak jako tomu bylo do roku 2009.⁵¹ I přes ohromné dluhy si zisky, které z prodeje této suroviny má, ze 100 % nechává pro svůj vlastní užitek. O poznání méně je s tímto schématem spokojeno Moldavsko. Podněstří totiž spotřebuje přes dvě třetiny množství zemního plynu, který je Gazpromem na území Moldavska dodán, což odpovídá zhruba 2 miliardám m³ zemního plynu ročně. Právý břeh řeky Dněstr se naproti tomu ročně obejde v průměru s 1 miliardou m³. (Calus 2013: 4) Z toho důvodu, že má Gazprom uzavřený kontrakt pouze s moldavskou společností MoldovaGaz, se dlužná částka za dodaný zemní plyn jak do Moldavska, tak i do oblasti Podněstří, počítá dohromady a je vymáhána po moldavské straně.

Jelikož dluh Podněstří tvoří většinu celkového dluhu MoldovaGazu vůči Gazpromu (cca 88,6 %), již několikrát se na popud Moldavska hovořilo o možnosti separace podněsterské části dluhu od moldavské a také o možnosti formálního oddělení části společnosti MoldovaGaz, která operuje na území Podněstří. Záměrem těchto návrhů byla snaha nastavit podmínky tak, aby za podněsterskou část dluhu, který má MoldovaGaz vůči Gazpromu, převzala zodpovědnost vláda v Tiraspolu. Informace o možné dohodě na tomto uspořádání se objevila v roce 2011, a to i přesto, že by Moldavsko rozdělením MoldovaGazu rezignovalo na jednotící prvek moldavského státu a došlo by tak k posílení „nezávislého“ statusu Podněstří. (osw.waw.pl 2011)

Z vyjádření moldavských politických představitelů z poslední doby lze však vysledovat, že v této otázce nepanuje definitivní shoda. V druhé polovině ledna roku 2017 totiž nově zvolený prezident Moldavska Igor Dodon učinil při své oficiální návštěvě Moskvy překvapivé prohlášení, ve kterém označil dluh Podněstří za zemní plyn za celkový dluh Moldavska. (Vlas 2017) Doslovné vyjádření prezidenta I. Dodona přinesla moldavská zpravodajská agentura Infotag:

„Existují určité předběžné plány na řešení této situace. Moldavský dluh je přibližně 500 milionů dolarů, zatímco dluh Podněstří – téměř 6 miliard dolarů. Musíme si uvědomit, že celkový dluh – více než 6,5 miliardy dolarů – je celkovým dluhem Moldavska.“ (Infotag 2017)⁵²

S tímto prohlášením však vyjádřil nesouhlas současný premiér Moldavska Pavel Filip, jenž trvá na restrukturalizaci nahromaděného dluhu. Dle jeho názoru by měla být

---

⁵¹ Například v roce 2006 Podněstří zvládlo zaplatit svou spotřebu zemního plynu alespoň z 25 %. Naproti tomu Moldavsko v téže roce zaplatilo 90 % spotřebovaného zemního plynu. (Center for Strategic Studies and Reforms 2007: 15)

⁵² Překlad autorky.

podněsterská část dluhu, která tvoří 88,6 % celkového dluhu společnosti MoldovaGaz vůči Gazpromu, směřována společnosti TiraspolTransGaz a následně prezidentu a vládě Podněsterské moldavské republiky. Na navrhované změny reagoval nový prezident neuznaného Podněstří Vadim Krasnoselskij takto: „*Jsme pro zachování starého modelu. Před tím, než se začne mluvit o reformách, je nutné pochopit nový model a promyslet, co z něj bude vyplývat.*“ (Tulyev 2017) Taktika moldavského premiéra P. Filipa má spočívat v tom, že chce donutit Tiraspol ke splácení dluhů a oslabit tak ekonomiku Podněstří, což by podněsterské představitele přimělo k větší ochotě vyjednávat v rámci reintegračních rozhovorů. (Tulyev 2017)

Ze stávajícího nastavení nedělitelnosti dluhu za dodávky zemního plynu má kromě Podněstří výhody taktéž Rusko. Existence obrovského dluhu Moskvě vyhovuje, protože jej může použít jako nástroj k vyvíjení politického tlaku na Moldavsko. Zároveň je pro Rusko výhodná i ekonomická závislost Podněstří na ruských dodávkách zemního plynu, protože tak může snáze ovlivňovat vnitřní dění v tomto kvazistátu. Jelikož Rusko nikdy oficiálně neuznalo nezávislost Podněstří, může Moskva zatěžovat Kišiněv dluhy, které byly vytvořeny v oblasti Podněstří. (Calus 2013: 4) Tento ruský postoj potvrdilo i vyjádření ruského politika Dmitrije Rogozina z dubna 2012, který v té době zastával funkci místopředsedy vlády a byl zvláštním prezidentským vyslancem pro Podněstří. D. Rogozin prohlásil, že Kišiněv by měl uznat Podněstří jako rovnocenného partnera a následně pokračoval těmito slovy:

„Pokud tak neučiní, vyvstává zde mnoho otázek a problémů, včetně těch, které mají ekonomický charakter. Například pokud Kišiněv neuzná Tiraspol, potom dluh za zemní plyn spotřebovaný Podněstřím je dluhem Moldavska a musí jej zaplatit. Jak jinak? Toto je pragmatický přístup.“ (rbc.ru 2012)⁵³

Rusko zastává tento postoj, protože si je dobře vědomo, že Moldavsko striktně hájí svou územní celistvost a na separatistickou oblast Podněstří nahlíží jako na nedělitelnou součást republiky. Uznání nezávislosti Podněstří ze strany Moldavska tedy nepřipadá v úvahu.

Kromě dodávek zemního plynu na dluh jsou občas mezi zdroje nepřímé finanční podpory z Ruska řazeny také ruské investice v Podněstří, kdy ruské firmy a společnosti investují především v místních průmyslových podnicích, které jsou dědictvím sovětské éry. Za nepřímou finanční podporu se také označují peníze, které do Podněstří posílají

---

⁵³ Překlad autorky.

jeho obyvatelé, kteří odešli za prací do zahraničí. Uvádí se, že přibližně 66–86 % z celkového objemu těchto peněz posílají Podněsterci pracující v Rusku. (Calus 2013: 4; Baban 2015: 5) Pro ilustraci v roce 2014 přibližně 80 % z celkových 270 milionů dolarů, které poslali domů Podněsterci pracující v zahraničí, pocházelo z Ruské federace. (Calus 2016)

Ze strany představitelů Podněstří je vidět snaha o zachování proudící ruské finanční podpory směrem do podněsterské ekonomiky. Příkladem může být privatizace, která v Podněstří probíhala po roce 2000. Tiraspol využil této příležitosti k tomu, aby k sobě ještě více přimkl Rusko a zajistil si pokračující ekonomickou podporu. Velký podíl podněsterského průmyslu (včetně hlavních závodů) byl prodán ruským společností. Jelikož Moldavsko neuznává nezávislost Podněstří, nepovažuje ani privatizace probíhající v Podněstří za legální. Investice ruských byznysmenů tedy spočívají pouze na de facto nezávislosti Podněstří. Tiraspol si tímto krokem garantoval, že nejen ruští političtí představitelé, ale i ruští obchodníci budou hájit zájmy Podněstří, když zde mají své investice. (Kosienkowski 2012: 26)

Lze spatřovat, že i v ekonomické sféře se projevuje zásadní role Ruska, jakožto externího patrona, ve vztahu k podněsterskému kvazistátu. Finanční podpora ze strany Ruska byla nezbytná k uhájení proklamované nezávislosti Podněstří během ozbrojeného konfliktu, ale i v letech následujících. Zároveň však z takto nastoleného vztahu profituje i Rusko, které si díky ekonomické závislosti Podněstří udržuje kontrolu nad vnitropolitickým děním uvnitř této entity. Ekonomická soběstačnost tohoto kvazistátu tedy není v zájmu Moskvy. Enormní zadluženost Podněstří, respektive Moldavska, kvůli dodávkám zemního plynu Moskvě taktéž vyhovuje, protože ji může využívat jako mocenský nástroj k prosazení svých vlastních zájmů v obou subjektech.

3.3 Diplomatická a politická sféra

Nejasný status Podněsterské moldavské republiky trvá již čtvrtstoletí, přičemž tato entita po celou dobu funguje na bázi mezinárodně neuznaného kvazistátu. Navzdory nespočtu vyjednávání a několika navrhovaných plánů, jejichž cílem bylo vyřešení vzájemného vztahu mezi oběma stranami konfliktu a stanovení definitivního postavení Podněstří, se za uplynulá léta nepodařilo dosáhnout konsenzu mezi všemi zúčastněnými stranami. Procesu řešení tohoto vleklého konfliktu se totiž účastní více aktérů než jen moldavská

a podněsterská strana. Značným vlivem zde disponuje zejména Ruská federace, což se projevilo už v roce 1992, kdy bylo Rusko jedním ze dvou signatářů smlouvy o zastavení ozbrojených střetů. V politické sféře se tedy role Ruska významně projevuje v účasti na diplomatickém řešení konfliktu v Podněstří. Kromě toho lze vliv Ruska vysledovat i přímo na domácí politické scéně v Podněstří, a to zejména ve formě podpory Moskvou prosazovaných podněsterských politických představitelů, například v době voleb. Pomocí těchto nástrojů se Rusko snaží ovlivňovat další politický vývoj v Podněstří v souladu se svými zájmy v regionu.

Vyjednávání s cílem urovnat konflikt mezi ústřední vládou v Moldavsku a Podněstřím se rozběhlo v roce 1992, přičemž již od počátku mělo Rusko funkci mediátora konfliktu. K němu se v roce 1993 přidala jako mediátor OBSE a od roku 1995 touto funkcí disponuje i Ukrajina, jakožto jediný sousedící stát oblasti Podněstří. (Hedenskog 2005: 144) S rokem 2005 přibyli v rámci mediačního procesu další dva aktéři ve formě pozorovatelů, a to USA a EU. Od roku 2005 lze tedy hovořit o tzv. formátu 5+2.⁵⁴ (Rogstad 2016: 3) Formát 5+2 existuje až do současnosti, avšak setkávání a vyjednávání v jeho rámci jsou nepravidelná, protože často dochází k jejich rušení kvůli neshodám mezi zúčastněnými stranami.

Po celou dobu trvání konfliktu v Podněstří je na Rusko nahlíženo jako na hlavního podporovatele separatistů v Podněstří, což vyvolává kontroverze ohledně toho, zda je vhodné, aby Rusko zastávalo funkci mediátora. Objevují se názory, podle kterých je Rusko samo účastníkem konfliktu, tudíž by nemělo vykonávat roli mediátora a garanta mírového procesu, protože není schopno zaujmout nestranný postoj. (Belitser 2015: 51)

Souběžně s multilaterálním mediačním procesem však Rusko čas od času přijde s vlastní iniciativou, již se snaží prosadit. Příkladem může být tzv. Moskevské memorandum⁵⁵ představené v roce 1997, které mělo normalizovat vztahy mezi Moldavskem a Podněstřím a jehož iniciátorem byl ruský ministr zahraničí J. Primakov. (Rogstad 2016: 3) Ústřední myšlenkou memoranda bylo fungování Moldavska a Podněstří v rámci společného státu, což je vyjádřeno v bodě č. 11:

---

⁵⁴ Číslice 5 odkazuje na plnohodnotné účastníky procesu (Moldavsko, Podněstří, Rusko, Ukrajina, OBSE), zatímco číslice 2 symbolizuje pozorovatele (USA, EU).

⁵⁵ Oficiální nezkrácený název zní takto: „Memorandum on the Bases for Normalization of Relations Between the Republic of Moldova and Transnistria“.

„Strany (vedení Moldavské republiky a Podněstří) mají budovat své vztahy ve struktuře společného státu v rámci hranic Moldavské sovětské socialistické republiky z ledna roku 1990.“ (Organization for Security and Co-operation in Europe 1997)⁵⁶

V memorandu bylo taktéž uvedeno, že Podněstří má právo participovat na provádění zahraniční politiky Moldavské republiky v otázkách, které se dotýkají jeho zájmů. Podněstří bylo rovněž přiznáno právo na jednostranné budování a udržování mezinárodních kontaktů v ekonomické, vědecko-technické a kulturní oblasti. (Organization for Security and Co-operation in Europe 1997) Memorandum bylo pod patronací OBSE podepsáno 8. května 1997 v Moskvě, avšak další jednání na základě obsahu tohoto dokumentu byla zablokována a nedošlo tak ani k diskuzím na téma rozdělení kompetencí mezi Moldavskem a Podněstřím v rámci navrhovaného společného útvaru. (Belitser 2015: 47)

Ihned po nástupu do funkce prezidenta Ruské federace v roce 2000 V. Putin prokázal zájem o otázku Podněstří a rozhodl se vnést do procesu řešení konfliktu nový impuls. Na základě jeho rozhodnutí byla založena speciální státní komise, která měla asistovat v utváření jednotného přístupu všech mediátorů. (Devyatkov 2012: 54) V čele tohoto nově vytvořeného útvaru stanul J. Primakov. Avšak o rok později byla komise rozpuštěna, poněvadž za uplynulou dobu nedosáhla výraznějšího posunu. (Rogstad 2016: 5) Koordinovaný přístup mediátorů, v jehož duchu měla komise pracovat, se však projevil v dalším předloženém návrhu. V červenci 2002 totiž tři vnější mediátoři (OBSE, Rusko, Ukrajina) seznámili moldavského prezidenta Vladimira Voronina a podněsterského prezidenta I. Smirnova s návrhem dohody, která řešila možné politické uspořádání Moldavska a Podněstří. Jednalo se o tzv. Kyjevský dokument, který pracoval s myšlenkou federalizace Moldavska. Proti se postavil I. Smirnov, jenž trval na konfедераčním uspořádání. (Löwenhardt 2004: 105–106) Návrh ve formě Kyjevského plánu tedy taktéž skončil neúspěchem, přičemž nebylo jednáno ani o jeho přepracování, protože veškerá pozornost směřovala k další předkládané iniciativě.

Jedním z nejvýraznějších počínů ruské diplomacie ve vztahu k procesu řešení konfliktu v Podněstří bylo nejspíš tzv. Kozakovo memorandum⁵⁷, které vzniklo na základě ruské iniciativy. Počátek této aktivity se datuje do poloviny roku 2003, kdy

---

⁵⁶ Překlad autorky.

⁵⁷ Oficiální název zní: „Russian Draft Memorandum on the Basic Principles of the State Structure of a United State in Moldova“.

V. Voronin požádal Moskvu o aktivnější mediační úlohu Ruska, která měla spočívat ve zprostředkovatelské misi. (Horák 2006: 7) Během léta a podzimu 2003 se tedy odehrávala intenzivní kyvadlová diplomacie mezi moldavskou a podněsterskou stranou pod vedením ruského představitele Dmitrije Kozaka⁵⁸. Tato jednání probíhala paralelně s mediačním procesem vedeným OBSE a byla tajná, tudíž ostatní mediátoři (OBSE, Ukrajina) neměli o směřování ke Kozakovu memorandu nejmenší tušení. (Rogstad 2016: 5) Právě zamlčení celé iniciativy působilo na ostatní aktéry mediačního procesu po zveřejnění výsledného dokumentu velmi negativním dojmem.

Hlavním rysem memoranda, jež bylo předloženo v listopadu 2003, byl návrh politického uspořádání Moldavska, Podněstří a Gagauzsko ve formě asymetrické federace. „*Federace, která měla vejít v platnost, by se skládala ze dvou ‚subjektů‘ se svým vlastním územím (Podněstří, pojmenované ‚Moldavská Dněsterská republika‘ a Gagauzsko) a z rozsáhlejšího zbývajícího ‚federálního teritoria‘ spravovaného z Kišiněva. Každý ze dvou subjektů by měl svůj vlastní parlament, vládu a soudnictví – ale na ‚federálním území‘ by byly tyto funkce vykonávány prostřednictvím federálních státních institucí.*“ (Löwenhardt 2004: 109–110) Memorandum zaručovalo zástupcům Podněstří v navrhované horní komoře sjednoceného moldavského parlamentu právo veta nad naprostou většinou legislativy. Později byla ještě zveřejněna doložka k memorandu, údajně na základě podnětu Podněstří, která zajišťovala pokračující vojenskou přítomnost Ruska ve formě peacekeepingových sil na území Moldavska, a to až do roku 2020. (Rogstad 2016: 5) Na oba dva výše uvedené body bylo ostatními aktéry mediačního procesu, kteří se na tvorbě dokumentu neměli možnost podílet, nahlíženo jako na nejvíce sporné a staly se nakonec i hlavními důvody, které vedly k odmítnutí celé iniciativy.

Moldavský prezident V. Voronin nejprve přislíbil předkládané memorandum podepsat, avšak ještě před tím tuto záležitost konzultoval s představiteli západních institucí (zejména s OBSE), kteří jej upozornili na problematiku pasáže. (Horák 2006: 7) Pár dní před samotným podpisem V. Voronina navštívila velvyslankyně USA⁵⁹ a telefonicky s ním hovořil i představitel EU Javier Solana⁶⁰. Ústředním poselstvím těchto

---

⁵⁸ D. Kozak v té době zastával funkci zástupce ředitele prezidentské administrativy a byl osobním zástupcem prezidenta V. Putina. Poté byl v roce 2004 povýšen na pozici vedoucího kanceláře prezidentské administrativy. (Herd 2005: 7)

⁵⁹ Tehdejší velvyslankyně USA v Moldavsku byla Heather M. Hodges.

⁶⁰ V té době ve funkci Vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku.

rozhovorů byla snaha přesvědčit moldavskou stranu, aby na Kozakovo memorandum nepřistupovala. (Löwenhardt 2004: 109) Ruskem navrhovaný plán ztratil sympatie OBSE a EU nejen svým obsahem, ale i stylem, jakým byl sepsán. Nepříznivě také zapůsobila skutečnost, že memorandum nebylo nijak diskutováno s ostatními zainteresovanými stranami včetně oficiálních mediátorů. V Moldavsku tento ruský federalizační plán vyvolal negativní reakce a veřejné protesty. (Belitser 2015: 48)

Podle všeho se nakonec V. Voronina podařilo přesvědčit, aby svoje stanovisko přehodnotil, protože 23. listopadu odmítl Kozakovo memorandum podepsat, a to jen pár hodin před tím, než měl do Kišiněva dorazit jeho ruský protějšek V. Putin k příležitosti ceremonie, na které mělo dojít k oficiálnímu podpisu dokumentu. (Skordas 2005: 35) Tato náhlá změna rozhodnutí na poslední chvíli vyvolala podrážděnou reakci na ruské straně. Moskva se cítila dotčena odmítnutím memoranda a zaujala neústupný postoj s cílem udržet regionální status quo. Důsledkem bylo odmítání dalších dialogů ze strany Moskvy a tím i zablokování celého procesu vyjednávání. (Devyatkov 2012: 54)

Z dnešního pohledu je Kozakovo memorandum hodnoceno jako pokus Moskvy upevnit svou nadvládu nad Moldavskem a zajistit, že i nadále Moldavsko setrvá v ruské sféře vlivu. Memorandum nemělo sjednocenému Moldavsku zajistit reformy, naopak se spíš pokoušelo aplikovat pokroucený politický a ekonomický systém na roztržštěnou zemi. (Skordas 2005: 35) Nadnesenou interpretaci záměru Kozakova memoranda vystihuje následující citace: „*Pokud by došlo k podpisu, tento dokument by transformoval Moldavskou republiku do většího Podněstří pod ruským politickým vlivem.*“ (Baban 2015) S odstupem času sám V. Voronin krátce po svém znovuzvolení prezidentem v roce 2005 přiznal, že podepsat Kozakovo memorandum by bylo strategickou chybou pro Moldavsko. (Skordas 2005: 35–36)

Na návrzích předložených ze strany Ruska lze vidět, že Moskva prosazuje variantu uspořádání Moldavska a Podněstří v rámci jednoho útvaru, přičemž důraz je kladen zejména na federalizační princip. Rusko je sice primárním podporovatelem Podněstří, avšak po celou dobu mediace konfliktu si nikdy nedovolilo zpochybnit územní celistvost Moldavské republiky. Ve stanovisku Ruské federace vůči možnému budoucímu nastavení vztahů mezi Moldavskem a Podněstřím tedy nefiguruje možnost vzniku nezávislého podněsterského státu, který by byl zcela separovaný od Moldavska.

Navzdory tomu Podněstří svůj ideál nezávislosti neopouští a stále usiluje o jeho dosažení. Na podzim roku 2006 bylo v Podněstří uspořádáno referendum o nezávislosti,

ve kterém se měli obyvatelé Podněstří vyslovit ohledně další budoucnosti své neuznané země. Pozorovatelé z OBSE dopředu upozorňovali, že v žádném případě výsledky tohoto plebiscitu neuznají. (Hodač, Strejček 2008: 108) Naopak Rusko prostřednictvím prohlášení ministerstva zahraničí vyjádřilo názor, že vůle lidu by se měla respektovat: „*Početné evropské země rychle zpochybnily legitimitu referenda. V moderní Evropě je ale jen stěží korektní ignorovat nebo snižovat váhu výrazu svobodné vůle lidí.*“ (ihned.cz 2006) Volební účast v referendu činila 77 %, přičemž necelých 97 % hlasujících podpořilo variantu nezávislosti Podněstří s následným připojením k Ruské federaci.⁶¹ (Rogstad 2016: 6) Připojení Podněstří k území Ruska však rozhodně není v souladu s ruskými zájmy v regionu a na tuto výzvu Rusko nereagovalo žádnou aktivitou.

Podobně zdrženlivě Rusko reagovalo i na podněsterské výzvy v polovině března 2014. Po ruské anexi Krymu totiž proruští politici a aktivisté v separatistickém Podněstří žádali ruský parlament o vypracování návrhu zákona, který by umožnil připojení území Podněstří k Rusku. (BBC 2014) Tyto prosby ze strany podněsterských autorit však v Rusku vyzněly do ztracena. Rusko v reakci na uvedené výzvy zdůraznilo svou plnou podporu mírovému řešení konfliktu v rámci územní celistvosti Moldavské republiky. (Baban 2015) Jak lze vidět, zejména proruský naladěné skupiny uvnitř Podněstří si přejí připojení kvazistátu k Ruské federaci, ačkoli spolu oba subjekty nesdílejí společnou hranici. Příznivci tohoto uspořádání argumentují příkladem Kaliningradské oblasti, která také nesdílí společné hranice s Ruskem, ale je jeho integrální součástí a má status exklávy. (Kolstø 2006: 735)

Uznání nezávislosti Podněstří by však odporovalo ruské politice a zájmům uvnitř federace. Mezinárodní uznání Podněstří by utvořilo precedens, kterého by mohla ve svůj prospěch využít separatistická hnutí uvnitř Ruské federace.⁶² Došlo by tak k možnému ohrožení územní celistvosti samotného Ruska. (Skordas 2005: 39) Uznání nezávislosti Podněstří ze strany Ruska je spíše nepravděpodobným scénářem i proto, že nezávislé Podněstří není v souladu s geostrategickými zájmy Ruska, které budou tématem závěrečné podkapitoly. Z toho lze usuzovat, že Rusko o uznání nezávislosti Podněstří reálně neuvažuje. V tomto smyslu se v dubnu 2011 vyjádřil i zvláštní zástupce Ruské

---

⁶¹ Přibližně 3 % hlasujících se vyslovily pro znovusjednocení s Moldavskem. Oficiálními pozorovateli referenda byli pouze ruští politici, kteří shledali, že hlasování proběhlo podle mezinárodních norem a pouze s drobnými nedostatky, jež však nemohly ovlivnit konečný výsledek. (Procházková 2006)

⁶² To platí především pro separatisty v oblasti Čečenska, se kterými centrální vláda v Moskvě bojovala téměř celé dvě dekády.

federace pro konflikt v Podněstří Sergej Gubarev. (Kosienkowski 2013: 59) Na výrok I. Smirnova ohledně toho, že 20 let existence Podněstří ukázalo, že je Podněsterská moldavská republika schopná být nezávislým státem, reagoval S. Gubarev těmito slovy: „*Podněstří může žít odděleně od Moldavska, pouze pokud odletí na Měsíc.*“ (Solov'jev 2011)

Kromě vlivu, který je Rusko schopno vyvíjet v rámci diplomatického řešení konfliktu v Podněstří, se Moskva snaží působit i na vnitropolitické dění v Podněstří. Toto úsilí se zvyšuje především v období nadcházejících voleb, jejichž výsledek ovlivňuje další směřování neuznaného kvazistátu. To, jaké elity stojí v čele Podněstří, má samozřejmě dopad i na vývoj řešení konfliktu. Je tedy v zájmu Ruska, aby bylo Podněstří spravováno elitami, které sdílejí společné (nebo alespoň ne protichůdné) postoje, jež v tomto regionu zastává Moskva.

Známým příkladem ruského vměšování do vnitřního politického dění v Podněstří jsou prezidentské volby, které se zde konaly v prosinci roku 2011. Tyto volby jsou v odborné literatuře zabývající se tématem Podněstří často zdůrazňovány kvůli jejich překvapivému výsledku. Působivé množství hlasů v rozhodujícím druhém kole hlasování získal mladý lídr politické strany Obroda J. Ševčuk a jeho vítězství vzbudilo naděje v budoucí pozitivní vývoj. (Belitser 2015: 49) Tyto volby byly zlomovým bodem a značily počátek nové éry, protože v nich utrpěl zdrcující porážku do té doby nejvýraznější představitel Podněstří I. Smirnov, jenž je považován za zakladatele podněsterského kvazistátu.

S politickým koncem I. Smirnova v těchto prezidentských volbách měla co do činění právě Moskva. V těchto volbách totiž vůbec poprvé nastala situace, kdy se Moskva rozhodla nepodpořit kandidaturu I. Smirnova a dala přednost jinému kandidátovi. Moskva chtěla prosadit do funkce příštího podněsterského prezidenta A. Kaminského, jenž byl kandidátem strany Obnova a zároveň jejím předsedou. Předpokládalo se, že Rusko zajistí A. Kaminskému volební vítězství. Na oplátku Moskva očekávala naprostou loajalitu, čemuž nahrávala osobnost A. Kaminského, jenž byl považován za necharismatického a snadno ovladatelného. (Kosienkowski 2013: 62)

Po tom, co v Rusku padlo rozhodnutí o tom, že po dvaceti letech nastal čas na změnu nejvyššího vedení v Podněstří, byl I. Smirnov o těchto okolnostech informován. Administrativa ruského prezidenta ho dokonce veřejně žádala, aby již znovu ani nekandidoval, I. Smirnov však tyto výzvy ignoroval a rozhodl se usilovat o znovuzvolení.

V počátečním rozhořčení z rozhodnutí Moskvy I. Smirnov obvinil Moskvu a Kaminského stranu Obnova ze zrady Podněstří a založil svou volební kampaň na sloganu hlásajícím nezávislost: „Republika není na prodej.“ (Protsyk 2012: 180; Kosienkowski 2013: 63) Na jeho stranu se postavila široká koalice nevládních organizací s názvem „Volba lidu“, která se zorganizovala na začátku září 2011 výhradně na podporu Smirnovovy kandidatury, a začala aktivně vést kampaň za jeho zvolení. (Protsyk 2012: 180)

Vedle toho, že se Moskva odvrátila od podpory I. Smirnova v nadcházejících volbách, bylo také ze strany Ruska zahájeno vyšetřování proti jeho synovi Olegu Smirnovovi⁶³, jenž byl obviněn z podvodu při přerozdělování ruské finanční pomoci Podněstří v letech 2008–2009. (Devyatkov 2012: 58) Mělo se jednat o zpronevěru částky ve výši přes 3,3 milionu dolarů. „*Ruská strana tvrdí, že tyto peníze poslané do republiky od listopadu 2008 do listopadu 2009 jako příspěvek penzistům a zemědělskému sektoru byly zpronevěřeny nebo ukradeny. Ruský trestní zákoník vyměřuje za tento trestný čin až 10 let vězení.*“ (rt.com 2011) Právě zneužívání finanční pomoci lidmi blízkými prezidentu Smirnovovi bylo jedním ze tří hlavních důvodů, proč nespokojenost Moskvy se Smirnovovým působením vyústila až v rozhodnutí ho dále nepodporovat. Druhým důvodem byla skutečnost, že se ruští investoři působící v Podněstří začali čím dál více odvracet od I. Smirnova. Poslední zásadní důvod tkvěl v rostoucích názorových neshodách mezi Moskvou a Tiraspolem ohledně řešení konfliktu v Podněstří. (Balmaceda 2013: 451) Moskva si tedy přála, aby nově prezidentskou funkci zastávala osoba, která nebude odporovat ruským zájmům a kterou měl být právě A. Kaminskij.

S cílem dosáhnout zvolení svého favorita a zdiskreditovat dosavadního prezidenta, spustila Moskva svou vlastní mediální kampaň, kterou se nebála již dříve použít například na Ukrajině a která spočívala v očerňování dosluhujících nepohodlných politiků. Taková kampaň probíhá skrze televizní kanály, jež mají v regionu široké publikum, ale i před ruskými soudy prostřednictvím soudních stíhání korupčních kauz proti jednotlivcům, kteří jsou spojeni s dosavadním režimem. Oba nástroje kampaně se projeví i v Podněstří. Soudní proces řešící zpronevěru probíhal se Smirnovovým synem a televizní kampaň se nejvýrazněji projevila v prosinci 2011. Dva dny před volbami totiž ruský televizní kanál NTV, který se v Podněstří těší velké sledovanosti a který je

---

⁶³ O. Smirnov, jakožto ruský občan, v době vyšetřování vlastnil několik společností v Rusku, stejně tak i několik bytů v Moskvě a venkovské sídlo na předměstí Moskvy. (rt.com 2011)

kontrolovaný Kremlem, odvysílal dokument, jenž byl vysoce kritický vůči I. Smirnovovi.⁶⁴ (Balmaceda 2013: 451)

Kromě I. Smirnova se však Moskva snažila v očích voličů zdiskreditovat i druhého významného soupeře A. Kaminského, kterým byl bývalý předseda strany Obnova J. Ševčuk a který se nakonec stal vítězem voleb. Zástupci ruské Dumy ho nazývali „chráněncem Západu“, což mělo voliče v Podněstří odradit od jeho podpory. (Devyatkov 2012: 59) Například poslanec Dumy a lídr organizace „Mladé Rusko“ Maxim Mišenko se v červnu 2011, tedy pár měsíců před volbami, vyjádřil na adresu J. Ševčuka takto:

„Na území (Podněsterské moldavské) republiky se objevuje značný vliv Západu. Víme, že zde začaly operovat západní fondy. Také víme, že se v Podněstří objevují lidé, kteří se pokoušejí orientovat republiku na Západ. Konkrétně hovořím o takovém politikovi, kterým je Jevgenij Ševčuk. Jeho je možné srovnávat s takovými postavami, jako byl kdysi Juščenko na Ukrajině nebo Saakašvili v Gruzii.“ (tiras.ru 2011)⁶⁵

Výsledek voleb v roce 2011 nakonec znamenal pro Moskvu jen částečné vítězství. Sice se podařilo odstavit od moci dosluhujícího I. Smirnova, ale ruský favorit A. Kaminskij nedokázal v rozhodujícím druhém kole voleb zvítězit nad J. Ševčukem. Navzdory tomu Moskva uznala výsledky voleb (nebyly uvaleny žádné sankce) a začala budovat vztahy s novým podněsterským prezidentem. (Devyatkov 2012: 59)

V prosinci 2016 se v Podněstří konaly zatím poslední prezidentské volby a role Ruska se značně lišila od té, kterou zastávala v předešlých volbách v roce 2011. Moskva se rozhodla do průběhu těchto voleb aktivně nezasahovat. Žádný vysoce postavený představitel Ruska oficiálně nezamířil během kampaně do Podněstří, aby zde vyjádřil stanovisko Moskvy ke kandidátům, a ani ruská média se tématem voleb v Podněstří příliš detailně nezabývala. (Grau, Coalson 2016) Během kampaně Rusko otevřeně nedemonstrovalo podporu ani jednomu ze dvou hlavních kandidátů s největšími šancemi na zvolení, kterými byli končící prezident J. Ševčuk a bývalý předseda Nejvyššího sovětu V. Krasnoselskij. (Solov'jev 2016) Ostatní registrovaní kandidáti reálnou nadějí na úspěch neměli, což bylo potvrzeno zvolením nového prezidenta již v prvním kole voleb.

---

⁶⁴ Dokument s názvem „Pridněstrov'je. Srok dlja prezidenta“ předkládá divákům poněkud bulvární formou, jež se vyznačuje dramatickým komentářem a hudbou, kauzy spojené s osobou I. Smirnova a se členy jeho rodiny. Dokument lze i dnes zhlédnout na serveru Youtube. (youtube 2011)

⁶⁵ Překlad autorky.

Důvodem zdrženlivosti Ruska během těchto voleb mohl být fakt, že oba kandidující politici měli již z dřívějšíka s ruskou stranou navázány dobré vztahy, tudíž se Moskva nechtěla veřejně vymezit ani vůči jednomu z nich. Oba uchazeči o prezidentský post jsou totiž častými hosty v Moskvě a jejich politika směřuje proruským směrem. J. Ševčuk například ne dlouho před volbami podepsal dekret týkající se harmonizace legislativy Podněstří s legislativou Ruska. V. Krasnoselskij pro změnu aktivně propagoval stranu Jednotné Rusko, která je úzce svázána s osobou V. Putina, před podzimními volbami do ruské Dumy. (Solov'jev 2016) Přesto se z obsahu mainstreamových médií v Rusku, především z jejich zmínek o V. Krasnoselském, jevílo, že právě v jeho zvolení Moskva doufá.⁶⁶ Tomu nahrávala i skutečnost, že V. Krasnoselskij ve své volební kampani otevřeně vystupoval jako proruský kandidát, jenž podporuje politiku V. Putina a účastní se zasedání strany Jednotné Rusko. (Gayevisky 2016)

Prezidentský mandát se J. Ševčukovi uhájit nepodařilo a novým prezidentem Podněstří se stal V. Krasnoselskij. Souběžně došlo i k obměně prezidenta v Moldavské republice, kde nově tuto funkci zastává proruský orientovaný politik I. Dodon. Na přelomu let 2016 a 2017 tak došlo k personální obměně na nejvyšší pozici v obou subjektech a je otázkou, zda proruský postoj obou prezidentů povede k výraznějšímu posunu v řešení konfliktu.

3.4 Shrnutí

V této kapitole bylo v rámci třech zvolených oblastí postupně nastíněno působení Ruska v oblasti Podněstří, které bylo podloženo konkrétními událostmi a aktivitami. Ruská podpora tomuto mezinárodně neuznanému kvazistátu vyjádřená různými formami je nezanedbatelná a výrazně přispívá k jeho pokračující existenci. Angažovanost Ruské federace v oblasti Podněstří a existenční závislost kvazistátu na ruské pomoci byla ostatně potvrzena i v oficiálním rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP), které

---

⁶⁶ S blížícím se hlasováním se zvyšovala intenzita informování o V. Krasnoselském v řadě moskevských médií a pár dní před volbami byl zveřejněn rozhovor, který poskytl ruskému deníku Kommersant. (Guščin 2016)

bylo vydáno k případu s názvem „Ilașcu a ostatní proti Moldavsku a Rusku“ v červenci 2004.⁶⁷

V rozsudku je pospána stěžejní role Ruska v ozbrojeném konfliktu v roce 1992, přičemž je zmíněna nejen vojenská a materiální podpora, ale i rétorická podpora ruských představitelů, kteří prostřednictvím svých prohlášení vyjadřovali separatistickému hnutí podporu. „*Ruští představitelé tak přispěli vojensky i politicky k vytvoření separatistického režimu v regionu Podněstří, který je součástí území Moldavské republiky.*“ (European Court of Human Rights 2004) Text soudního rozhodnutí pokračuje následovně:

„Dokonce i po uzavření dohody o příměří 21. července 1992 Rusko nadále pokračovalo v poskytování vojenské, politické a ekonomické podpory separatistickému režimu, tím došlo k jeho posílení a k nabytí určité autonomie vůči Moldavsku, což mu umožnilo nadále přežít.“ (European Court of Human Rights 2004)⁶⁸

Rozsudek ESLP je významný z toho důvodu, že otevřeně označil politiku Ruska a jeho praktiky spojené s podporou separatistického režimu jako nelegitimní. Lze říct, že bylo tímto soudním rozhodnutím ukončeno mlčení a rezignovaný souhlas Evropy ve vztahu k aktivitám Moskvy. (Skordas 2005: 36)

Ve všech třech sférách, ve kterých byl v této kapitole pozorován vliv Ruska v oblasti Podněstří, je vysvětleno, za jakým účelem Moskva zastává určitý postoj nebo prosazuje konkrétní politiku. Zájmy Moskvy v jednotlivých pozorovaných oblastech jsou však zastřešeny geopolitickými a geostrategickými zájmy, které se Rusko snaží prosazovat a chránit nejen v oblasti Podněstří, ale především v celém Dněsterském regionu, jenž byl charakterizován v druhé kapitole této práce.

Země postsovětského prostoru jsou Ruskem tradičně považovány za důležitou sféru vlivu a jedním z cílů ruské zahraniční politiky je tento vliv udržovat. Snaha dosáhnout tohoto záměru vysvětluje podporu za strany Ruska separatistickým hnutím

---

⁶⁷ Případ se týkal stížnosti čtyř státních příslušníků Moldavska (Ilie Ilașcu, Alexandru Leșco, Andrei Ivanțoc, Tudor Petrov-Pop), kteří byli v červnu 1992 během ozbrojeného konfliktu v Podněstří zatčeni v Tiraspolu několika lidmi, kteří na sobě měli uniformy s odznaky bývalé sovětské 14. armády. Čtveřice mužů byla následně obviněna z protisovětských aktivit a z toho, že nelegálně bojují proti legitimní vládě Podněstří na základě pokynů od Lidové fronty Moldavska a Rumunska. Dále byli také obviněni z řady trestných činů včetně dvou vražd. Stížnost čtyř poškozených se týkala toho, že moldavské orgány dle nich nesou zodpovědnost za porušení jejich práv, protože nepřijaly adekvátní opatření, aby tomuto postupu zabránily. (European Court of Human Rights 2004) ESLP ve svém výsledném rozhodnutí vyvodil, že Moldavsko i Rusko porušily svou povinnost chránit lidská práva v Podněstří. Moldavsko mělo povinnost obnovit kontrolu nad tímto teritoriem a Rusko se zase mělo zdržet podpory separatistického režimu. (Skordas 2005: 36)

⁶⁸ Překlad autorky.

krátce po rozpadu SSSR a také přímé nebo nepřímé zapojení v ozbrojených střetech v separatistických regionech v zemích jako Gruzie, Moldavsko nebo Ázerbájdžán. (Baban 2015) Strategie spočívá v tom, že skrze nakloněné separatistické režimy, jež Moskva podporuje, promítá své zájmy a svůj vliv jak do mateřských států, tak i do celého regionu.

Tuto funkci plní v rukou Moskvy také separatistické Podněstří. Z pohledu Ruska je Podněstří primárně vnímáno jako nástroj, který Moskvě umožňuje udržovat kontrolu a vliv nad domácí, a hlavně zahraniční politikou Moldavské republiky. Separatistické Podněstří a jeho nedořešený status je pro Moldavsko zranitelným místem, protože mu znemožňuje přiblížit se Západu formou integrace v západních institucionálních strukturách, zejména v EU a NATO. Například plnohodnotné členství Moldavska v EU bude nereálné do té doby, dokud nedojde k politickému vyřešení konfliktu v Podněstří. (Baban 2015)

Podněstří tedy Moskvě slouží jako prostředek k zamezení vstupu Moldavska do euroatlantických struktur, čemuž odpovídá i strategie Ruska v procesu řešení konfliktu v Podněstří. Zatímco krátkodobým až střednědobým cílem Ruska v otázce nevyřešeného postavení Podněstří je zachovat stávající status quo, dlouhodobým a konečným cílem Ruska je opětovné začlenění Podněstří do Moldavské republiky na federálním základě. (Baban 2015) Existence Podněstří v rámci společného útvaru s Moldavskem by totiž Moskvě nadále umožnila ovlivňovat směřování zahraniční politiky Moldavska. Naopak samostatná existence nezávislého Podněstří naprosto separovaného od Moldavska není v souladu se zájmy Ruska, protože by tak došlo k zpřetrhání vlivu na zahraničněpolitickou orientaci Moldavska.

S touto ruskou strategií souvisí požadavek Moskvy týkající se možného budoucího uspořádání mezi Podněstřím a Moldavskem. Moskva totiž otevřeně prohlašuje, že vyřešení konfliktu v Podněstří zčásti záleží i na tom, zda Moldavsko nadále zůstane neutrálním státem, a to i po případném znovusjednocení s Podněstřím. (Devyatkov 2012: 55) Neutralitou je především myšleno odmítnutí vstupu do struktur NATO. Rozšiřování NATO směrem na východ, směrem k hranicím Ruské federace, je Moskvou dlouhodobě vnímáno jako bezpečnostní hrozba a také jako neuměřené zasahování do ruské sféry vlivu.

Celou taktiku Ruska ve vztahu k Podněstří lze shrnout tak, že ruské zapojení v separatistickém Podněstří je poháněno geostrategickými kalkulacemi, mezi kterými

figuruje snaha Ruska obnovit svou sféru vlivu v západní části bývalého sovětského prostoru a také úsilí zabránit další expanzi euroatlantického společenství na východ. (Baban 2015)

Kromě toho, že je Podněstří pro Rusko hodnotné kvůli možnosti vyvíjet vliv na Moldavsko, spočívá význam Podněstří taktéž v jeho výhodné strategické poloze. Tiraspol se vyznačuje vysokou strategickou hodnotou, poněvadž je z pohledu Ruska hlavním předmostím v jihovýchodní Evropě. (Ticu 2014: 59) Podněstří je vedle Kaliningradské oblasti na severu a Krymu na jihu jedním ze tří evropských předmostí, jež jsou situována v blízkém sousedství euroatlantického společenství a mají tak nedozírný význam. (Baban 2015) Mimo to je Podněstří také důležitou tranzitní zónou, což vyplývá z jeho strategické polohy mezi Evropou a Asií. (Bencic, Hodor 2011: 413)

Závěr

Tématem této diplomové práce byl postoj Ruska k oblasti Podněstří. Jelikož Podněstří kvůli absenci mezinárodního uznání spadá do kategorie mezinárodně neuznaných kvazistátů, byla jejich problematika věnována první kapitola, která celou práci teoreticky ukotvila. Došlo k vyjasnění terminologického uchopení mezinárodně neuznaných entit, přičemž důraz byl kladen zejména na termín kvazistát a jeho chápání ze strany několika různých autorů. Nakonec bylo přijato užívání terminologie tak, jak jej navrhnul norský profesor P. Kolstø, poněvadž se jevílo jako nejvíc logické a srozumitelné. Následně byly mezinárodně neuznané kvazistáty charakterizovány z hlediska jejich vzniku, výskytu a fungování, avšak stěžejní důraz byl kladen především na vnějšího patrona a jeho roli ve vztahu k mezinárodně neuznanému kvazistátu. Téma externího patrona totiž nejvíce korespondovalo s předmětem této práce.

Na Ruskou federaci bylo v této práci na základě teoretické části nahlíženo jako na externího patrona, jenž výrazně přispívá k pokračující existenci mezinárodně neuznaného kvazistátu, kterým je v tomto případě Podněstří. Důležitým prvkem vztahu mezi patronem a kvazistátem je jeho oboustranná výhodnost. Podněstří je díky podpoře z Ruska umožněna existence mimo struktury Moldavska, zatímco prospěch Ruska spočívá v uspokojení strategických zájmů. V první kapitole došlo taktéž k nastínění nejčastějších motivů, které vedou patronský stát k podpoře mezinárodně neuznané entity. V případě Ruska slouží podněsterský kvazistát jako politický nástroj, pomocí kterého je Rusko schopno vyvíjet tlak na stát mateřský, kterým je Moldavsko. Snahou Ruska je rovněž promítnutí svého vlivu prostřednictvím kvazistátu do celého regionu.

Cílem této práce bylo objasnit, proč se Rusko angažuje v oblasti Podněstří a jakým způsobem k této angažovanosti dochází. K naplnění tohoto cíle došlo v rámci druhé a třetí kapitoly této práce. Zatímco v druhé kapitole bylo k cíli práce směřováno v širším kontextu postsovětského prostoru, v třetí kapitole práce je pozornost směřována již na samotné Podněstří. V průběhu druhé kapitoly došlo k objasnění postoje Ruska k postsovětskému prostoru, jehož součástí je také Podněstří. Lze tedy říci, že na postoj Ruska k Podněstří zde bylo nahlíženo z širšího pohledu, kdy byl předmětem pozorování celý postsovětský prostor, nikoliv pouze oblast Podněstří. Pozorován byl vývoj tohoto postoje, a to především v 90. letech, kdy doznal podstatné změny. Nejpozději v roce 1993 dochází ke zintenzivnění zájmu o blízké zahraničí, což se odrazilo i v prvním zahraničněpolitickém konceptu Ruské federace z roku 1993. Pozice postsovětského

prostoru v ruské zahraniční politice je pozorována v rámci těchto konceptů, kterých bylo od vzniku Ruské federace vydáno dohromady pět. Ve všech pěti konceptech je postsovětský prostor řazen na předních místech mezi prioritní oblasti. Vzhledem k tématu práce byl významný především koncept vydaný jako čtvrtý v pořadí, poněvadž je v něm poprvé přímo zmíněno Podněstří, a to v souvislosti s odhodláním Ruska nadále aktivně konat s cílem vyřešit konflikt v Podněstří.

Postsovětský prostor je z pohledu Ruska vnímán jako sféra vlivu, ve které se nacházejí ruské životní zájmy, a proto je nezbytné udržovat v této oblasti kontrolu a dominanci. Ústřední pozice Ruska v postsovětském prostoru je také chápána jako nezbytná podmínka pro obnovu Ruska jako mezinárodní velmoci. Na základě toho se Rusko snaží zabránit rozsáhlejšímu průniku cizích mocností do této oblasti, zejména se jedná o západní institucionální struktury jako NATO nebo EU. Moskva svůj zájem o postsovětský prostor zdůvodňuje například velkým počtem Rusů, kteří se po kolapsu SSSR ocitli v neruských nástupnických státech. Za účelem zajištění bezpečnosti rozsáhlých ruských menšin se snaží legitimizovat přítomnost ruské armády na území země SNS. V tomto bodě lze nalézt paralelu k Podněstří, kde byla záminka ochrany Rusů použita za účelem ruského vojenského zapojení v krátkém ozbrojeném střetu v roce 1992.

Vojenské a bezpečnostní zájmy se jasně objevují v postoji Ruska vůči postsovětskému prostoru, což lze opět spatřovat i na případu Podněstří. V oblasti Podněstří se do dnešních dnů udržuje ruská vojenská přítomnost, proti které protestuje především Moldavsko, poněvadž ji chápe jako narušení své suverenity. Rusko však nadále navzdory několika uzavřeným dohodám oddaluje své vojenské stažení z oblasti Podněstří. V rámci postsovětského prostoru se Rusko, zejména v 90. letech, rozhodlo zapojit do několika konfliktů, a to ve formě peacekeepingu nebo mediace konfliktu, což opět odpovídá ruskému zapojení v oblasti Podněstří, jak lze vidět ve třetí kapitole této práce. Prostřednictvím těchto rolí se však Rusko snaží především zachovat svůj vliv v regionu postsovětského prostoru.

V přístupu Ruska k postsovětskému prostoru figuruje také energetická oblast, ve které Rusko využívá své dominantní pozice dodavatele energií a využívá energetickou politiku jako efektivní nástroj k prosazování svých zájmů v této oblasti. Paralela byla patrná ve třetí kapitole, kdy dodávky zemního plynu do oblasti Podněstří a stále rostoucí dluh za ně vyvíjí tlak na Moldavskou republiku.

Zájem Ruska o oblast Podněstří byl nastíněn taktéž v podkapitole zabývající se charakteristikou Dněsterského regionu, kterého je Podněstří součástí. Došlo především ke zdůraznění strategické významnosti tohoto regionu, který se ocitá v zájmu ruského geopolitického myšlení. Již v rámci této podkapitoly tedy bylo možno sledovat důvody vedoucí Rusko k angažovanosti v oblasti Podněstří.

V souvislosti s cílem práce byla jedna z výzkumných otázek této práce v úvodu stanovena takto: *Ve kterých sférách a jakými prostředky se Rusko v oblasti Podněstří angažuje?* K zodpovězení této otázky došlo na základě použité literatury v průběhu třetí kapitoly. Ruská angažovanost v oblasti Podněstří byla v této práci sledována v rámci tří sfér, kterými jsou vojenská a bezpečnostní, ekonomická a diplomatická a politická. Ruské zapojení v rámci první zmíněné sféry spočívá ve vojenské přítomnosti Ruska v oblasti Podněstří. K aktivnímu zapojení ruské 14. armády došlo v roce 1992, kdy Rusko významně přispělo k uhájení vyhlášené nezávislosti Podněstří a k jeho pokračující existenci. Pokud by Rusko nezasáhlo, pravděpodobně by došlo k opětovnému pohlcení Podněstří Moldavskem a Moskva by tak přišla o cenný nástroj v tomto regionu. Důležitou roli rovněž sehrál ruský vojenský materiál, který byl dán k dispozici separatistům. Přítomnost vojenských sil Ruska zde trvá dodnes, a to i ve formě již zmíněných peacekeepingových útvarů. Vojenská přítomnost Ruska v oblasti Podněstří trvá navzdory určité eliminaci do dnešních dní a slouží Moskvě k utužení vlivu v rámci blízkého zahraničí.

V ekonomické sféře se Rusko angažuje v Podněstří tak, že mu poskytuje ekonomickou pomoc, která kvazistátu umožňuje přežít v podmínkách mezinárodní izolace a předejít tak jeho bankrotu, který by pro Rusko nebyl v souladu s jeho zájmy. Zbankrotované a ekonomicky slabé Podněstří by totiž bylo náchylné k možnému znovusjednocení s Moldavskem, jež by iniciovala moldavská strana v rámci snahy obnovit územní celistvost země. Ekonomická pomoc ze strany Ruska spočívá hlavně v přímých finančních dotacích, které získaly označení „humanitární pomoc“, a v nepřímé podpoře prostřednictvím dodávek zemního plynu. Prodej zemního plynu dodaného z Ruska vytváří Podněstří zisky a zároveň nezpůsobuje žádné náklady, poněvadž dluh za zásobování zemním plynem je v podstatě dluhem Moldavska, jak bylo vysvětleno v druhé části třetí kapitoly. Obrovská zadluženost Moldavska je výhodná především pro Rusko, protože může sloužit jako nástroj k vyvíjení politického tlaku na Moldavskou republiku.

Poslední sledovanou sférou, ve které lze sledovat ruský vliv v oblasti Podněstří, byla diplomatická a politická sféra. Rusko se již od ukončení ozbrojené etapy konfliktu v roce 1992 aktivně účastní procesu řešení konfliktu. Ruská federace je jedním z mediátorů a udržuje si tak značný vliv na vývoj vyjednávání. Záměrem Ruska je orientovat vyjednávání o možném statusu Podněstří a budoucím uspořádání s Moldavskem tak, aby to vyhovovalo ruským zájmům v regionu. Z dlouhodobého hlediska spočívá Ruskem preferované řešení ve federálním uspořádání Moldavska a Podněstří, což bylo zřetelné i z plánů iniciovaných Ruskem. Podněstří má pro Rusko totiž hodnotu do té doby, dokud je určitým způsobem svázáno s Moldavskem, aby tak mohlo docházet k ovlivňování především zahraniční politiky Moldavska. Naprostá nezávislost Podněstří na Moldavsku rozhodně podporu u ruské strany nemá. V úvahu nepřipadá ani možnost budoucího připojení Podněstří k Ruské federaci. Kromě vlivu v diplomatické oblasti se Moskva snaží mít pod kontrolou taktéž vnitropolitické dění v Podněstří, zejména v době prezidentských voleb, kdy se rozhoduje o budoucím směřování kvazistátu. Ruské vměšování do prezidentských voleb v Podněstří bylo evidentní například v roce 2011.

Druhá výzkumná otázka formulovaná v úvodu práce zněla takto: *Jaké důvody vedou Rusko k angažovanosti v oblasti Podněstří?* Lze říci, že tato otázka prostupuje všemi třemi kapitolami a v každé z nich na ni lze zčásti najít odpověď. V první kapitole byla zodpovězena teoreticky, a to v rámci pozorování role externího patrona ve vztahu k mezinárodně neuznanému kvazistátu, kdy byly nastíněny možné motivy vnějšího patrona, jež vedou k podpoře kvazistátu. V druhé kapitole bylo na důvody Ruska nahlíženo v rámci postsovětského prostoru, přičemž pak byly pozorovány paralely vztahující se k samotnému Podněstří. Důvody vedoucí k angažovanosti výhradně v oblasti Podněstří však byly objasněny ve třetí kapitole práce. Působení Ruska v oblasti Podněstří úzce souvisí s geopolitickými a geostrategickými zájmy, jež Moskva zastává v Dněsterském regionu a obecně v celém postsovětském prostoru. Rusko se angažuje v Podněstří, protože jej chápe jako politický nástroj, prostřednictvím kterého je schopno kontrolovat zejména zahraničněpolitické směřování Moldavska, jež je vystaveno vlivu ze strany euroatlantického společenství, které je zastoupeno zejména organizacemi jako NATO a EU. Tomu se snaží Rusko zabránit, poněvadž postsovětský prostor chápe výhradně jako svou sféru vlivu. Na základě těchto okolností se Moskva snaží podporovat existenci Podněstří, které kvůli svému nevyřešenému statusu brzdí Moldavsko ve vstupu

do výše uvedených západních institucí. Z toho vyplývá i pozice Ruska, kterou zastává v procesu řešení konfliktu v Podněstří, kdy se rezolutně staví proti nezávislosti Podněstří, a naopak podporuje spíše řešení na bázi federalizace.

Z výše uvedeného lze usuzovat, že byl na této případové studii zaměřující se na oblast Podněstří, zobrazen způsob, kterým se Ruská federace snaží rozptylovat svůj vliv a zachovávat své zájmy, které se vztahují k oblasti postsovětského prostoru. Na jednom případě byla vysledována strategie Ruské federace, jejímž cílem je zachování své sféry vlivu a zabránění pronikání vnějších aktérů, kteří dle Ruska narušují životně důležité zájmy nacházející se v postsovětském prostoru. Těmito aktéry je myšleno především euroatlantické společenství reprezentované organizacemi EU a NATO, na jejichž postupné přibližování k hranicím Ruské federace je v Moskvě nahlíženo velmi negativně.

Možností dalšího výzkumu souvisejícího s tématem Podněstří a Ruské federace by mohl být další vývoj v procesu řešení konfliktu v Podněstří. Vzhledem k nově zvoleným prezidentům v Moldavsku i Podněstří lze očekávat nový impuls v jednáních o urovnání konfliktu a vyřešení statusu Podněstří. Možnému průlomu ve vyjednávání nahrává i skutečnost, že v Moldavsku je nyní prezidentem I. Dodon, o němž se hovoří jako o proruský orientovaném politikovi. Pravděpodobnost potenciálního dosažení konsenzu mezi Moldavskem, Podněstřím a Ruskem se tedy značně zvýšila.

Literatura

Adams, Jan S. 1998. „The Dynamics of Integration: Russia and the Near Abroad.” *Demokratizatsiya* 6 (1): 50–64. Dostupné z: <https://www2.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/demokratizatsiya%20archive/06-01_adams.pdf> (15. 3. 2017)

„Aid mislaid: Russia seeks rouge republic president's“ *rt.com*, 7. 11. 2011 (online). Dostupné z: <<https://www.rt.com/politics/russia-leaders-son-questioning-693/>> (27. 4. 2017)

„Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation“ *The Kremlin, Moscow*, 25. 4. 2005 (online). Dostupné z: <<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>> (28. 3. 2017)

Baban, Inessa. 2015. „The Transnistrian Conflict in the Context of the Ukrainian Crisis“ Research Paper No. 122. *Research Paper Division – NATO Defense College*, December 2015 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=881>> (8. 4. 2017)

Baev, Pavel K. 1999. „Russia's Stance Against Secessions: From Chechnya to Kosovo.“ *International Peacekeeping* 6 (3): 73–94. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13533319908413786>> (20. 3. 2017)

Bakke, Kristin M., Andrew M. Linke, John O'Loughlin, Gerard Toal. 2014. „External Patrons, Violence, and Internal Legitimacy in de facto States“ *Article manuscript*. May 2014, (online; Pdf). Dostupné z: <<http://web.isanet.org/Web/Conferences/FLACSO-ISA%20BuenosAires%202014/Archive/837185f4-5672-4886-b0b6-016c374a8f88.pdf>> (24. 3. 2017)

Balmaceda, Margarita M. 2013. „Privatization and elite defection in de facto states: The case of Transnistria, 1991–2012.“ *Communist and Post-Communist Studies* 46 (4): 445–454. Dostupné z: <http://www.academia.edu/8003233/Privatization_and_Elite_Defection_in_Transnistria_article_2013> (12. 4. 2017)

Behenský, David, David Šanc. 2011. „Podněstří – kvazistátní struktura na politické mapě Evropy.“ *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* 1: 32–56. Dostupné z: <<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/6328/1/Behensky.pdf>> (13. 3. 2017)

- Belitser, Natalya. 2015. „The Transnistrian conflict.“ Pp. 45-56 in Anton Bebler (ed.). „*Frozen conflicts*“ in Europe. Opladen, Berlin, Toronto: Barbara Budrich Publishers.
- Běloševský, Dimitrij. 2007. „Rusko a ‚blízké zahraničí‘: od mýtů o dominanci k realitě dobrého sousedství.“ Pp. 126–151 in Emil Souleimanov (ed.). *Rusko a postsovětský prostor*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Bencic, Aurora, Teodor I. Hodor. 2011. „Transdnjestra. Ethnic Conflict or Geopolitical Interests?“ *Eurolimes Supplement* 403–417. Dostupné z: <<https://www.ceeol.com/search/journal-detail?id=378>> (13. 3. 2017)
- Benes, Károly. 2010. „Moldova’s European Perspective: Breaking the Integration Deadlock?“ Stockholm Paper. *Institute for Security & Development Policy*, May 2010 (online; Pdf). Dostupné z: <http://isdpc.eu/content/uploads/images/stories/isdp-main-pdf/2010_benes_moldovas-european-perspective.pdf> (15. 4. 2017)
- Bobick, Michael S. 2014. „Separatism redux: Crimea, Transnistria, and Eurasia's de facto states.“ *Anthropology Today* 30 (3): 3–8. Dostupné z: <http://www.academia.edu/7234299/Separatism_redux_Crimea_Transnistria_and_Eurasias_de_facto_states> (28. 3. 2017)
- Brzezinski, Zbigniew. 1999. *Velká šachovnice: k čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha: Mladá fronta.
- Buzard, Kristina, Benjamin A. T. Graham, Ben Horne. 2014. „Unrecognized States: A Theory of Self-Determination and Foreign Influence“ Working Paper 157. *Economics Faculty Scholarship*, August 2014 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1157&context=ecn>> (24. 3. 2017)
- Calus, Kamil. 2013. „An aided economy: The characteristics of the Transnistrian economic model“ *OSW Commentary* 108: 1–7. Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_108.pdf> (16. 4. 2017)
- Calus, Kamil. 2014. „Gagauzia: growing separatism in Moldova?“ *OSW Commentary* 129: 1–9. Dostupné z: <https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/commentary_129.pdf> (6. 4. 2017)
- Calus, Kamil. 2015. „Transnistria’s Economy Going from Bad to Worse“ *New Eastern Europe*, 23. 1. 2015 (online). Dostupné z: <<http://neweasterneurope.eu/articles-and-commentary/1462-transnistria-s-economy-going-from-bad-to-worse>> (11. 4. 2017)

- Calus, Kamil. 2016. „The DCFTA in Transnistria: Who gains?“ *New Eastern Europe*, 15. 1. 2016 (online). Dostupné z: <<http://neweasterneurope.eu/articles-and-commentary/1861-the-dcfta-in-transnistria-who-gains>> (15. 4. 2017)
- Caspersen, Nina. 2009. „Playing the Recognition Game: External Actors and De Facto States.“ *The International Spectator* 44 (4): 47–60. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03932720903351146>> (30. 4. 2017)
- Center for Strategic Studies and Reforms. 2007. „Moldova’s and Transnistria’s Economies: from Conflict to Prospects of Peaceful Development. Foreign Trade: the source of growth and contradictions“ *The Peace Building Framework Project, 2007* (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.cisr-md.org/pdf/2007%20Transnis%20Report%20rus%202en.pdf>> (16. 4. 2017)
- „Constitution of the Republic of Moldova.“ *Presidency of the Republic of Moldova*, 27. 8. 1994 (online). Dostupné z: <<http://www.presedinte.md/titulul1>> (5. 4. 2017)
- Crawford, James. 2007. *The Creation of States in International Law (Second Edition)*. Oxford: Oxford University Press.
- Cybriwsky, Roman. 2013. „Königsberg and Kaliningrad: An Historic European City and a Strategic Exclave of Russia.” *American Geographical Society's Focus on Geography* 56 (4): 117–123. Dostupné z: <<https://www.ebsco.com>> (13. 3. 2017)
- „Časová osa – Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině“ *consilium.europa.eu*, (online). Dostupné z: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/>> (12. 4. 2017)
- „D. Rogozin: Jesli Kišiněv ně priznajet Tiraspol', togda dolg za gaz, potreblennyj Pridněstrov'jem, - eto dolg Moldavii“ *rbc.ru*, 18. 4. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.rbc.ru/rbcfreenews/20120418060404.shtml>> (18. 4. 2017)
- Devyatkov, Andrey. 2012. „Russian Policy Toward Transnistria: Between Multilateralism and Marginalization.“ *Problems of Post-Communism* 59 (3): 53–62. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.2753/PPC1075-8216590305>> (12. 4. 2017)
- „Dividing up Moldovagaz and Moldova’s gas debts“ *osw.waw.pl*, 30. 3. 2011 (online). Dostupné z: <<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2011-03-30/dividing-moldovagaz-and-moldovas-gas-debts>> (17. 4. 2017)

- Dressler, Wanda. 2006. „Between Empires and Europe: The Tragic Fate of Moldova.” *Diogenes* 53 (2): 29–49. Dostupné z: <<http://journals.sagepub.com>> (13. 3. 2017)
- Englund, Will. 2014. „Transnistria, the breakaway region of Moldova, could be Russia’s next target” *The Washington Post*, 24. 3. 2014 (online). Dostupné z: <https://www.washingtonpost.com/world/europe/transnistria-the-breakaway-region-of-moldova-could-be-russias-next-target/2014/03/24/c68c50a4-be46-4042-a192-6813e93380bc_story.html?utm_term=.07495af798b0> (5. 4. 2017)
- European Court of Human Rights. 2004. „Grand Chamber Judgment in the case of Ilașcu and Others v. Moldova and Russia“ July 2004 (online; Pdf). Dostupné z: <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["003-1047258-3021881"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)> (29. 4. 2017)
- Fairbanks, Charles. 2002. „Weak States and Private Armies.“ Pp. 129–160 in Mark. R. Beissinger, Crawford Young (eds.). *Beyond State Crisis? Postcolonial Africa and Post-Soviet Eurasia in Comparative Perspective*. Washington: Woodrow Wilson Center Press.
- Gayevsky, Denis. 2016. „Presidential election in Transnistria: chances of candidates” *EADaily*, 1. 12. 2016 (online). Dostupné z: <<https://eadaily.com/en/news/2016/12/01/presidential-election-in-transnistria-chances-of-candidates>> (28. 4. 2017)
- Glassner, Martin I., Harm J. de Blij. 1989. *Systematic Political Geography*. New York: John Wiley and Sons.
- Gombos, Lubomír. 2007. „Vnitropolitická situace v Moldavské republice v letech 2001–2005.” Pp. 196–216 in Emil Souleimanov (ed.). *Rusko a postsovětský prostor*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Grau, Lina, Robert Coalson. 2016. „Explainer: An Unpredictable Election Unfolds In Moldova’s Breakaway Transdniester“ *Radio Free Europe / Radio Liberty*, 11. 12. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.rferl.org/a/moldova-transdniester-election-russia-explainer/28169591.html>> (28. 4. 2017)
- Gribincea, Mihai. 2001. *The Russian Policy on Military Bases: Georgia and Moldova*. Oradea: Editura Cogito.
- Gribincea, Mihai. 2006. „Russian troops in Transnistria – a threat to the security of the Republic of Moldova” *moldova.org*, 5. 12. 2006 (online). Dostupné z:

<<http://www.moldova.org/en/russian-troops-in-transnistria-a-threat-to-the-security-of-the-republic-of-moldova-20998-eng/>> (5. 4. 2017)

Gribincea, Mihai. 2009. „Withdrawal of the Russian Forces from Moldova – The Key to Revitalizing the CFE Treaty.” Pp. 292–302 in Wolfgang Zellner, Hans-Joachim Schmidt, Götz Neuneck (eds.). *The Future of Conventional Arms Control in Europe*. Hamburg: Nomos. Dostupné z: <https://www.academia.edu/11145225/Withdrawal_of_the_Russian_Forces_from_Moldova_The_Key_to_Revitalizing_the_CFE_Treaty> (7. 4. 2017)

Guščin, Aleksandr. 2016. „Pridněstrov'je posle vyborov prezidenta. Vozvraščeniye v Moldovu vozmožno?“ *Eurasia.expert*, 14. 12. 2016 (online). Dostupné z: <<http://eurasia.expert/pridnestrove-posle-vyborov-prezidenta-vozvrashchenie-v-moldovu-vozmozhno/>> (28. 4. 2017)

Harbom, Lotta, Peter Wallensteen. 2007. „Armed Conflict, 1989–2006.“ *Journal of Peace Research* 44 (5): 623–634. Dostupné z: <<http://journals.sagepub.com>> (13. 3. 2017)

Haynes, Jeffrey. 1994. „Review of Robert Jackson Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World.“ *Journal of Commonwealth and Comparative Politics* 32 (1): 144–145. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14662049408447676?needAccess=true>> (31. 3. 2017)

Hedenskog, Jakob. 2005. „Filling ‚the gap‘: Russian security policy towards Belarus, Ukraine and Moldova under Putin.“ Pp. 130–155 in Jakob Hedenskog, Vilhelm Konnander, Bertil Nygren, Ingmar Oldberg, Christer Pursiainen (eds.). *Russia as a Great Power: Dimensions of Security Under Putin*. New York: Routledge.

Herbst, Jeffrey. 1996–1997. „Responding to State Failure in Africa.“ *International Security* 21 (3): 120–144. Dostupné z: <<https://www.jstor.org>> (13. 3. 2017)

Herd, Graeme P. 2005. „Moldova & The Dniestr Region: Contested Past, Frozen Present, Speculative Futures?“ *Conflict Studies Research Centre* 1–17. Dostupné z: <https://www.files.ethz.ch/isn/97171/05_Feb.pdf> (24. 4. 2017)

Hodač, Jan, Petr Strejček. 2008. *Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

- Horák, Slavomír. 2006. „Závislosti a nezávislosti okolo Podněstří.“ *Mezinárodní politika* 30 (1): 6–9. Dostupné z: <<http://www.dokumenty-iir.cz/MP/MPArchive/2006/MP012006.pdf>> (5. 4. 2017)
- Jackson, Robert H., Carl G. Rosberg. 1982. „Why Africa’s Weak States Persist: The Empirical and the Juridical in Statehood.“ *World Politics* 35 (1): 1–24. Dostupné z: <<https://www.jstor.org>> (13. 3. 2017)
- Kanol, Direnç. 2015. „Tutulary Democracy in Unrecognized States.“ *EUL Journal of Social Sciences* 6 (1): 62–74. Dostupné z: <http://www.academia.edu/13370816/Tutulary_Democracy_in_Unrecognized_States> (24. 3. 2017)
- Kaufman, Stuart J., Stephen R. Bowers. 1998. „Transnational Dimensions of the Transnistrian Conflict.“ *Nationalities Papers* 26 (1): 129–146. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00905999808408554?journalCode=cnap20>> (7. 4. 2017)
- King, Charles. 2001. „The Benefits of Ethnic War: Understanding Eurasia’s Unrecognized States.“ *World Politics* 53 (4): 524–552. Dostupné z: <http://is.muni.cz/el/1423/podzim2013/MVZ208/um/43679120/King_-_benefits_of_ethnic_war.pdf> (13. 3. 2017)
- Kolossov, Vladimir, John O’Loughlin. 1998. „Pseudo-states as harbingers of a new geopolitics: The example of the Trans-Dniester Moldovan Republic (TMR).“ *Geopolitics* 3 (1): 151–176. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650049808407612>> (13. 3. 2017)
- Kolstø, Pål. 2006. „The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States.“ *Journal of Peace Research* 43 (6): 723–740. Dostupné z: <<https://www.jstor.org>> (13. 3. 2017)
- Kolstø, Pål, Andrei Edemsky, Natalya Kalashnikova. 1993. „The Dniester Conflict: Between Irredentism and Separatism.” *Europe-Asia Studies* 45 (6): 973–1000. Dostupné z: <<https://www.jstor.org>> (6. 4. 2017)
- Kolstø, Pål, Andrei Malgin. 1998. „The Transnistrian Republic: A Case of Politicized Regionalism.“ *Nationalities Papers* 26 (1): 103–127. Dostupné z:

<<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00905999808408553?journalCode=cnap>
20> (6. 4. 2017)

Kosienkowski, Marcin. 2012. *Continuity and Change in Transnistria's Foreign Policy after the 2011 Presidential Elections*. Lublin: The Catholic University of Lublin Publishing House. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2143330> (12. 4. 2017)

Kosienkowski, Marcin. 2013. „Is Internationally Recognised Independence the Goal of Quasi-States? The Case of Transnistria.“ Pp. 55–65 in Natalia Cwicinskaja, Piotr Oleksy (eds.). *Moldova: In Search of Its Own Place in Europe*. Bygdoszcz: Epigram. Dostupné z: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2132161> (25. 4. 2017)

Kuchyňková, Petra. 2006. „Utváření ruské zahraniční politiky po roce 1991 v postsovětském prostoru.“ Pp. 14–50 in Petra Kuchyňková, Tomáš Šmíd (eds.). *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Kulhánek, Jakub. 2006. „Russia and Near Abroad. Past and Present” Research paper. *Asociace pro mezinárodní otázky*, prosinec 2006 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-RP-2006-121.pdf>> (24. 3. 2017)

Lijphart, Arend. 1971. „Comparative Politics and the Comparative Method.“ *The American Political Science Review* 65 (3): 682–693. Dostupné z: <<https://www.jstor.org>> (30. 4. 2017)

Litera, Bohuslav, Luboš Švec, Jan Wanner, Bohdan Zilynskyj. 1998. *Rusko? Vzájemné vztahy postsovětských republik*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Liubec, Igor, Dumitru Romanescu. 2017. „Greceanii thinks like Pavel Filip: The debt of Transnistrians for gas is divided” *deschide.md*, 16. 2. 2017 (online). Dostupné z: <<https://deschide.md/en/news/political/7615/Greceanii-thinks-as-Pavel-Filip-The-debt-of-Transnistrians-for-gas-is-divided.htm>> (18. 4. 2017)

Logendran, Vidhya. 2015. „How Russia Survived Sanctions.“ *International Economy* 29 (3): 48–51. Dostupné z: <<http://www.ebsco.com>> (12. 4. 2017)

Löwenhardt, John. 2004. „The OSCE, Moldova and Russian Diplomacy in 2003.“ *Journal of Communist Studies and Transition Politics* 20 (4): 103–112. Dostupné z:

<http://www.clingendael.nl/sites/default/files/20041200_cstp_art_1%C3%83%C2%B6wenhardt.pdf> (24. 4. 2017)

Lynch, Dov. 2002. „Separatist states and post-Soviet conflicts.“ *International Affairs* 78 (4): 831–848. Dostupné z: <<https://www.jstor.org>> (13. 3. 2017)

„Maksim Miščenko: Jevgenij Ševčuk – Pridněstrovskij Saakašvili“ *tiras.ru*, 18. 6. 2011 (online). Dostupné z: <<http://tiras.ru/jeksperty/31341-maksim-mischenko-evgeniy-shevchuk-pridnestrovskiy-saakashvili.html>> (27. 4. 2017)

Mankoff, Jeffrey. 2010. „Russia, the Post-Soviet Space, and Challenges to U.S. Policy.“ Pp. 37–49 in Timothy Colton, Timothy Frye, Robert Legvold (eds.). *The Policy World Meets Academia: Designing U.S. Policy toward Russia*. Cambridge: American Academy of Arts and Sciences.

Melville, Andrei, Tatiana Shakleina. 2005. *Russian Foreign Policy In Transition: concepts and realities*. Budapest: Central European University Press.

„Moldova’s Trans-Dniester region pleads to join Russia“ *BBC*, 18. 3. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-26627236>> (24. 4. 2017)

Naimark, Norman. 2006. *Plameny nenávisti. Etnické čistky v Evropě 20. století*. Praha: NLN.

North Atlantic Organization Treaty. 2008. „Resolution 371 on the future of NATO–Russia relations“ *NATO Parliamentary Assembly*, November 2008 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=1652>> (23. 4. 2017)

O’Loughlin, John, Vladimir Kolosov, Andrei Tchepalyga. 1998. „National Construction, Territorial Separatism and Post-Soviet Geopolitics in the Transdniester Moldovan Republic.“ *Post-Soviet Geography and Economics* 39 (6): 332–358. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10889388.1998.10641081>> (6. 4. 2017)

„Ob utveržděni Strategičeskogo kursa Rossijskoj Feděracii s gosudarstvami – učastnikami Sodružestva Něžavisimych Gosudarstv.“ *Ukaz Preziděnta Rossijskoj Feděracii ot 14. 9. 1995 g. No 940*, (online). Dostupné z: <<http://kremlin.ru/acts/bank/8307>> (22. 3. 2017)

Organization for Security and Co-operation in Europe. 1997. „Memorandum on the Basis for Normalization of Relations between the Republic of Moldova and Transdnestr“

- May 1997 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.osce.org/moldova/42309?download=true>> (24. 4. 2017)
- Pegg, Scott. 1998. „De Facto States in the International System” Working Paper 21. *Institute of International Relations - The University of British Columbia*, February 1998 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.sirag.org.uk/defactostates-somaliland.pdf>> (24. 3. 2017)
- Piknerová, Linda. 2009. „Kvazistáty v současné mezinárodní politice.“ *Mezinárodní politika* 33 (9): 38–39. Dostupné z: <<http://www.iir.cz/article/mezinarodni-politika-8-2009-film-a-politika>> (13. 3. 2017)
- „Podněstří se chystá na nové hlasování o nezávislosti“ *ihned.cz*, 15. 9. 2006 (online). Dostupné z: <<http://ihned.cz/c1-19306160>> (23. 4. 2017)
- „President Dodon recognizes Transnistrian gas debts as Moldova’s aggregate debt“ *Infotag*, 18. 1. 2017 (online). Dostupné z: <<http://www.infotag.md/economics-en/238272//>> (18. 4. 2017)
- „Pridněstrov'je. Srok dlja prezidenta“ *youtube*, 8. 12. 2011 (video). Dostupné z: <<https://www.youtube.com/watch?v=pDXUofqJte8>> (27. 4. 2017)
- Procházková, Petra. 2006. „Podněstří chce svazek s Ruskem“ *Lidové noviny*, 19. 9. 2006 (online). Dostupné z: <<https://www.pressreader.com>> (25. 4. 2017)
- Protsyk, Oleh. 2012. „Secession and hybrid regime politics in Transnistria.“ *Communist and Post-Communist Studies* 45 (1–2): 175–182. Dostupné z: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X1200013X>> (26. 4. 2017)
- Riegl, Martin. 2010. „Terminologie kvazistátů.“ *Acta Politologica* 2 (1): 57–71. Dostupné z: <http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPOENG-17-version1-Riegl_02_01_merged.pdf> (13. 3. 2017)
- Riegl, Martin. 2013. *Proměny politické mapy po roce 1945*. Praha: Grada Publishing.
- Rogstad, Adrian. 2016. „The Next Crimea? Getting Russia’s Transnistria Policy Right.“ *Problems of Post-Communism* 1–16. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10758216.2016.1237855>> (24. 4. 2017)
- Rywkin, Michael. 2015. „Russia and the Near Abroad.” *American Foreign Policy Interests* 37 (4): 229–237. Dostupné z: <<https://www.ebsco.com>> (14. 3. 2017)

- Sakwa, Richard. 2002. *Russian Politics and Society*. London: Routledge.
- Sakwa, Richard. 2004. *Putin: Russia's choice*. London: Routledge.
- Sanchez, W. Alejandro. 2009. „The ‚Frozen‘ Southeast: How the Moldova-Transnistria Question has Become a European Geo-Security Issue.“ *Journal of Slavic Military Studies* 22 (2): 153–176. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518040902917917>> (5. 4. 2017)
- Secieru, Stanislav. 2011. „The Transnistrian conflict – new opportunities and old obstacles for trust building (2009–2010).“ *Southeast European and Black Sea Studies* 11 (3): 241–263. Dostupné z: <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14683857.2011.589150?journalCode=fbss20>> (12. 4. 2017)
- Shevel, Oxana. 2015. „Russia and the Near Abroad.” *Great Decisions* 5–16. Dostupné z: <https://www.academia.edu/11730926/Russia_and_the_Near_Abroad> (14. 3. 2017)
- Skordas, Achilles. 2005. „Transnistria: Another Domino on Russia's Periphery?“ *Yale Journal of International Affairs* 1 (1): 33–46. Dostupné z: <<http://yalejournal.org/wp-content/uploads/2011/01/051103skordas.pdf>> (24. 4. 2017)
- Socor, Vladimir. 2012. „Smirnov out, Shevchuk in: A Short-Term Win-Win for Moscow in Transnistria.“ *Eurasia Daily Monitor* 9 (18). Dostupné z: <<https://jamestown.org/program/smirnov-out-shevchuk-in-a-short-term-win-win-for-moscow-in-transnistria/>> (12. 4. 2017)
- Solov'jev, Vladimir. 2011. „Konflikt na Dněstre poprobujut razmorozit“ *kommersant.ru*, 29. 4. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.kommersant.ru/doc/1631523>> (25. 4. 2017)
- Solov'jev, Vladimir. 2016. „Dmitrij Rogozin prinuždajet pridněstrovskije vybory k miru“ *kommersant.ru*, 10. 10. 2016 (online). Dostupné z: <<http://kommersant.ru/doc/3112134>> (28. 4. 2017)
- Sonan, Sertac. 2007. „From Bankruptcy to Unification and EU Membership? The Political Economy of Post-Nationalist Transformation in Northern Cyprus“ RAMSES Working Paper 9/07. *European Studies Centre - University Oxford*, April 2007 (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.academia.edu/413173/Sertac_Sonan_From_Bankruptcy_to_Unification_a

nd_EU-Membership_The_Political_Economy_of_Post-Nationalist_Transformation_in_Northern_Cyprus?auto=download> (3.3.2017)

Sørensen, Georg. 2005. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha: Portál.

Souleimanov, Emil, Tomáš Hoch. 2012. *Role Ruska v konfliktech a oficiálních mírových procesech v Abcházii a Jižní Osetii v letech 1991–2008*. Praha: Auditorium.

Stanislowski, Bartosz H., Katarzyna Pelczyńska-Nałęcz, Krzysztof Strachota, Maciej Falkowski, David M. Crane, Melvyn Levitsky. 2008. „Para-States, Quasi-States, and Black Spots: Perhaps Not States, but Not "Ungoverned Territories," Either.“ *International Studies Review* 10 (2): 366–396. Dostupné z: <<https://www.jstor.org>> (13. 3. 2017)

Šimov, Jaroslav, Pavel Venzera. 2004. „Některé aspekty působení ‚ruského faktoru‘ v postsovětském prostoru“ Research paper. *Asociace pro mezinárodní otázky*, říjen 2004 (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/nektere-aspekty-pusobeni-ruskeho-faktoru-v-postsovetskem-prostoru.pdf>> (24. 3. 2017)

Tanas, Olga. 2014. „Soviet Union Never Died in Enclave Dreaming of Putin Embrace“ *Bloomberg*, 18. 4. 2014 (online). Dostupné z: <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-04-17/soviet-union-never-died-in-enclave-dreaming-of-putin-s-embrace>> (15. 4. 2017)

„The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2000.“ *The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation*, (online). Dostupné z: <<http://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm>> (22. 3. 2017)

„The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2008.“ *The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation*, (online). Dostupné z: <<http://en.kremlin.ru/supplement/4116>> (22. 3. 2017)

„The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2013.“ *The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation*, (online). Dostupné z: <http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/122186> (22. 3. 2017)

„The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2016.“ *The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation*, (online). Dostupné z:

- <http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6BZ29/content/id/2542248> (22. 3. 2017)
- Ticu, Viorica. 2014. „Dniester Region in the Geostrategy of Russian Federation.” *Studia Securitatis* 8 (3): 54–63. Dostupné z: <<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=273820>> (13. 3. 2017)
- Trenin, Dmitri. 2010. „Russia’s Policy in the Middle East: Prospects for Consensus and Conflict with the United States“ A Century Foundation Report. *The Century Foundation*, 2010 (online; Pdf). Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/files/trenin_middle_east.pdf> (13. 4. 2017)
- Tulyev, Mikhail. 2017. „Russian gas for Moldova: Who will pay the debts?“ *EADaily*, 13. 2. 2017 (online). Dostupné z: <<https://eadaily.com/en/news/2017/02/13/russian-gas-for-moldova-who-will-pay-the-debts>> (18. 4. 2017)
- United Nations. 1992. „Note verbale dated 31 July 1992 from the Permanent Mission of Moldova to the United Nations addressed to the Secretary-General“ *Security Council*, August 1992 (online; Pdf). Dostupné z: <http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/MD%20RU_920000_AgreementPrinciplesPeacefulSettlementDniestrConflict.pdf> (5. 4. 2017)
- Varol, Tugce. 2013. *The Russian Foreign Energy Policy*. Kocani: EGALITE.
- Vlas, Cristi. 2016. „Moldovagaz and Gazprom agree on prolonging the contract until 31 December 2019” *moldova.org*, 30. 12. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.moldova.org/en/moldovagaz-gazprom-agree-prolonging-contract-31-december-2019/>> (18. 4. 2017)
- Vlas, Cristi. 2017. „President Igor Dodon recognizes Transnistrian gas debt as part of Moldova’s debt” *moldova.org*, 19. 1. 2017 (online). Dostupné z: <<http://www.moldova.org/en/president-igor-dodon-recognizes-transnistrian-gas-debt-part-moldovas-debt/>> (18. 4. 2017)
- Von Steinsdorff, Silvia. 2012. „Incomplete State Building – Incomplete Democracy? How to Interpret Internal Political Development in the Post-Soviet De Facto States. Conclusion.“ *Communist and Post-Communist Studies* 45: 201–206. Dostupné z: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0967067X12000207>> (13. 3. 2017)

Vousinas, Georgios L. 2014. „Eurasian Economic Community: Towards Integration. Economic Challenges and Geostrategic Aspects.” *Modern Economy* 5: 951–966.
Dostupné z: <http://file.scirp.org/pdf/ME_2014080710410187.pdf> (22. 3. 2017)

Seznam použitých zkratk

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
NATO	Severoatlantická aliance
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
SNS	Společenství nezávislých států
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké

Abstrakt

Postoj Ruska k oblasti Podněstří

Tématem této diplomové práce je postoj Ruské federace k samozvané Podněsterské moldavské republice. Na počátku 90. let deklarovala separatistická oblast Podněstří svou nezávislost na Moldavsku, která však dodnes nebyla uznána žádným jiným suverénním státem mezinárodního společenství. Podněstří tak získalo politický status mezinárodně neuznaného kvazistátu. Již od samotného vzniku je Podněstří existenčně závislé na Ruské federaci, která se stala jeho hlavním partnerem a podporovatelem. Cílem této práce je objasnit, proč se Rusko angažuje v oblasti Podněstří a jakým způsobem k této angažovanosti dochází. Práce je strukturována do tří hlavních kapitol. První, teoretická část práce se věnuje terminologickému uchopení pojmu kvazistát a následně se zabývá charakteristikou mezinárodně neuznaných kvazistátů a rolí vnějšího patrona ve vztahu k jejich fungování. Tématem druhé kapitoly práce je přístup Ruska k postsovětskému prostoru, který zahrnuje i oblast Podněstří. Postoj Ruska k oblasti Podněstří je zde sledován z širšího kontextu postsovětského prostoru. Závěrečná kapitola práce v rámci tří zvolených sfér odhaluje vliv Ruska v oblasti Podněstří. Důraz je kladen především na důvody ruského zapojení v Podněstří. V průběhu zpracování tématu je pracováno s primárními zdroji, mezi které lze zařadit zahraničněpolitické koncepty Ruské federace, oficiální dokumenty vydané mezinárodními organizacemi (NATO, OBSE, OSN) nebo dekret prezidenta Ruské federace z roku 1995.

Klíčová slova:

Rusko, Podněstří, Moldavsko, kvazistát, patronský stát, ruská zahraniční politika, postsovětský prostor, blízké zahraničí

Abstract

The attitude of Russia toward the Transnistrian region

The topic of this diploma thesis is the attitude of the Russian Federation toward the self-proclaimed Pridnestrovian Moldavian Republic. In the early 1990s the separatist region of Transnistria declared its independence from Moldova, which has not yet been recognized by any other sovereign state of the international community. Transnistria thus gained a political status of an internationally unrecognized quasi-state. From the very creation, Transnistria depends on the Russian Federation which has become its main partner and supporter. The goal of this thesis is clarifying why Russia gets involved in the Transnistrian region and how does this involvement take place. The thesis is structured into three main chapters. The first, theoretical part occupies with terminological grasp of the concept of quasi-state and then deals with the characteristics of internationally unrecognized quasi-states and the role of the external patron in relation to their functioning. The topic of the second chapter of the thesis is the approach of Russia toward the post-Soviet space which includes the Transnistrian region. The attitude of Russia toward the Transnistrian region is observed here in the wider context of post-Soviet space. The final chapter of the thesis reveals the influence of Russia in the Transnistrian region within three selected spheres. The emphasis is placed mainly on the reasons of Russian involvement in Transnistria. During processing this topic primary sources are used, including foreign policy concepts of the Russian Federation, official documents issued by international organizations (NATO, OSCE, UN) or the decree of the Russian president from 1995.

Key words:

Russia, Transnistria, Moldova, quasi-state, patron state, Russian foreign policy, post-Soviet space, near abroad